

ASEM JA UUSI KANSAINVÄLINEN JÄRJESTYS

Euroopan ja Aasian yhteistyön vaikutus valtioiden suvereniteettiin

Jukka Torikka

Pro gradu - tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja

filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

kevät 2010

TIIVISTELMÄ

ASEM JA UUSI KANSAINVÄLINEN JÄRJESTYS

Euroopan ja Aasian yhteistyön vaikutus valtioiden suvereniteettiin

Jukka Torikka

Valtio-oppi

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Paul-Erik Korvela

Kevät 2010

Sivumäärä: 118 sivua

Tutkimus tarkastelee Euroopan ja Aasian maiden yhteistyötä Asem-prosessin puitteissa. Asem-prosessi on monien hallintoviranomaisten kokousten kokonaisuus, jonka tärkeimmät päätökset tehdään kahden vuoden välein järjestettävissä hallitusten päämiesten huippukokouksissa. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, kuinka paitsi maanosien sisäinen integraatio, myös niiden välinen yhteistyö vaikuttavat osallistujavaltioiden suvereniteettiin.

Tutkimuksen aineiston muodostaa Asem-huippukokousten yhteydessä julkaistut puheenjohtajan lausunnot ja huippukokouksissa julkaistut poliittiset ja temaattiset julistukset. EU:n ja Aseanin toiminnan kuvaamisessa olen lisäksi käyttänyt lähteinä näiden organisaatioiden virallisjulkaisuja.

Suvereenit valtiot kuuluvat moderniin maailmanjärjestykseen, joten tarkastelen kuinka valtioiden suvereniteetin muuttuminen vaikuttaa maailmanjärjestykseen. Esitän, että Asemin yhteistyössä on kyse yhtäältä osallistujamaiden pyrkimyksistä modernisoitua ja vahvistaa valtioiden toimintamahdollisuuksia, toisaalta luopumisesta joistain modernin valtioiden piirteistä ja siirtymisestä postmoderniin maailmanjärjestykseen.

Teoriataustana käytän erityisesti Ulrich Beckin, Anthony Giddensin ja Jürgen Habermasin näkemyksiä yhteiskunnan tämän hetken kehityksestä ja heidän ajatuksiaan modernista ja postmodernista. Tutkimukseni valossa heidän teoriansa ovat huomattavan selitysvoimaisia, mutta niiden suurin ongelma on uskossa spontaanisti organisoituvien kansalaisten poliittiseen voimaan. Kansainvälinen integraatio johtuu pitkälti valtioiden aloitteellisuudesta, ei kansalaisyhteiskunnan.

Tutkimusten tulosten perusteella voidaan päätellä, että Asem palvelee sekä Euroopan että Aasian intressejä vahvistaa yhteistyöllään omaa geopolittista asemaansa luomalla Yhdysvalloista riippumaton kansainvälisen yhteistyön areena. Samaan aikaan se myös fragmentoi osallistujien suvereniteetin: Jotkin suvereniteetin piirteet vahvistuvat, kun valtiot saavat enemmän poliittista toimintatilaa. Yhteistyö kuitenkin pakottaa ne kompromisseihin ja vähentää absoluuttista suvereniteettia.

Avainsanat: Asean, EU, Asem – Asia Europe Meeting, poliittinen integraatio, maailmanjärjestys, suvereniteetti,

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	1
1. MODERNISAATIO JA POSTMODERNISAATIO	3
1.1. Yhteiskuntien kehitys	3
1.2. Moderni vai postmoderni yhteiskunta?	4
1.2.1. Ulrich Beckin toinen moderni ja riskiyhteiskunta	5
1.2.2. Anthony Giddensin refleksiivinen modernisaatio	10
1.2.3. Jürgen Habermasin postnationalismin suhde postmoderniin	13
1.3. Modernin fragmentaatio	19
1.4. Yhteiskunnat postmodernisoituvat, mitä tekevät valtiot?	21
1.4.1. Turvallisuus	21
1.4.2. Talous	25
2. POSTMODERNI EUROOPPA	28
2.1. Euroopat	28
2.1.1. Euroopan traditionaalinen hahmottaminen	28
2.1.2. Poliittisten entiteettien kuvittelu ja maailmanjärjestys	30
2.1.3. Postmoderni eurooppalaisuuden kuvittelu	34
2.2. Euroopan olemus	36
2.2.1. Euroopan unionin sotilaallinen voima	37
2.2.2. Euroopan unionin taloudellinen voima	42
2.3. Euroopan unioni postmodernina	43
2.4. Yhteenveto	45
3. MODERNISOITUVA AASIA	47
3.1. Aasialaisen integraation historiaa	47
3.2. Taloudellinen yhteistyö ja regionalismi	51
3.3. Asean-yhteistyön kentät	54
3.3.1. Poliittinen ja turvallisuusyhteistyö	54
3.3.2. Taloudellinen yhteistyö	55
3.3.3. Funktionaalinen yhteistyö	57
3.3.4. Kehitysyhteistyö	58
3.3.5. Ulkosuhteet ja Asean + 3	59
3.4. Yhteenveto	60

4. ASEM – KOLMANNEN ASTEEN YHTEYS	62
4.2.1. ASEM1 Bangkok, 1996	65
4.2.2. ASEM2 Lontoo, 1998	67
4.2.3. ASEM3 Soul, 2000	68
4.2.4. ASEM4 Kööpenhamina, 2002	70
4.2.5. ASEM5 Hanoi, 2004	71
4.2.6. ASEM6 Helsinki, 2006	72
4.2.7. ASEM7 Peking, 2008	73
4.3. Asem-huippukokousten temaattiset poliittiset julistukset	74
4.3.1. Turvallisuuspoliittiset temaattiset julistukset	75
4.3.2. Ilmastonmuutosta, kestäväää kehitystä ja kansainvälistä taloutta koskevat julistukset	76
4.4. Keskustelufoorumista globalisaation hallinnan sui generis- välineeksi?	77
4.5. Asemin kolmet (plus yhdet ?) kasvot	80
5. KONKLUUSIO, ASEM JA UUSI KANSAINVÄLINEN JÄRJESTYS	84
5.1. Modernin ja postmodernin regiimin erot	84
5.1.1. Postmoderni vastauksena modernille tuntemattomiin kysymyksiin	84
5.1.2. Valtiot kansainvälisen yhteistyön aallokossa	89
5.2. Ei mitään uutta auringon alla	92
5.2.1. Robert Kaganin realistinen kansallisvaltio	92
5.2.2. K.J. Holstin itsekkäät suvereenit instituutioiden kesytettävänä	94
5.3. Geopolitiikan paluu	97
5.4. Beckin, Giddensin ja Habermasin teorit Asemin näkökulmasta	99
5.5. Yhteenveto ja johtopäätökset	104
LÄHTEET	109

JOHDANTO

Aasian valtioiden taloudellinen nousu horjuttaa Euroopan ja Pohjois-Amerikan asemaa maailman huomion keskipisteenä. Maailmanjärjestys on ajateltava uudestaan, kun kehittyvät maat saavuttavat eri kentillä länsimaat. Maailmanjärjestys, jossa on kolme merkittävää aluetta, Pohjois-Amerikka, Eurooppa ja Aasia, on dynaaminen, sillä maailmanpoliittisiin tapahtumiin vaikuttavat näiden kolmen tekijän muuttuvat ja kehittyvät liittolais- ja yhteistyösuhteet.

Asemin merkitys Euroopalle ja Suomelle on suuri, sillä se on merkittävin keskusteluareena, jolla Euroopan ja Aasian suhteita käsitellään. Vanhat ystävät Eurooppa ja Yhdysvallat joutuvat kilpailemaan Aasian huomiosta keskenään ja Asem tarjoaa Euroopalle mahdollisuuden hyödyntää Aasian taloudellisen ja poliittisen kehityksen mahdollisuuksia. Epäonnistuminen tässä työssä voi merkitä Euroopalle syrjäytymistä maailman polttopisteestä reuna-alueeksi, kun merkittävimmäksi kansainvälisen yhteistyön suunnaksi nousee Tyynenmeren yli tehtävä yhteistyö.

Ottaen huomioon kuinka suuri merkitys Asemilla on Euroopan tulevaisuudelle, sitä on käsitelty julkisuudessa ja tutkittu yhteiskuntatieteellisesti huomattavan vähän. Suomenkielistä kirjallisuutta Asemista ei juuri ole, vaikka prosessi on ollut käynnissä jo yli kymmenen vuotta. Omalla tutkimuksellani pyrin tarjoamaan suomenkielisen selvityksen Asem-prosessin merkityksestä osallistujavaltioille ja koosteen vuosien 1996–2008 aikana järjestettyjen huippukokousten annista.

Samaan aikaan kun maailmanjärjestyksen voima- ja liittolaisuus suhteet muuttuvat, on käynnissä toinen prosessi, joka muuttaa valtioiden toimintamahdollisuuksia. Valtiot kohtaavat uudenlaisia uhkia, joita vastaan ne eivät pysty yksin suojautumaan, vaan niiden ainoa mahdollisuus suojella kansalaistensa turvallisuutta on yhteistyö. Syventyessään yhteistyö johtaa alueelliseen integraatioon, jolla on vaikutuksensa valtiolliseen suvereniteettiin. Tämä kehitys johtaa postmoderniin maailmanjärjestykseen, jossa valtiot ovat menettäneet tai luopuneet suvereenista erityisasemastaan.

Tutkimuskysymykseni on, kuinka kansainvälinen taloudellinen ja poliittinen integraatio ja maailmanjärjestyksen postmodernisoituminen vaikuttavat valtioiden suvereniteettiin. Esimerkkitapauksensa käytän Asem-prosessia ja tutkimusaineistona Asemin huippukokousten lausuntoja ja julistuksia, sekä tarpeellisilta osin EU:n ja Aseanin asiakirjoja.

1. MODERNISAATIO JA POSTMODERNISAATIO

Tässä ensimmäisessä luvussa tarkastelen erilaisia käsityksiä siitä, millaisessa kehityksensä vaiheessa ihmiskunta on tällä hetkellä. Tarkastelu ei keskity mihinkään yksittäisiin yhteiskuntiin, vaan erittelee yhteiskunnallisten ajattelijoiden näkemyksiä yhteiskunnasta sinänsä. Lähtökohtainen oletus on, että teollistuneet ja modernisoituneet yhteiskunnat ovat monilta keskeisiltä osin siirtyneet uuteen yhteiskunnallisen kehityksen vaiheeseen.

Siitä kuuluvatko muutokset yhä modernin projektiin, vai onko kyseessä jo täysin uusi kehitysvaihe, jota eksaktimman termin puuttuessa kutsutaan postmoderniksi, ei ole yksimielisyyttä. Käsittelen erityisesti nykyaikaa tutkineiden Ulrich Beckin, Anthony Giddensin ja Jürgen Habermasin näkemyksiä. Tämän katsauksen jälkeen esitän modernin ja postmodernin kehityksen kuvaajan avulla ja siirrän tutkimuksen fokuksen kahteen valtioiden kannalta merkittävään instituutioon, turvallisuuteen ja talouteen. Tutkimalla näitä kahta toimintakenttää pyrin saamaan vastauksen kysymykseen, ovatko valtiot postmodernisoituneet.

1.1. Yhteiskuntien kehitys

Pyrkiessään kuvaamaan yhteiskuntaa tutkijat käyttävät erilaisia käsitteitä tarkoittaessaan samaa ilmiötä. Usein yhteiskuntaa kuvataan eräänlaisena narratiivina, joka muuttuu tai ainakin voi muuttua ajan kuluessa. Joskus myös katsotaan yhteiskunnan kehittyvän tai degeneroituvan, siis erilaiset yhteiskunnat nähdään hierarkkisesti kehitysasteensa mukaan. Tätä kehitysastetta eri tutkijat arvioivat eri tavoin, esimerkiksi yhteiskunnan jäsenten eudaimonisen onnellisuuden, demokraattisten instituutioiden kehitysasteen mukaan tai edistymisenä kohti liberaalidemokratiaa (Fukuyama 1992) tai kommunismia (Marx 1998).

Kaikkien yhteiskuntien kehitys ei kulje deterministisesti samaa reittiä, eivätkä kaikki eri teorioihin kuuluvat kehitysvaiheet ole välttämättömiä. Esimerkiksi Neuvosto-Venäjä loikkasi suoraan feodalismista kommunismiin, vaikka Marxin historiallinen determinismi

olisi edellyttänyt välissä muodostuvan porvarillisen yhteiskunnan. Historiallisten jaksojen jaottelusta voi olla montaa eri mieltä riippuen teoriataustasta ja näkökulmasta.

Suurimmaksi osaksi yhteiskuntatieteilijät ovat kuitenkin yhtä mieltä, että yhteiskuntia on erilaisia niiden kehitysasteen mukaan ja että yhteiskuntia voidaan tältä pohjalta jaotella esimerkiksi feodaalisiin ja teollisiin yhteiskuntiin. Vastaava laaja yksimielisyys vallitsee siitä, ettei yhteiskuntamme enää ole samanlainen, kuin oli teollistunut yhteiskunta. Olemme siis siirtyneet kehityksessä eteenpäin niin, ettei yhteiskuntamme ole enää teollisuusyhteiskunta, eikä mikään muukaan edeltävä yhteiskuntatyyppi. Käsitukset siitä, millä tavoin nykyinen yhteiskunta poikkeaa teollisuusyhteiskunnasta ja onko ero teollisuusyhteiskunnan ja nykyisen yhteiskunnan välillä aste- ja kehitysero vai kategorinen ero, vaihtelevat. Tästä johtuen nykyistä yhteiskuntaamme myös kutsutaan eri nimikkeillä.

1.2. Moderni vai postmoderni yhteiskunta?

Näin yhteiskuntatieteilijät siis kuvaavat samaa ilmiötä, yhteiskunnan muutosta siksi, mikä se nyt on ja samalla sitä muutosprosessia, joka on ominaista tälle yhteiskunnalle, käyttämällä eri termejä sen mukaan, millaisena he näkevät muutoksen ja mitä piirteitä siinä näkevät keskeisimpinä. Modernisaatiota tai postmodernisaatiota yhteiskunnassa käsittelevä kirjallisuus onkin laaja tutkimusala, joka ei ilmeisesti ole vielä vakiintunut tiettyjen, yhtenäisten käsitteiden alle. Monet tutkijat lanseeraavat ja käyttävät omia käsitteitään, mikä voi tehdä aiheeseen perehtymisestä monimutkaista ja vaivalloista.

Käytän itse termiä moderni yhteiskunta viittamaan teolliseen yhteiskuntaan, jolle ominaisia piirteitä ovat teollisuuden tuntuva merkitys taloudelle, kansalaisten jakautuminen yhteiskuntaluokkiin ja luokkaidentiteettien kohtalaisen suuri merkitys, feodaaliyhteiskunnan piirteiden ja hierarkioiden häviäminen, perhe yhteiskunnan perusyksikkönä, nationalismin keskeisyys kansalaisten poliittisten identiteettien hahmottamisessa sekä valtion kyseenalaistamattomaan suvereniteettiin perustuva kansainvälinen politiikka. (Weber ja Hegel painottavat modernisoitumisessa pettymystä holistisiin uskonnollisiin selityksiin, Habermas 2001, 138)

Postmodernilla yhteiskunnalla puolestaan tarkoitan teollistumisprosessin läpikäynyttä ja siitä eteenpäin siirtynyttä yhteiskuntaa, jonka ominaisuuksia ovat teollisuuden taloudellisen merkityksen suhteellinen väheneminen ja palveluelinkeinojen lisääntyminen, pääoman omistamisen tai omistamattomuuden määräämien yhteiskuntaluokkien hämärtyminen ja luokkien välisen konfliktin lientyminen tai ainakin epämääräistyminen, laaja hyvinvointivaltio ja sen mukanaan tuoma yksilön nostaminen yhteiskunnan perusyksiköksi, joustavat identiteetit, joihin kuuluu kansallisen tai etnisen identiteetin ohella myös esimerkiksi seksuaalinen identiteetti sekä valtioiden ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön merkitys kansainvälisessä politiikassa.

Käsitteiden moderni ja postmoderni yhteiskunta ohella käytän myös käsiteparia teollinen ja jälkiteollinen yhteiskunta. Nämä ovat eksaktimpeja ja konkreettisempia käsitteitä viitatessaan teollisuuden merkitykseen yhteiskunnan taloudelle ja yhteiskunnallisille rakenteille. Eri yhteiskuntatieteilijät käyttävät edellä esiteltyjä termejä osittain eri tavoin, kuin on tässä määritelty. Tältä osin pyrin alistamaan ne omalle määrittelylleni siltä osin, kuin se on käsitteiden johdonmukaisen käsittelyn kannalta tarpeellista.

1.2.1. Ulrich Beckin toinen moderni ja riskiyhteiskunta

Saksalainen yhteiskuntatieteilijä Ulrich Beck on julkaissut paljon yhteiskunnallista aikalaisanalyysia ja hän on keskeisimpiä modernisaation tai postmodernisaation tutkijoita. Hänen teoksensa Risikogesellschaft (1986) alaotsikko on Auf dem Weg in eine andere Moderne. Tämä voidaan suomentaa ”tie toiseen moderniin”. Teos on Beckin keskeisimpiä ja alaotsikko määrittää kuvaavasti hänen käsitystään nyky-yhteiskunnasta. Beckin mukaan yhteiskuntamme on siis kulkenut modernista yhteiskunnasta, jolla hän viittaa teollistuneeseen yhteiskuntaan, eteenpäin ja saapunut oleellisesti toisenlaiseen tilaan, jota hän kutsuu toiseksi moderniksi.

Beckin toinen moderni tarkoittaa luopumista sellaisista arvoista, jotka olivat ensimmäisen modernin yhteiskunnassa itsestäänselvyysiksi, kuten luokan, sukupuolen tai valtion vaatimuksista yksilölle. Nämä eivät ole enää absoluutteja, ylhäältä päin jumalaisesti

saneltuja asioita, vaan kukin yksilö voi itse harkita, kuinka hän muodostaa suhteensa näihin identiteettien lähteisiin. Yksilö ei enää voi valita, vaan hänen on pakko valita. Ennen yhteisistä arvoista tulee nyt neuvottelunvaraisia ja yksilöt voivat itse tarkastella niitä omien preferenssiensä valossa. Tästä ilmiöstä, joka on osa siirtymistä toiseen moderniin, Beck käyttää termiä joustava tai refleksiivinen modernisaatio. (Beck 1986, 1999a.) Näin hän tekee pesäeroa postmodernismiin, vaikka käsittelee merkittäviä muutoksia traditionaalista yhteiskunnasta. Postmoderniutta Beck kritisoi väittämällä sen pyyhkäisevän pois koko aikaisemman älyllisen tradition ja korvaavan sen alistumisella kyynisyydelle. (Beck 1990, 252-253)

Beckille suvereeni kansallisvaltio on teollisuusyhteiskuntien ajan, eli ensimmäisen modernin, instrumentti. Hän katsoo, ettei ihmisen toisessa modernissa kohtaamia ongelmia enää pystytä selvittämään kansallisvaltion käytettävissä olevin poliittisin keinoin, sillä kansallisvaltio on uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa kuin selällään oleva kovakuoriainen, joka huitoo ilmaa hennoilla jaloillaan. Teoksensa nimellä Riskiyhteiskunta Beck tarkoittaa sitä, kuinka teollisuusyhteiskunnan tuotantoa ja sen hyödykkeiden allokointia koskevien poliittisten kysymysten ohella nykyistä yhteiskuntaa leimaa riskien tuotannon ja niiden jakautumisen kysymykset. Näillä riskeillä hän tarkoittaa erityisesti ympäristöriskejä, mutta myös muunlaisia teknologian ja tuotannon aiheuttamia riskejä, kuten tuotantolaitosten, varsinkin ydinvoimaloiden, onnettomuuksien aiheuttamia riskejä. (Beck 1993, erit. 19-51)

Tartuntataudit ovat kulkeneet kaupankäynnin muassa kansainvälisesti aiemminkin, mutta globalisaation myötä influenssat ovat nekin vapautuneet radikaalisti kansallisista rajoituksista. Enää yhteiskunnalla ei ole ulkoisia uhkia, vaan se tuottaa itse omat riskinsä.

“[...]the sources of danger are no longer ignorance but knowledge; not a deficient but a perfected mastery over nature; not that which eludes the human grasp but the system of norms and objective constraints established with the industrial epoch.” (Beck 1992, 183)

Rajut sääilmiöt ja ympäristöongelmat ovat aiemmin olleet paikallisia, mutta radioaktiiviset laskeumat, happosateet, otsonikato tai geneettisesti muunnellut virukset

eivät kunnioita valtioiden rajoja. Yksittäisillä valtioilla ei ole keinoja suojautua tai suojella kansalaisiaan näiltä riskeiltä. Samanlainen ongelma on globaalien yritysten muuttuminen virtuaalisiksi veronmaksajiksi, jotka pystyvät toimimaan korkean verotuksen ja hyvän infrastruktuurin valtioissa, mutta pitävät päämajansa veroparatiiseissa, näin lypsäen verovaroin luodut hyödyt, mutta välttymään itse kustannuksilta (esim. Beck 1999a, 31-41).

Beckin mukaan tällaisten ongelmien tulisi pakottaa valtiot tinkimään suvereeniudestaan ja hakeutumaan yhteistyöhön, jossa kaikki kollektiivisesti sitoutuisivat tiettyihin tavoitteisiin ja sääntöihin, joilla näitä ongelmia hillitään. Kyse ei ole vain valtioiden välisestä yhteistyöstä, vaan myös yhteistoiminnasta kansalaisten itseorganisoituvien ryhmien kanssa. Uusien riskien epämääräiseen luonteeseen kuuluu, että niiden määrittelyn asiantuntijoita on vaikea nimetä: uhreiksi joutuneilla kansalaisilla voi olla enemmän tietoa niistä, kuin valtion virkamiehillä. Poliittisten kysymysten muuttuminen alapolitiikaksi, sub-politics, tarkoittaa niiden käsittelemistä kysymyksen mukaan muodostuvalla kansalaisten ja organisaatioiden, joista yksi on valtio, ryhmällä. (Beck 1997, 133–134, 141; Beck 1999a, 177)

Toimiessaan yhdessä ja sitoutuessaan oman etunsa vuoksi tiettyihin normeihin sillä ehdolla, että muutkin niin tekevät, valtiot siis tinkivät absoluuttisesta suvereeniudestaan. Tai pikemminkin ne käyttävät täydellistä vapauttaan valitakseen turvallisuutensa nimissä täydellisestä itsemääräämisoikeudesta luopumisen. Näin valtiot toimivat samantapaisesti kuin ihmisyksilöt, kun he luopuvat tietyistä oikeuksistaan ja tietyistä vapauksistaan kollektiivisesti, itsensä ja jokaisen muun turvallisuuden vuoksi ja solmivat yhteiskuntasopimuksen¹. Beckin ylikansallinen valtio ei kyseenalaista valtiollisuutta sinänsä, ainoastaan kansallisvaltion suvereeniuden. Klassinen yhteiskuntasopimus on postulaatti, jolla olemassa olevaa tilannetta perustellaan ja Beckin esitys valtioiden suvereniteetin alistamisesta korkeammalle auktoriteetille asia, joka pitäisi tehdä. Beck ei esitä ylikansallista valtiota uhkana nykyisten valtioiden suvereniteetille, vaan hänen mukaansa kyse on suvereniteetin jakamisesta. (Beck 1999a, 185-193)

¹ Yhteiskuntasopimuksesta ks. esim. Hobbes 1982, Locke 1995, Rousseau 1997

Jos valtiot lähtevät beckiläiselle tielle ja pyrkivät pysymään yhteiskunnan toiseen moderniin siirtymisessä mukana, ne solmivat eräänlaisen meta-yhteiskuntasopimuksen ja antavat valitsemilleen ylikansallisille auktoriteeteille oikeuden rankaista itseään, jos eivät noudata tekemiään sopimuksia. Tällainen valtioiden välinen meta-yhteiskuntasopimus poikkeaa tietysti monin tavoin ihmisyksilöiden välisestä yhteiskuntasopimuksesta, mutta siinä on tiettyjä analogisia piirteitä, pääasiassa vapauksien vaihtamisessa turvallisuuteen. Myös raja sen suhteen, mikä on vain valtioiden välistä yhteistyötä ja mikä meta-yhteiskuntasopimus on hyvin epämääräinen ja häilyvä.

Valtioille jonkin tason yhteistyö ja siis luopuminen mielivaltaisesta päätöksenteosta suhteessa muihin valtioihin ja toimijoihin omaan suvereniteettiin vedoten on välttämätöntä, jotteivät ne murskaudu yhteiskunnan kategorisen muutoksen edessä. Uusi, institutionalisoitunut yhteistyö eroaa pragmaattisesta yhteistyöstä, jota valtiot ovat aiemmin joutuneet tekemään voimapolitiittisista syistä. Nyt vahvinkin valtio on pakotettu integroitumaan. Modernissa paradigmassa valtiot ovat voineet kasvattaa mahtiaan tai säästää vaivojaan liittoutumalla keskenään, postmodernissa ne eivät voi selvitä ilman yhteistyötä. Vähäpätöiseltä vaikuttava ero on merkittävä arvioitaessa valtioiden suvereenia asemaa maailmanjärjestyksessä. Modernissa valtioita rohkaistiin yhteistyöhön porkkanoiden avulla, postmodernissa uhataan isolationismista kepillä².

Beck ei tyydy vain kuvaamaan yhteiskuntaa, vaan hämmentää yhteiskunnallisen tutkimuksen ja osallistumisen rajapintaa ottamalla normatiivisesti kantaa siihen, kuinka valtioiden tulisi reagoida yhteiskunnan siirtymiseen toiseen moderniin ja millaiset yhteistyö- ja integraatiopolitiikat olisivat niiden puolelta suotavia. Hän kannattaa siirtymistä kansallisvaltioiden sisällä toteutettavasta demokratiasta ylikansalliseen, kosmopoliittiseen demokratiaan. (Beck 1999b)

Tämä prosessi ei kuitenkaan lähde liikkeelle valtioiden aloitteesta, vaan tiedostavien kosmopoliittisten kansalaisten, jotka hylkäävät kansallisesti organisoituneet poliittiset puolueet, jotka ovat syntyneet kansallisen tason kysymyksistä ja traditioista. Marxilaisen internationalistisen ideologian mukaan organisoituneet puolueet olivat kansainvälisiä,

² Moderneista porkkanoista ja postmodernista kepillä lisää luvussa 5.1.2. Valtiot kansainvälisen yhteistyön aallokossa

mutta kansallisvaltion keskeisyydestä politiikan teon foorumina kertoo se, että näillekin puolueille internationalismista tuli lähinnä kuriositeetti. Uudelleen kosmopolitisoituva kansalaisyhteiskunta irtautuu säiliöstään, johon se ei enää sovi – valtiosta. Virtuaalisiksi veronmaksajiksi muuttuneet ylikansalliset yritykset vetävät kansalaisjärjestöt perässään.(Beck 1999a, 123-163)

Kysymykset ja haasteet, jotka ovat liian suuria ratkaistavaksi yksittäisessä valtiossa, mutta jotka koskettavat kansalaisten arkielämää, vaativat kosmopoliittisia puolueita vapauttamaan politiikan teon kansallisvaltion pyydyksestä (Beck 1999b, 54).

Kosmopoliittisten puolueiden arvot ja tavoitteet muovautuvat kaikkien uskontojen ja kulttuurien tunnustamien humanististen traditioiden pohjalta, mutta niiden toiminnan fokus on kuitenkin kansallisissa parlamenteissa, jotka ovat demokratian keskus. Näin myös kansalainen oppii toimimaan ja ajattelemaan ylikansallisessa kontekstissa, kuten kapitalisti on oppinut jo aiemmin. (ibid, 55)

Keskeinen toista modernia kuvaava ominaisuus Beckille on yhteiskunnan individualisoituminen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita itsekeskeisyyttä tai altruismin häviämistä, vaan keskitettyjen hallintajärjestelmien kriittistä tarkastelua ja uuden muotoista solidaarisuutta. Solidaarisuuden siirtäminen rajat ylittävästä luokkataistelusta valtioon ja solidaarisuuden kohteen muuttaminen luokasta kansaan näkyy räikeiten kansallissosialismissa. Valtion tehdessä tilaa muille identifioitumisen kohteille uuden solidaarisuuden tunne saa kansalaiset identifioitumaan toisiin kansalaisiin yli valtiollisten tai muiden traditionaalisen yhteiskunnan poliittisten identiteettien lähteiden. Näin toisen modernin valtio on ristiriitaiselta vaikuttavassa tilanteessa: ”Yhtäältä se on kuihtumassa, toisaalta se on merkittävämpi kuin koskaan” (Beck 1995, 60).

Toisen modernin yhteiskuntaan luokkajako ymmärrettyinä epätasapuolisena tulonjakona ja tuotantovälineiden omistamisen aiheuttamina ristiriitoina ei enää kuulu. Vaikka epätasa-arvo ei ole hävinnyt vaan lisääntynyt, se ei enää muodosta poliittiselle kentälle selkeitä jaotteluja. Epätasa-arvosta ei enää puhuta luokkien välillä, tai että omaisuuserot loisivat luokkia, vaan epätasa-arvosta puhutaan korkeintaan uusissa konteksteissa, kuten sukupuolten tai ikäluokkien epätasa-arvona. (Beck 1992, 91)

Kuitenkin kansalaisjärjestöistä ja poliittisista puolueista nousevalla uudella poliittisella ja nimenomaan kosmopoliittisella ”luokalla” on suuri rooli varattuna Beckin tulevaisuuden visiossa, sillä se on keskeisesti toimeenpanemassa sitä prosessia, joka pakottaa kansallisvaltiot, nuo maailmanpolitiikan dinosaurit hyväksymään uuden tilanteen ja luomaan nahkansa ilmestyen politiikan näyttämölle sisäisesti uudistuneena entiteettinä. Tässä metamorfoosissa valtio menettää erityisasemansa sui generis ainutlaatuisena poliittisena yksikkönä ja omaksuu refleksiivisen modernisaation joustavuuden myösi omiin toimintaperiaatteisiinsa. Refleksiiviseen modernisaatioon saapunut valtio on valmis neuvottelemaan, eikä enää pyri olemaan keskitetty ja autoritaarinen, kyseenalaistamaton järjestelmä. Se on valmis tilanteen mukaan luopumaan joistain toiminnallisista monopoleistaan tai omaksumaan uusia. (Beck 1995, 60-64)

1.2.2. Anthony Giddensin refleksiivinen modernisaatio

Brittiläinen Anthony Giddens on lähellä Beckin ajattelua monessa suhteessa. Hänkään ei katso yhteiskunnan olevan tällä hetkellä postmodernissa tilassa, vaan kutsuu tätä vain osaksi modernisaation projektia, myöhäismoderniksi. (Giddens 1990; 1998) Giddens on kuitenkin keskeinen modernisaation tutkija ja tulkitsija ja hän tunnustaa, että olemme nyt radikaalisti muuttuneessa tilanteessa verraten teollisuusyhteiskuntaan ja sen modernisoitumiseen. Hänen käsitteensä myöhäismoderni vastaa siis melko lailla Beckin käsitettä toinen moderni.

Postmoderniin liitetyt ominaisuudet eivät Giddensin mukaan oikeuta puhumaan uudesta aikakaudesta, sillä ne ovat oleellisilta osiltaan olleet olemassa jo modernissa. Järjen kehämäisyys ja tieteellisen tiedon epävarmuus, pätevyys vain kunnes toisin todistetaan, ovat kuuluneet modernin projektiin jo valituksesta lähtien (1990, 45-49) Foundationalismin, varmojen ja kumoamattomien periaatteiden, häviäminen ihmisten maailmankuvasta ei vielä ole postmodernia, vaikka merkkejä siirtymisestä sellaiseen yhteiskuntaan on jo havaittavissa. Myöskään lännen vaikutusvallan suhteellinen väheneminen ei johdu postmodernismista, vaan muiden maailman osien modernisoitumisesta. Tämä on globalisaatiota. (ibid, 50-53).

Giddens puhuu kosmopoliittisuuden puolesta ja katsoo myöhäiselle modernille olevan ominaista, että ihmiset irrottautuvat vanhoista, esimerkiksi kansallisista ja uskonnollisista, identiteeteistä. Hänelle oleellista on kosmopoliittinen nationalismi, jossa valtiot eivät häviä minnekään, mutta niiden edustama nationalismi ei enää ole eksklusiivista. Eksklusiivinen nationalismi määrittelee itsensä ja oman viiteryhmänsä negaation mukaan, eli sitä kautta, mitä se ei ole. Esimerkkinä mainittakoon brittiläisen identiteetin kehittäminen vastavoimana ranskalaiselle katolisuudelle. (Giddens 1998, 134)

Näille kehittyville, ei-eksklusiivisille, kosmopoliittisille valtioille on luontevaa siirtyä homogeenisistä, valtiota ja sen kansalaisuutta määrittävistä kulttuureista kulttuuriseen pluralismiin. Näin niiden tulisi antaa tilaa erilaisille etnisyyksille ja kulttuureille, kuitenkin luopumatta omasta valtiollisuudestaan tai pakottamatta näitä maahanmuuttajia assimiloitumaan valtakulttuuriin. (Giddens 1998, 133-138) Tällainen joustava ja pluralistinen valtio on hyvin erilainen verraten aikaisempien modernien monoliittisiin valtioihin.³

Informaatioaikakaudella, jonka kommunikaatiovälineiden ja tiedonvälityksen nopea kehittyminen on tuonut, valtioiden olemassaolo ei ole samalla tavalla sidottu alueeseen, kuin aikaisemmin, joten niiden ei tarvitse valvoa rajojaan yhtä mustasukkaisesti kuin aiemmin, estäen kaiken ulkomaisen vaikutuksen pääsyn omalle alueelleen. Eksaktit rajat valtioiden välillä korvautuvat taas rajaseuduilla, jotka olivat ominaisia heikoille esimoderneille valtioille, jotka eivät saaneet ylläpidettyä valta-asemaansa valtakuntansa periferioissa. Nämä uudet rajaseudut eivät kuitenkaan johdu valtioiden heikkoudesta, vaan vahvuudesta. Kun rajojen paikasta ei ole kiistaa ja ne on sovittu kansainvälisen konsensuksen vallitessa, voidaan rajaseutujen asukkaiden sallia elää kuten rajaa ei olisikaan, vierailen, työskennellen ja käyden kauppaa rajojen molemmin puolin. (Giddens 1998, 130)

³ Yhdysvaltoja on totuttu valtavirtaisessa ajattelussa pitämään ”kansakuntien sulatusuunina”, joka pohjautuu siirtolaisten identiteetteihin ja kulttuureihin. Sulatusuunin metafora pitää sisällään sen, että Yhdysvallat on itse asiassa yhtenäiskulttuurin maa, jossa maahanmuuttajat assimiloituvat ympäristöönsä, vaikka säilyttäisivät joitain alkuperäisen kulttuurinsa tapoja. Huomionarvoista on myös, että vuonna 1995 Saksa hyväksyi 1,1 miljoonaa siirtolaista, kun samana vuonna maahanmuutto Yhdysvaltoihin oli 720 000

Territoriaalisuus sinänsä ei kuitenkaan ole hävinnyt, vaan se on yhä keskeisen tärkeä osa valtion olemusta ja mahdollisuus määrittää rajat eksaktisti on vain vahvistanut tämän ominaisuuden merkitystä. Territoriaalinen status quo on vahvempi kuin koskaan, ja ajatus että jonkin valtion johto antaisi osoituksena kansainvälisestä yhteistyöstä osan alueestaan pois hallinnastaan, on absurdi. Tieto ja osaaminen ovat kuitenkin valtioiden menestykselle tärkeämpiä kuin luonnonvarat, eikä niitä hankita väkivaltaisilla rajojen siirroilla⁴.

Kosmopoliittisten valtioiden kautta tapahtuu siirtyminen kosmopoliittiseen demokratiaan. Muu maailma ei ole enää yhtä kaukana, eivätkä kansainvälinen - tai ulkopoliittikka ole enää erillisiä politiikan lohkoja. Globalisoituvassa maailmassa sellainen erottelu ei ole enää mielekäs. Valtioiden välinen keskinäisriippuvuus kasvaa ja se paitsi hitsaa ulkopoliittikan kiinni muuhun politiikkaan, vähentää valtioiden välisiä konflikteja. Vaikka maailmanrauha ei kenties näytä olevan kulman takana ja konfliktit tappavat jopa miljoonia maapallolla, eivät nämä konfliktit ole valtioiden välisiä geopoliittisia sotia, kuten aiemmin. Näyttää myös siltä, etteivät demokraattiset valtiot sodi toisiaan vastaan⁵. (Giddens 1998)

Tiedostavat, solidaariset ja kosmopoliittiset kansalaiset, jotka organisoituvat kosmopoliittisiksi puolueiksi ovat Beckille valtion metamorfoosin liikkeelle paneva voima. Myös Giddens näkee globaalilla tasolla ja valtion rajat ylittäen toimivat kansalaisjärjestöt keskeisinä toimijoina, sillä ne vaikuttavat ´alhaalta päin´, eivätkä ole sidottuja olemassa oleviin valtioihin tai niiden hallituksiin. Nämä ruohonjuuritason järjestöt organisoivat käytännön globaalia hallintaa (global governance) kansalaisten turvaksi globalisaation ja modernisaation etenemisen myrskyissä ja muodostavat jo nyt reaalisen globaalin kansalaisyhteiskunnan. Näistä edistyksellisistä järjestöistä Giddens mainitsee nimeltä Greenpeacen ja Amnestyn. (Giddens 1998, 138-140)

(Giddens 1998, 135)..

⁴ K.J. Holsti (2004) pitää territoriaalisuutta keskeisenä valtion olemassaoloa määrittävänä instituutiona, joskin tämä instituutio on ollut muutoksessa. Rajojen koskemattomuudelle annettu symbolinen arvo voi kertoa siitä, ettei rajoilla ole enää käytännön merkitystä. Toisaalta kilpaillessaan luonnonvaroista valtiot pyrkivät legitimoimaan oikeuttaan tiettyihin resursseihin määrittelemällä rajansa siten, että kohteena olevat luonnonvarat jäävät niiden sisäpuolelle. Tästä on näyttöä viime aikojen erimielisyyksistä pohjoisnavan omistusoikeudesta. Palaan tähän kysymykseen territoriaalisuudesta luvuissa 5.2.2 K.J. Holstin itsekkään suvereenit instituutioiden kesytettävänä ja 5.4. Geopolitiikan paluu

⁵ Niin sanottu demokraattisen rauhan teoria

1.2.3. Jürgen Habermasin postnationalismin suhde postmoderniin

Moderniin viittaavaa termiä ”modernus” käytettiin ensimmäisen kerran viidennellä vuosiasadalla. Tuolloin termin tarkoitus oli tehdä erottelu kristillisen nykyhetken ja pakanallisen, roomalaisen menneisyyden välillä. Aikalaiset hahmottivat nämä kaksi ajallista ja yhteiskunnallista tilaa niin selkeästi erilaisiksi keskenään, että katsoivat ihmiskunnan (jota toki edustivat eurooppalaiset kristityt) olevan radikaalisti tai kategorisesti erilaisessa asemassa tai kehitysvaiheessa, kuin aiemmin. (Habermas 2001, 131)

Sittemmin samanlainen käyttö on vakiintunut modernin termille. Sitä on käytetty omasta aikakaudesta ja näin vähintään implisiittisesti annettu kulloinkin käynnissä olevalle aikakaudelle erityisasema historiallisessa prosessissa. (ibid, 132) Tällainen tapa kuvata historiaa on omiaan ruokkimaan teleologisia, deterministisiä tai jopa fatalistisia tulkintoja historiasta ja tulevaisuudesta. Historia kerrotaan helposti koherenttina ja johdonmukaisena suurena kertomuksena, jossa eri aikakaudet ovat olleet ikään kuin ihmiskunnan askeleita kohti aikuisuutta. Romanttinen kertomus oikeuttaa kätevästi myös päättelemään tämän menneisyyden pohjalta, millainen tulevaisuuden tulisi olla.

Tullakseen yleisesti hyväksytyksi ja voidakseen syrjäyttää aiemmin hegemonista asemaa pitäneen tavan hahmottaa omaa aikaa ja yhteiskuntaa, modernin on jollain tavoin osoitettava olevansa aikaisempaa, ”klassista”, parempi. Tämä uusi anti modernilla on ollut järki. Moderni on voinut puolustautua traditionalistien vastahyökkäyksiltä vetoamalla rationaaliin argumentteihin. Uuteen liittyvä pelko ja epäluuloisuus haihtuvat vähitellen, kun kanssakäymisen kautta ne voidaan osoittaa tyhjiksi.

Moderni tarvitsee myös kriittisen tavan reflektoida itseään ja siihen Heidegger ja Wittgenstein tarjoavat subjekti-keskeisen järjen kritiikin, vetoamatta kuitenkaan hegeliläiseen järkeen ja sen dialektiikkaan. (ibid, 143) Habermasia näyttää häiritsevän juuri järjen kriittisen terän kohdentaminen järkeen itseensä. Kun filosofia reflektoi itseään, ja asettaa teesin tieteestä todellisuuden objektiivisena kuvaajana kyseenalaiseksi, menettää myös uusi moderni tavanomaisen järkeen perustuvan argumentaation. Postmodernististen teorioiden mukana menee myös pesuvesi; kritisoidessaan järjen

ehdottomuutta ja puhtautta, ne tulevat hyökänneeksi suoraan valistuksen ja sen dialektiikan kimppuun (ibid, 145-146).

Habermasin ajattelu tuntuu kaipaavan kiinteää ja vahvaa maaperää intellektuellisten jalkojensa alle, joten postmodernistisen ajattelun kaiken kyseenalaistava kritiikki on sille myrkyä. Tästä on osoituksena esimerkiksi Habermasin ideaalikommunikaation teoria, jolla hän katsoo tietyt kommunikaation ehdot täyttämällä voitavan tuottaa varmaa ja pätevää tieteellistä tietoa. Hänen määrittelemänsä diskurssietiikkaa (ks. Habermas 1987, 68–165) soveltaen tuotettu tieto on absoluuttista, eikä esimerkiksi erilaisia näköaloja samaan kysymykseen, kuten relativistisempi tai paloslaisempi⁶ ajattelija asian näkisi.

Habermas kuitenkin tunnustaa kritisoimansa postmodernismin arvoisekseen vastustajaksi ja esittelee sen ansioita teoksessaan:

”There can be no doubt concerning the healthy influence that postmodernism has had for the contemporary debates. The critique of a form of reason that attributes a teleological design to history as a whole is just as convincing as the critiques of the ridiculous pretension of eliminating all social alienation.” (Habermas 2001, 146)

Postmodernismin kritisoimisessa ei siis näytä olevan kyse vain yhdysmerkkien vetämisestä postmodernismin ja irrationalismin hyväksymisen välille, kuten esimerkiksi Francis Wheenin (2006) voidaan katsoa tekevän.

Postnationalistisella konstellaatiolla Habermas tarkoittaa uudenlaista maailmanjärjestystä, jossa nationalismien ideologiaan pohjautuvilla kansallisvaltiolla ei ole enää absoluuttista suvereenin asemaa. Globalisaationa tunnettu kommunikaatio- ja matkustusjärjestelmien kehittyminen ja siitä seurannut ihmisten elämänpiirin ja maailmankuvan laajeneminen ovat murtaneet westfalenilaisen järjestelmän perusteet kahden kehityskulun kautta: Pelkkää valtion määräystä ei enää pidetä legitiiminä, mikäli se on ristiriidassa universaalimpien prinssiippien tai arvojen kanssa. (Habermas 2001, 115-118) Toisaalta

⁶ Sana viittaa valtio-opin professori Kari Paloseen, jonka mukaan politiikan tutkimuksen ei ole tarkoitus tuottaa varmaa tietoa, vaan erilaisia näkökulmia asioihin. (Ks. esim. Palonen 2007)

valtioista riippumattomat organisaatiot voivat toimia uudella politiikan tasolla, mikä on tehnyt kansallisvaltioista kykenemättömiä puuttumaan kaikkiin ongelmiin. (ibid, 68-69)

Valtiot ovat reagoineet tähän uuden poliittisen toiminnan kerroksen avautumiseen keskinäisellä yhteistyöllä. Koordinoimalla yhteistä toimintaa on mahdollista vahvistaa kaikkien osallistujien puolustusta konventionaalaisia sotilaallisia uhkia vastaan, mutta samoin myös taloudellisia tai ympäristöllisiä uhkia vastaan. (ibid, 70-71) Esimerkiksi yhteinen valuutta suojaa EMU:iin osallistuvien maiden talouksia rajuilta korkovaihteluilta ja talouden ylikuumenemiselta, mutta myös valuutan arvoon kohdistuvilta spekulatiivisilta hyökkäyksiltä.

Tämän postnationalistisen konstellaation Habermas kytkee demokratian tulevaisuuteen. Mikäli demokratia mieltä olla jatkossakin päätöksenteon keskeinen periaateksi ja politiikkaa ohjaava meta-ideologia, sen on kasvatettava ja kehityttävä toimimaan myös tässä uudessa konstellaatiossa, uudella politiikan tasolla. Koska tähän asti globalisaatio on ollut pääasiassa taloudellista, siis rajoitusten poistamista valtioiden rajat ylittävältä kaupankäynniltä ja muulta taloudelliselta toiminnalta, ovat yritykset olleet astumassa globaalin politiikan sfääriin ensimmäisinä ja se on vahvimmin niiden käsissä. (Habermas 2001, 58-112)

Kansallisvaltiot ovat olleet ainakin 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla enemmän tai vähemmän demokraattisesti hallittuja. Vaikka demokratian reaalinen ilmeneminen vaihtelee suuresti, on valtiollinen poliittinen diskurssi hyväksynyt demokratian periaatteekseen ja sitä pyritään toteuttamaan edes puheiden retorisella tasolla. Yritysten toimintalogiikassa ja päätöksenteossa demokratia siinä mielessä, että kaikilla olisi yhtä paljon sanavaltaa yrityksen tekemisiin, ei taas ole yhtä keskeinen arvo.

Yhtälö sinänsä näyttää selkeältä: Kansallisvaltiokeskeinen aikakausi on menneen talven lumia ja sitä seuraa globaalisempi postnationalistinen aika. Tässä postnationalistisessa konstellaatiossa toimivat joustavien yritykset, eivätkä ne ole demokraattisia. Habermas kaipaakin tälle uudelle ajalle uudenlaisia demokraattisia instituutioita. Näiden instituutioiden ei tulisi olla kiinnittyneitä yksittäisten valtioiden alueisiin, vaan toimittava

ylkansallisella tasolla, ehkä kosmopoliittisestikin.⁷ Harmillisesti Habermas ei ota tarkemmin kantaa, millaisia näiden instituutioiden tulisi olla ja kuinka toimia. Hän kuitenkin suhtautuu myötämielisesti ainakin osaan eurooppalaisesta integraatiosta ja Euroopan unionin instituutioista (Habermas 2001, 88-89).

Habermas katsoo demokratian kontrollista toisiin sfääreihin karanneen markkinoiden ja kaupankäynnin vapauttamisen johtavan huonoon lopputulemaan. Erityisesti pääoman nopeassa liikkumisessa rajoituksetta valtioiden rajojen yli on ongelmia, sillä se tuo ilmeiseksi valtioiden rajalliset toimintamahdollisuudet globaalilla kentällä. Pääoma voi kilpailuttaa valtioita keskenään, pakottaen ne näin alentamaan pääomatuloverotustaan tai pahimmassa tapauksessa luomaan ”yritysmyonteistä” ilmapiiriä heikentämällä työntekijöiden oikeuksia, kuten työlainsäädäntöä tai järjestäytymismahdollisuuksia. (Habermas 2001, 69, 105)

Julkishallinto tarvitsee välttämättä rahaa voidakseen olla olemassa ja sitä se saa verottamalla. Pääoman liikkumisen sääntelyn purkaminen on kuitenkin johtanut tilanteeseen, jossa valtioiden mahdollisuus kerätä rahaa verottamalla pääoman tuottoja on heikentynyt. Jo ääneen lausumaton uhka pääoman siirtymisestä toiseen paikkaan ja näin toisen verotusjärjestelmän piiriin riittää synnyttämään veronleikkauskierteen ja estää paikallisella tasolla toimivia veroviranomaisia säätämästä valideja verolakeja.⁸

Heikkenevä mahdollisuus kerätä tarvittavat verotulot jostain tietystä rahoituslähteestä johtaa tarpeeseen kerätä ne toisaalta, mikäli julkishallinnon budjettitasapainosta mielitään pitää kiinni. Habermasin mukaan OECD-maiden verotulojen lähteissä näkyikin selkeä muutos: 1980-luvun loppupuolelta lukien yritysverojen osuus valtioiden tuloista on

7 Ks. kuitenkin Habermas 2001, 109 ”A cosmopolitan community of world citizens can thus offer no adequate basis for a global domestic policy. The institutionalization of procedures for creating, generalizing, and coordinating global interests cannot take place within the organizational structure of a world state. Hence any plans for a ”cosmopolitan democracy” will have to proceed according to another model.”

8 Suomessa edellinen (2003-2007) eduskunta hyväksyi viimeisiksi töikseen Suomen ja Yhdysvaltojen välisen ”verosopimuksen”. Orwellilainen nimi ei merkitse sopimusta, joka vähentää maiden välistä verokilpailua harmonisoinnin avulla, vaan vapauttaa yhdysvaltalaiset eläkerahastot Suomesta saamiensa osinkojen 15 prosentin lähdeverosta. Tämä sopimus vähentää verotuloja arvioiden mukaan yli sadalla miljoonalla eurolla. Se ei herättänyt lainkaan julkista keskustelua. Sen tekemä lovi valtion kassaan on euromääräisesti siis noin kaksi kertaa suurempi, kuin paljon puhuttu varallisuusveron poisto. (Kauppalehti 7.3.2007)

laskenut radikaalisti, mikä tarkoittaa ylimpien tuloluokkien verotuksen suhteellisesti keventyneen ja palkansaajien verotuksen ja valmisteverojen nousseen. (Habermas 2001, 69, valitettavasti Habermas ei avaa tätä kehitystä enempää, vaikka esimerkiksi pääomatulojen määrän kasvun suhde niiden alenevaan verotukseen voisi olla mielenkiintoinen teema)

Verotuksen hankaloituminen on budjettitasapainon nimissä johtanut myös pyrkimykseen julkishallinnon menojen pienentämiseksi. Monet valtiot ovatkin ottaneet linjakseen säätää sosiaaliturvaansa pois aiemmin tavoitellusta universalismista ja hankaloittaa pääsyä sen piiriin. (ibid, 77) Habermas nimittää uusliberalistiseksi sosiaalipolitiikaksi menettelyä, jossa retorisella tasolla korostetaan yksilön omaa velvollisuutta toimeentulo-ongelmiensa ratkaisemiseksi ja pyritään tekemään järjestelmä kannustavammaksi rankaisemalla sosiaaliturvan tarvisijoita tuen leikkauksilla, mikäli nämä eivät alistu tiettyihin työvoimapolitiittisiin tms. toimenpiteisiin. (ibid, 81, 88)

Uusliberalismia Habermas käyttää haukkumasanana. Habermas ei suoraan mainitse Anthony Giddensia, mutta hänen sosialidemokratian ”kolmannen tien” ajattelunsa, joka korostaa yksilön oikeuksien ohella yksilön velvollisuuksia erityisesti sosiaaliturvan kentällä, on hyvin ilmeinen esimerkki sosialidemokratiankin integroimisesta osaksi uusliberalistista sosiaalipoliittista paradigmaa. (Ks. esim. Giddens 1999)

Sosialidemokratian helmasynti universalistisen hyvinvointivaltion jarruttajana tulee muutenkin selkeästi esille tätä Habermasin kritiikkiä vasten ajatellen. Vanhan työväenliikkeen tradition mukaan sosialidemokratia on suojannut työtä tekeviä ihmisiä taloudellisilta ongelmilta, esimerkiksi työlainsäädännön, minimipalkkojen ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan keinoin. Sen voidaan katsoa uusliberalistisen kehityksen myötä muuttuneen yhä enemmän etujärjestöksi pitämällä kiinni tiettyjen joukkojen edunvalvonnasta samaan aikaan kun alati kasvava joukko kansalaisia sysätään tämän ryhmän ulkopuolelle.

Universalismi väistyy eturyhmäpolitiikan tieltä. Habermasin ajattelu tulee tässä lähelle Ulrich Beckiä, joka kirjoittaa luokkayhteiskunnan hajoamisesta hyvin epämarxilaisella tavalla. Suuri osa ihmisistä ei kuulu mihinkään luokkaan tai ryhmään, vaan

epämääräiseen ”harmaaseen vyöhykkeeseen” työn ja työttömyyden välillä, jonka edunvalvonta on olematonta (Beck 1992, 139-149).

Dieter Henrich katsoo Habermasin filosofisen ajattelun olevan ”postmetafyysistä”, jolla hän tarkoittaa, että se hylkää spekulatiivista maailman perimmäisestä olemuksesta ja keskittyy siihen liittyvän subjektikeskeisen filosofian sijaan luomaan objektiivista filosofiaa, joka tunnustaisi maailman olemassaolon ja ominaisuudet observoijasta riippumatta (Henrich 1999). Habermas ei näin myönnä postmodernin filosofian itseään refleктоivan kritiikin olevan valistusajattelun terveen skeptismin mukaista, vaan pitää sitä pikemminkin tietoteoreettisena fatalismina ja katsoo tällaisen ajattelun tulleen intellektuaaliseen umpikujaan. Hän kritisoi tyypillisiä modernisaation tulkitsijoita, kuten Weberiä, Marxia, Hegeliä ja Kantia, joskaan ei täysin kiellä näiden arvoa. Sen sijaan hän katsoo erityisesti Heideggerin ja Wittgensteinin ajattelun olevan hyödyllistä (Habermas 2001, 137-149). Wittgensteinin ajatuksen, että mikä voi ilmaista, voi ilmaista selkeästi ja mitä ei voi sanoa, siitä on vaiettava, voi ajatella hyvänä taustana habermaslaiselle postmodernismin kritiikille. Jolleivät postmodernistit pysty sanomaan mitään yksiselitteistä, olkoot he hiljaa!

Poliittisen tilan avaaminen globaalista taloudesta demokratialle vaatii valtiollisten päätöksentekijöiden perspektiivien muuttumista.

”They have to be willing to broaden their perspectives on what counts as the ”national interest” into a viewpoint of ”global governance”. But this changed perspective, from “international relations” to a world domestic policy, cannot be expected from governments if their populations themselves do not reward them for it.” (Habermas 2001, 111-112)

Globaali hallinta ja maailman sisäpolitiikka vaativat myös äänestäjiltä demokraattisissa maissa johdonmukaisuutta, etteivät he rankaise kilpailevia eliittejä kosmopoliittisesta politiikasta, joka katsoo koko maailmaa kokonaisuutena.

Käyttäessään termiä postnationalistinen Habermas osoittaa maailmanjärjestyksen tällä hetkellä olevan siirtynyt pois kansallisvaltiokeskeisyydestä. Tämä muutos laajoine

vaikutuksineen yhteiskuntaan ja ihmisten elämäntiloihin ei kuitenkaan ansaitse - tai tarvitse - kuvauksekseen sanaa postmoderni, joka vastaavasti viittaisi modernin terminä jälkeensä jääneisyyteen. Kuten aiemmin todettiin, jo käsitteeseen moderni liittyy käsite postmoderni siinä mielessä, että moderni kuvaa nimenomaan kulloinkin kuluvaan aikakautta. Näin Habermas ei katso oleelliseksi uhkaksi valistusajattelun rationalismin muuttumista uudeksi tabuksi aiemman myyttiajattelun tilalle, vaan uskoo sen voivan toimia omilla sisäisillä korjausmekanismeillaan.

1.3. Modernin fragmentaatio

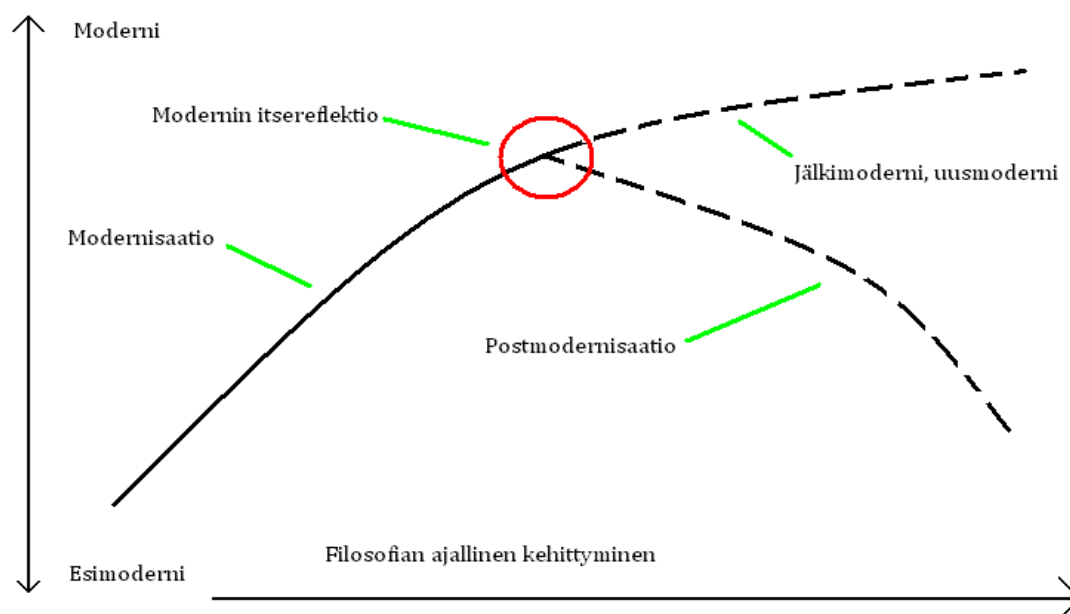
Ulrich Beck ja Anthony Giddens kieltävät tarkoituksella yhteiskunnallisten ajatustensa kutsumisen postmoderneiksi ja johtavat niiden nimet modernin käsitteestä. Jürgen Habermas puolestaan kritisoi postmodernistisia teorioita jollei älyllisesti epärehellisinä, vähintäänkin epäselvinä. Kuinka nimetä teollistumisen ajan ja valistuksen arvojen yhteiskuntaa seurannut, nykyinen yhteiskunta, joka eroaa monessa suhteessa entisestä?

Globalisaatio ja siihen liittyvä keskinäisriippuvuus on yksi tekijä, joka nykyisten yhteiskuntien toimintaympäristössä poikkeaa modernin ajan yhteiskuntien toimintaympäristöstä. Globalisaatio on samalla tavalla epäselvä, kontingentti ja politikoinnille altis käsite, kuin postmoderni. Globalisaatio liittyy oleellisesti modernisaatioon ja postmodernisaatioon, mutta kaikkien käsitteiden määrittelemättömyydestä johtuen niiden suhteiden tutkiminen on mutkikasta.

Globalisaatio kytkeytyy läheisesti niihin prosesseihin, jotka ovat tuottaneet nykyisenlaisen yhteiskuntamme ja ylläpitävät sen muutosta tai kehitystä. Jos globalisaatio ymmärretään aaltoilevana syklinä (Esim. Väyrynen 1998), vaihtelee sen määrä ajoittain ja globalisaatiota on ollut jo ennen industriaalisten yhteiskuntien kehittymistä.

Yhteiskunnat voivatkin irrottautua globalisaatiosta ja keskittyä kansalliseen politiikan tekoon, mutta postmoderneiksi kuvattavat valtiot ovat, ainakin toistaiseksi, olleet hyvin keskinäisriippuvaisia ja globalisoituneita. Vaikka globalisaatio on oleellinen postmodernisaatiota kuvaava tekijä, ei postmoderniutta voi redusoida pelkäksi moderniksi, joka korreloi globalisaation intensifioitumisen kanssa.

Habermas tunnistaa filosofian kehityksessä vaiheen, jossa valistusajatteluun kuuluva skeptisismi kohdennetaan tieteelliseen ajatteluun itseensä ja filosofinen ajattelu alkaa kulkea taaksepäin. Postmodernistinen ajattelu kääntää kellon kulun modernista kohti esimodernia. Habermas kritisoi tätä käännettä ja vaatii mahdollisuutta varmaan tietoon, kuten hänen ideaalikommunikaatioteoriansa voi tuottaa. Samoin Beck ja Giddens tahtoisivat jatkaa filosofian ja tieteen kulkua itsereflektiopisteestä kohti ”uusmodernia” tai ”refleksiivistä modernia”.

Kuvaaja 1. Modernin fragmentaatio

Kuvaaja 1 esittää, kuinka modernisaatioprosessi esimodernista kohti modernia hajoaa, kun moderni alkaa reflektoida itseään. Ilmiössä on kyse fragmentaatiosta, koska itsereflektiopisteen jälkeen kehityskululla on (ainakin) kaksi suuntaa, edistyminen uudistuneena pidemmälle moderniin, tai taantuminen lähemmäs esimodernia aikaa ja modernin arvoista luopuminen, postmodernisaatio. Kuvaaja on myös käyttökelpoinen selitettäessä paitsi Euroopan unionin ja Aseanin vaikutuksia jäsenvaltioihinsa, myös Asem-prosessia, sillä näihin kaikkiin liittyy modernisoivia, uusmodernisoivia ja postmodernisoivia piirteitä.

Puhun tässä teoksessa yhteiskuntien ja kansainvälisen järjestyksen postmodernisoitumisesta kattokäsitteenä, joka pitää sisällään modernin tilasta tapahtuneen kehityksen mukanaan tuomat piirteet, olivat nämä sitten yllä olevan kuvaajan mukaan postmoderneja tai uusmoderneja.

1.4. Yhteiskunnat postmodernisoituvat, mitä tekevät valtiot?

Kuvattiinpa muutosta teollisesta jälkiteolliseen yhteiskuntaan millaisin käsitteellisin apparaatein hyvänsä, yhteiskunnallinen muutosprosessi on joka tapauksessa käynnissä. Valtiot havaitsevat hallinnoimiensa yhteiskuntien olevan oleellisesti erilaisia, kuin aiemmin ja joutuvat reagoimaan muutokseen. Tämä vaikuttaa valtion ja yhteiskunnan suhteisiin ja valtio joutuu harkitsemaan uudelleen, mitä tehtäviä se ottaa hoidettavakseen ja kuinka ne hoitaa.

1.4.1. Turvallisuus

Klassisesta hobbesilaisesta yhteiskuntasopimusteoriasta lähtien turvallisuutta on pidetty keskeisimpänä valtion tehtävänä ja sen olemassaolon oikeutuksena. Ihmiset ovat tehneet hypoteettisen sopimuksen omasta jakamattomasta suvereeniudestaan luopumisesta ja asettaneet valtion yläpuolelleen, jotta valtio takaisi heidän turvallisuutensa. (Hobbes 1982) Luonnontilassa ei ole turvallisuutta, joten takaamalla turvallisuuden valtio ansaitsee legitimitteettinsä kansalaisiltaan. Myös esimerkiksi Locke näkee kansalaisten koskemattomuuden ja heidän omaisuutensa turvaamisen valtion perustana (Locke 1995).

Traditionaalisesti tätä turvallisuutta on ylläpidetty suojelemalla kansalaisia yhtäältä toisten valtioiden hyökkäyksiltä ja toisaalta valtion omilta, sisäisiltä levottomuuksilta. Tämä kaksiosainen jaottelu valtakunnan sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen on kuitenkin riittämätön käsiteltäessä jälkiteollisen valtion kohtaamia, postmodernin maailman tuottamia turvallisuusuhkia. (Valtion ulkoisten ja sisäisten asioiden kaksinaisjaottelun hyödyttömyydestä, ks. esim. Giddens 1998, 138) Valtiot joutuvat siis reagoimaan näihin uusiin uhakuviin ja säilyttääkseen legitimitteettinsä

turvallisuuskoneistona, luomaan doktriineja kansalaistensa suojelemiseksi entistä monimutkaisemmilta ja epämääräisemmiltä uhkilta.

Terrorismi muodostaa globaalin uhan, joka voi koskettaa kaikkia maailman ihmisiä. Niitä ei voi suojautua samoin, kuin traditionaalisilta sotilaallisilta uhilta:

”[...]riippumatta maailmanlaajuisen terroristiuhan vaarallisuudesta ja kauhistuttavuudesta ovat nykyiset terrorismin kukistamiseen hi tech-sodankäynnillä ja kotimaisella turvavalvonnalla pyrkivät politiikat tehottomia ja kääntyvät itseään vastaan. Uudet sodat ovat verkostoituneita ja epävirallisia[...]”
(Castells 2003, 7)

Valtiot joutuvat myöntämään kyvyttömyytensä suojella kansalaisiaan terrorismilta, mutta sama efekti on myös vastatoimenpiteillä, Bushin hallinnon terrorisminvastaisella sodalla. Jos kampanja lunastaa lupauksensa, eivätkä terroristit voi piilotella missään, tarkoittaa sekin, ettei valtio voi suojella kansalaisiaan Yhdysvaltojen terrorisminvastaisilta toimilta.⁹

Postmoderneilla valtioilla ei ole kansalaisia, jotka olisivat valmiit kuolemaan maansa puolesta, vaan ovat epäileviä valtaapitävien suhteen ja keskittyvät velvollisuuksiensa sijaan niihin oikeuksiin, joita heillä on valtiota kohtaan. Tällainen valtio ei mielellään tee sotilaallisia operaatioita ulkomailla, ellei sen intressejä selkeästi uhata. Postmodernit valtiot alkavat katsoa sisäänpäin, eivätkä ole varmoja, mitä velvollisuuksia niillä on rajojensa ulkopuolella olevia ihmisiä ja ongelmia kohtaan. (Buzan & Segal 1996, 3-4)

Barry Buzan hahmottelee viisi erilaista sektoria, joilla uhkia voi ilmaantua muuttuneessa yhteiskunnallisessa tilanteessa: sotilaallinen, ympäristö, talous, yhteiskunnallinen ja poliittinen. Ympäristösektorilla valtion on turvattava kansalaisiaan paitsi luonnon aiheuttamilta katastrofeilta, kuten maanjäristyksiltä, postmodernisaation myötä myös ihmisen toiminnan tuottamilta turvallisuusriskeiltä, esimerkiksi saastumiselta (Buzan

⁹ Samaa tarkoittaa myös Yhdysvaltojen ekstraterritoriaalinen lainsäädäntö. Jos valtio pystyy säätämään lakeja, jotka käytännössä koskevat myös muiden maiden kansalaisia, kuten lentoyhtiöiden asiakkaistaan keräämät tiedot, eivät muut valtiot silloin pysty faktisesti suojaamaan kansalaisiaan sillä edellytyksellä, että

1998, 71-92). Ympäristöturvallisuussektori on globaali, sillä esimerkiksi maapallon lämpeneminen vaikuttaa kaikkiin maailman valtioihin ja ihmisiin¹⁰.

Taloussektorilla valtioiden taas on omaksuttava politiikkoja, jotka turvaavat kansalaisten mahdollisuudet jatkuvaan elinkeinotoimintaan, tuotannon ylläpitämiseen ja materiaalisen hyvinvoinnin kasvun vaarantumisen ehkäisyyn, mikä tarkoittaa käytännössä talouden suojelemista globaalin markkinatalouden aiheuttamilta shokeilta. (Buzan 1998, 95-117) Tämä pitää sisällään sekä kansantalouden suojelemisen, että globaalin talousjärjestelmän suojelemisen. Tätä kahtalaista tarkoitusta palvelee esimerkiksi Asean-maiden Chiang Mai – aloitteesta syntynyt rahasto, josta Asean+3 – maat voivat lainata valuuttaa äkillisiltä valuuttakurssimuutoksilta suojautumiseksi. (Rahastosta lisää luvussa 3.3.2. Asean-maiden taloudellinen yhteistyö.)

Yhteiskunnallisella turvallisuudella Buzan tarkoittaa sellaisten riskien ja uhkien torjumista, jotka voisivat tehdä yhteisön tyhjäksi purkamalla sen pohjan siinä mielessä, etteivät sen jäsenet enää kokisi kuuluvansa yhteisöönsä tai että yhteisö menettäisi ainutlaatuisuutensa niin, ettei olisi enää piirteitä, jotka erottavat sen toisesta yhteisöstä. Tällaiset prosessit voivat johtua muuttoliikkeestä (Jos yhteisön alueelle muuttaa niin paljon ulkopuolisia, ettei alkuperäinen yhteisö enää toimi), horisontaalisesta kilpailusta (Esimerkiksi Kanadan amerikkalaistuminen) tai vertikaalisesta kilpailusta (Yhteisön jäsen identifioituikin alayhteisöön tai suurempaan yhteisöön, kuten Kataloniaan tai Euroopan unioniin, eikä Espanjaan). (Buzan 1998, 199-123) Yhteiskunnallinen turvallisuus kytkeytyy kansalaisten poliittisiin identiteetteihin. (Valtion identiteettimonopolin murtumisesta ks. luku 1.2.1. tässä teoksessa)

Vaikka poliittisen ja sotilaallisen turvallisuuden sektorit ovat muita kolmea vanhempia ja kuuluvat jo teollisen tai feodaalisen valtion turvallisuushuoliin, kohtaa jälkiteollinen valtio niissäkin uudenlaisia, postmodernisaation tuomia haasteita. Sotilaalliset uhat ovat valtiolle eksistentiaalisia uhkia par excellence, mutta sotilaallista voimaa ja armeijaa

ne noudattavat vain oman maansa lakeja.

¹⁰ Ilmastonmuutos kuten muutkaan ympäristöuhat eivät vaikuta kaikkiin maihin samalla tavalla, tai yhtä paljon. Esimerkiksi valtamerien pinnan nousemisella on aivan erilaiset vaikutukset saarista muodostuvalla Malediiveilla, kuin vuoristossa sijaitsevalla Bhutanilla. Oleellista kuitenkin on, että vaikutukset koskettavat globaalisti kaikkia maita.

käytetään myös muiden sektorien turvallisuuteen keskittyvässä toiminnassa. Esimerkiksi rauhanturvaaminen voi palvella myös poliittista ja taloudellista sektoria. (Buzan 1998, 49)

Vastaavasti sotilaallinen voima ei voi puolustaa valtion ideaan tai sen instituutioihin kohdistuvia hyökkäyksiä tai painostusta. Valtioiden suhteet ylikansallisiin organisaatioihin, kuten Euroopan unioniin, muuttuvat myös kompleksisemmiksi, kun nämä organisaatiot alkavat toimia samanlaisena turvallisuuden kohteena, kuin valtiot. Samoin kuin valtio, myös Euroopan unioni on huolissaan oman olemassaolonsa jatkumisesta ja pyrkii turvaamaan sen. Tämä tulee esille argumentaatioissa, jossa eurooppalaista, EU:n puitteissa tapahtuvaa integraatiota vaaditaan laajennettavaksi ja syvennettäväksi, sillä sen keskeyttäminen johtaisi eurooppalaisen projektin ja sen myötä EU:n häviämiseen. (Buzan 1998, 148)

Traditionaalisesti turvallisuuspoliittinen yhteistyö ja kollektiivinen turvallisuus sotilas- ja puolustusliittojen ynnä muiden turvallisuusjärjestelyiden kautta ovat kuuluneet valtioiden repertuaariin niiden pyrkiessä vastaamaan muutoksiin ja haasteisiin turvallisuuspoliittisessa ympäristössään ja suoriin sisäisiin ja ulkoisiin sotilaallisiin uhkiin. Samoin yhteistyö on väline vastatessa Buzanin esittelemiін postmodernin maailman uhkiin. Niiden globaalın luonteen vuoksi myös uhkiin reagoivien yhteistyöjärjestelyjen on oltava globaaleja, sillä muutoin niiden hyöty on hyvin kyseenalainen.

Valtioiden välisen ja kansainvälisten organisaatioiden kautta tehtävän yhteistyön lisäksi valtiot näyttävät sulauttavan myös valtiosta riippumattomia organisaatioita, kuten yksityisiä turvallisuuspalveluja tarjoavia yrityksiä mukaan uusiin uhkiin vastaamiseen. Turvallisuuspalvelujen ostaminen tavallisesti valtion ydintoimintaan liittyvällä sotilaallisella sektorilla voi olla merkki siitä, että valtio on valmis joustamaan pysyäkseen postmodernisaatioissa mukana. Jos väkivallan monopolia pidetään modernin valtion esimerkkinä, voi ei-valtiollisten väkivaltakoneistojen ilmaantuminen kansainväliselle näyttämölle olla myös merkki paluusta esimoderniin aikaan¹¹, jolloin valtiolla oli

¹¹ Ks. kuvaaja Modernin fragmentaatio tässä teoksessa luvussa 1.3.

kilpailijoinaan monia hyvin rahoitettuja ja varustettuja ryhmiä. Toisaalta sotilaallisten operaatioiden ulkoistaminen ostopalveluiksi on myös tapa kiertää kansainvälistä oikeutta, joka sitoo valtioiden toimintaa.

Esimerkiksi ympäristöturvallisuudessa valtiot ovat antaneet jo aikaisemmin suuren roolin valtiosta riippumattomille kansalaisjärjestöille. Tämä kehitys noudattelee beekiläistä ja giddensläistä käsitystä globaalista kansalaisyhteiskunnasta ja alapolitiikasta, mutta modernien valtiohyveiden näkökulmasta prosessissa on ongelmia. Järjestöjen johtoa tai toimintalinjaa ei päätetä demokraattisesti yleisillä vaaleilla, niiden mandaatilla toimivat henkilöt eivät ole vastuussa äänestäjille kuten poliitikot, eikä heillä ole virkavastuuta kuten virkamiehillä.

1.4.2. Talous

Kuten edellä esitin, kytkeytyvät talous ja turvallisuus oleellisesti yhteen postmodernina aikana. Talous on kuitenkin niin keskeinen osa valtioiden toimintaa ja määrää niiden toiminnan rajoja, että sitä on syytä käsitellä myös omana poliittisen toiminnan sektorinaan. Verotuksen kautta tapahtuva pääoman kerääminen ja sen allokointi tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi onkin sotilaallisen mahdin ohella niitä harvoja keinoja, joilla jälkitekollinen valtio vielä voi toimia kansalaistensa silmissä legitiimillä tavalla.

Tietynlaisille globalisoituvan talouden pakoille alistuminen näyttää rajoittavan valtioiden toimintamahdollisuuksia siinä mielessä, että niin sanottujen taloudellisten reaali-teettien sanelemalta keskitieltä poikkeaminen tulee alati kalliimmaksi valtiolle (Väyrynen 1998). Lähestulkoon kaikki valtiot ovat myös riippuvaisia kansainvälisesti liikkuvasta pääomasta, sillä niillä on tuntuvasti ulkomaista lainaa. (ibid. 148) Tämä kasvoton pääoma palkitsee mieleisestään politiikasta parempina luottoluokituksina ja sitä kautta halvempina korkoina. Se voi vastaavasti myös rankaista valtiota standardisesta talouspolitiikasta lipsumisesta antamalla korkeampien korkojen kautta eräänlaista sakkoa.

Valtiot ja jopa taloudelliset suurvallat ovat antaneet suuren määrän taloudellista toimintavaltaa pois hallitustensa käsistä. Itsenäiset keskuspankit eivät aina toteuta samaa

linjaa kuin taloudesta vastaavat ministerit toivoisivat, ja vaikka toteuttaisivatkin, eivät ne voi sanella markkinoiden toimintaa. Yritykset voivat liikkua globaalisti, eikä valtioilla ole juurikaan vaikutusmahdollisuuksia siihen, millaiseksi niiden teollisuus muodostuu, kun tukiaisia ja tulleja on pantu kuriin kansainvälisillä sopimuksilla. Kilpailuedun saamiseksi valtiolle jää vain vaarallisia työkaluja, veronalennuksia, palkkojen ja työoikeuksien heikentäminen tai heikompi ympäristönsuojelu. (Buzan & Segal, 1996 1-2)

Myös taloudellisella sektorilla valtiot luovat liittoja tai koalitioita tehostaakseen talouksiensa toimintaa. Tämä on hyödyllistä, sillä se esimerkiksi suojaa taloutta kansainvälisen pääoman spekulatiivisilta hyökkäyksiltä, joille erityisesti pienet taloudet voivat olla alttiita. Taloudellinen yhteistyö antaa valtioille myös paremmat mahdollisuudet taistella talousrikollisuutta, veroparatiiseja ja korruptiota vastaan. Ne ovat oleellisia haasteita, kun valtio pyrkii takaamaan kansalaisilleen hyvät mahdollisuudet elinkeinojen harjoittamiseen hyvinvoinnin edistämiseksi. Taloudellisella integraatiolla valtio myös luo uusia markkinoita omille yrityksilleen. Näin se omaksuu itselleen uuden tehtävän, jossa se luopuu valtion omistamista yrityksistä ja keskittyy yksityisomistuksessa olevien yritysten toimintaan tukemiseen (Väyrynen 1998, 149).

Uudella talouspoliittisella ajattelulla ja doktriinin muutoksella valtio osoittaa bekkiläistä joustavuutta: Se hylkää entisiä tehtäviään ja omaksuu uusia ripeästi, ad hoc tilanteen mukaan. Toiminnassa näkyy kuitenkin muutoksen kahtalaisuus. Euroopassa moderni valtio otti hoitaakseen kirkolle aiemmin kuuluneita tehtäviä, kuten köyhäinhoidon, koulutuksen ja sairaanhoidon. Tämä on ollut modernin valtion voimaantumisen merkittävä piirre, vaikka kirkolla on yhä suuri rooli näiden tehtävien hoitamisessa esimerkiksi eteläisessä Euroopassa ja vaikka suuressa osassa maailmaa valtiot ovat liian heikkoja suoriutuakseen näistä tehtävistä yksin. Onko tehtävien ulkoistaminen pois valtiolta kehitystä kohti uusmodernia, vai postmodernia taantumista takaisin kohti esimodernia?

Nämä ovat ideaalisia ja hypoteettisia malleja tai ennusteita valtioiden käyttäytymisestä uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Tulevissa luvuissa siirryn tarkastelemaan kuinka valtioiden väliset yhteistyöorganisaatiot käytännössä reagoivat postmodernisaatioon ja kuinka niiden valitsevat politiikat vastaavat tässä esitettyjä malleja. Keskityn erityisesti

Euroopan valtioiden integraatioon Euroopan unionin kautta ja Kaakkois- Aasian maiden yhteistyöhön Asean- yhteistyöverkoston puitteissa, sekä näitä kahta yhdistävään Asem- kokoukseen. Seuraavassa luvussa tutkin Euroopan unionia ja pyrin osoittamaan, että se on postmoderni poliittinen entiteetti ja toimii maailmanjärjestyksessä kategorisesti uudella tavalla.

2. POSTMODERNI EUROOPPA

Luvussa kaksi reflektoin Eurooppaa edellisessä luvussa esiteltyyn teoreettiseen perspektiiviin. Aluksi esittelen erilaisia tapoja määrittellä, missä ja mikä Eurooppa on sekä traditionaalisesta että postmodernista näkökulmasta. Kysymys kytkeytyy laajempaan kokonaisuuteen poliittisten yksiköiden hahmottamisesta. Luvun tarkastelu koskee sekä Eurooppaa, Euroopan unionia, että Euroopan valtioita.

Jälkimmäisessä osassa lukua pyrin osoittamaan, että Eurooppa poliittisena toimijana on oleellisesti erilainen, kuin totutut maailmanpoliittiset toimijat, pääasiassa kansallisvaltiot. Tässä argumentaatioissa käytän apuna eurooppalaista tapaa hoitaa kahta instituutiota, taloutta ja turvallisuutta. Haen vastausta kysymykseen, onko Eurooppa valinnut vastaukseksi globalisaation muuttaman maailman haasteisiin postmodernistisen strategian.

2.1. Euroopat

2.1.1. Euroopan traditionaalinen hahmottaminen

Kaikkien poliittisten yksiköiden määritelmien ollessa kiistanalaisia, ei Eurooppa ole vähiten problemaattinen. Sanan ”Eurooppa” merkitys on vaihdellut historiallisten tilanteiden mukaan, mutta se vaihtelee myös erilaisten diskurssien, kielten, poliittisten kantojen ja yhteisöjen mukaan (ks. esim. Delanty 1995). Euroopan yksiselitteinen määrittely vaikuttaa mahdottomalta, mutta erilaisten sanan käyttötapojen pohjalta voidaan hahmottaa jonkinlaisia tyypillisiä käsityksiä Euroopasta.

Maantieteellisesti määritellen Eurooppa on maailman suurimman mantereen, Euraasian läntisin kolmikko. Välimeri etelässä, Atlantti lännessä ja Norjan ja Barentsin meret pohjoisessa ovat tyypillisiä ja melko yksiselitteisiä maantieteellisiä rajoja Euroopalle, mutta idässä ja kaakossa raja on kiistellympi. Usein maantieteellisen rajan Euroopan ja

Aasian välillä katsotaan kulkevan noin Ural-vuoristoa ja Bosporinsalmea pitkin, mutta tämä raja on keinotekoinen ja poliittisen tarkoituksenmukaisuuden konstruoima.

Eurooppalaisuuden kulttuurinen, etninen ja uskonnollinen määrittelemineen pyrkivät ohittamaan maantieteellisen määrittelyn rajojen vetämisen ongelmat keskittyen eurooppalaiseihin ihmisiin ja heidän aikaansaannoksiinsa. Eurooppa on siellä, missä ovat eurooppalaiset. Joten on määriteltävä eurooppalainen ihminen. Kulttuurinen määritelmä painottaa antiikin kreikkalaista ja roomalaista perintöä¹², uskonnollinen kristinuskoa¹³ ja etninen valkoista tai kaukasialaista rotua. Tällainen määrittely tunnustaa eurooppalaisiksi myös Euroopan mantereiden ulkopuolella asuvat niin sanotut uus-eurooppalaiset Pohjois-Amerikassa, Australiassa ja Uudessa-Seelannissa. Sisällyttämällä itseensä uus-eurooppalaiset, eurooppalaisen käsite tulee lähelle länsimaalaisen käsitettä.

Tällaiset määrittely-yritykset ovat yhtä kankeita ja keinotekoisia kuin maantieteeseenkin perustuvat. Yhteisten piirteiden kiinnittäminen kaikkiin eurooppalaiseihin ja samojen piirteiden kieltäminen kaikilta muilta onnistuu vain tarkoitushakuisen konstruoimisen avulla. Kulttuurit, uskonnot ja geneettiset perimät vaikuttavat ja sekoittuvat toisiinsa niin tehokkaasti, että puritaanisen eurooppalaisen perinnön luominen ei ole sitä kautta mahdollista.

Loputtoman relativismin ja käsitteen pallottelun helppoudesta huolimatta joudutaan eurooppalaisiksi nimitettäviä poliittisia instituutioita luotaessa kuitenkin ottamaan de facto kantaa siihen, mikä on Eurooppaa ja missä sen rajat kulkevat. Minkään Euroopan unionin tämän hetkisen valtion eurooppalaisuutta ei laajemmin kyseenalaisteta, mutta jäsenyyttä hakeneen Marokon torjuminen perusteltiin sillä, ettei Marokko ole eurooppalainen valtio. Marokko on kuitenkin jäsen EBU:ssa¹⁴ ja osallistui Eurovision laulukilpailuihin vuonna 1980. Euroopan neuvostoon puolestaan kuuluu paitsi Armenia, Azerbaidzhan ja Georgia, myös Venäjä, joka ulottaa Euroopan tässä merkityksessä koko Euraasian mantereiden yli.

12 Kreikkalaisesta traditiosta omaksuttuja piirteitä lievenvät pääasiassa taiteet ja systemaattinen filosofia ja roomalaisesta latinaan pohjautuvat kielet ja kansanvaltainen hallintokulttuuri.

13 Joskaan ei ole selvää, että kristinuskosta olisi selkeästi eurooppalaista.

14 European Broadcasting Union, Euroopan yleisradiounioni. Marokon ohella organisaatioon kuuluvat esimerkiksi Algeria, Armenia, Egypti, Georgia, Israel, Jordan, Libanon, Libya ja Tunisia. Israel osallistuu

Harlen ja Moision tunnettua kirjaa mukaillen voidaan kysyä, missä on Eurooppa. Eurooppalaisen integraation edetessä joudutaan jatkuvasti ottamaan kantaa siihen, kuinka Eurooppa tulee määritellä ja mitkä maat tai alueet voidaan hyväksyä eurooppalaisiksi. Jos Turkki, miksei Israelia? Jos Moldova, miksei Transnistriaa? Jos Georgia, miksei Kazakstania? Kaikki edellä esitetyt määritelmät joutuvat kyseenalaisiksi, kun monimuotoisempia valtioita liittyy eurooppalaiseen integraatioon. Kuten alueiden määrittäminen ja nimeäminen yleensä, myös Euroopan määrittelemisen nojaa kulloisenkin tilanteen ja toimijan mukaan vaihtuvaan poliittiseen tarkoituksenmukaisuuteen.

2.1.2. Poliittisten entiteettien kuvittelu ja maailmanjärjestys

Kansallisvaltiot konstruoidaan keinotekoisesti, sillä ne eivät ole luonnollisia yhteisöjä. Ihminen pystyy käsittämään yhteisöt, kuten sukunsa, klaaninsa, kylänsä tai kaupunginosansa ”aidoiksi yhteisöksi”, sillä hän voi tuntea niiden muut jäsenet. Valtiot ovat kuitenkin liian suuria niin alueellisesti kuin väestömääriltään, jotta yksilö voisi tuntea ne kokonaisuudessaan. Identifioituminen valtioon – kuviteltuun yhteisöön vastakohtana aidolle, luonnolliselle yhteisölle – tapahtuu yksilöiden kokemien yhdistävien tekijöiden kautta¹⁵. Modernien kansakuntien tunnusmerkkinä on luottamus anonyymiin yhteisöllisyyteen, siihen että yksilöllä on jotain yhteistä kaikkien kansakuntansa muiden yksilöiden kanssa, vaikka hän ei koskaan tutustuisikaan näihin. (Anderson 1991, anonyymi yhteisöllisyys 74)

Sama pätee myös kansallisvaltiot ylittäviin poliittisiin yksiköihin, kuten esimerkiksi kristikuntaan, ummaan tai Eurooppaan. Ei-luonnollisina yksikköinä ne on kuviteltava ja legitimitietin vahvistamiseksi jäsentensä silmissä myös heidät on saatava kuvittelemaan samoin. Tällainen on omiaan synnyttämään edellä mainitun kaltaisia tapoja hakea

laulukisoihin aktiivisesti.

¹⁵ Andersonin kansakunta on paitsi kuviteltu, myös rajoittunut, suvereeni ja yhteisö. Kuviteltu se on, koska pienimmänkään kansakunnan jäsenet eivät koskaan tapaa kaikki toisiaan. Rajoittunut, koska koko ihmiskunta ei kuulu kansakuntaan. Suvereeni se on, koska käsite on syntynyt ajalla, jolloin vallankumous ja valistus tuhosivat hierarkkiset valtakunnat ja yhteisö, koska huolimatta kansalaisten epätasa-arvoisuudesta kansakuntaan liittyy ajatus horisontaalisesta toveruudesta. (Pakkasvirta, 2005, 76)

esimerkiksi eurooppalaisille yhteisiä ominaisuuksia. Jotta ihminen kokisi yhteenkuuluvaisuuden tunnetta aivan vieraiden ihmisten kanssa, hänet on saatava uskomaan, että hänellä on yhteisiä ominaisuuksia näiden kanssa. Tähän projektiin ryhtyvät yhtäläillä kansallisvaltiot, kuin niitä suuremmat poliittiset organisaatiot.

Nykyinen eurooppalainen integraatio ei ole kuitenkaan samanlaisessa tilanteessa kuvittelemisensa rakentamisen suhteen, kuin kansallisvaltiot olivat alkuvaiheessaan. Kansallisvaltioiden, jollaisia kaikki EU:n jäsenet ovat, kansalaiset ovat jo tottuneet elämään kuvitellussa yhteisössä. Heille on tuttu ajatus, että he eivät tunne, eivätkä tule koskaan tuntemaan, suurinta osaa sen poliittisen yksikön jäsenistä, jolle uhraavat veronsa ja sodan sattuessa henkensä. Eurooppalainen identifioitumien ei siis siirrä EU:n kansalaisia luonnollisista yhteisöistä kuviteltuun yhteisöön, vaan tuo heidän elämänsäpiiriinsä yhden kuvitellun yhteisön lisää. Euroopan unioni on kuviteltujen yhteisöjen kuviteltu yhteisö.

Eurooppalaista identiteettiä rakennetaan samoin keinoin, kuin kansallisiakin identiteettejä: Euroopan unionilla on symbolinsa, kuten lippu, hymni ja Eurooppa-päivä. Historian kirjoituksessa korostetaan yhteistä menneisyyttä, yhteistyötä eri alueiden välillä tuetaan ja tapoja ja kulttuuria tehdään tutuiksi eri eurooppalaisten ihmisryhmien välillä. Heterogeenisyys ja keskinäiset konfliktit menettävät painoarvoaan ja yhtenäisyyttä korostetaan. (Kansallisidentiteetin luomisesta ks. esim. Anderson 1991 ja Pakkasvirta & Saukkonen 2005)

Kansallisvaltioilla ei ole monopolia ainoana kuviteltuna yhteisönä, vaan ihmiset identifioituvat muihinkin abstrakteihin poliittisiin yksiköihin. Kuvitellut yhteisöt käyvät kisaan keskenään jäsentensä päällekkäisistä identifikaatioista. Vahvempi identifioituminen tiettyyn kuviteltuun yhteisöön suhteessa muihin vastaaviin voi tarkoittaa yksilön voimakkaampaa uskollisuutta tälle kuvitellulle yhteisölle useamman kuvitellun yhteisön ristiriitatilanteessa ja näin ollen lisää valtaa kyseisen kuvitellun yhteisön johtajille.

Tässä valtataistelussa poliittisten vallankäyttäjien on luotava alamaisia omalle kuvitellulle yhteisölleen. Koska maailmassa on hyvin vähän ihmisiä, joilla ei ole identifikaatiota mihinkään kuviteltuun yhteisöön, on oman kuvitellun yhteisön jäsenet haettava muista

kuvitelluista yhteisöistä. Kuviteltujen yhteisöjen jäsenyydet ovat siis päällekkäisiä ja keskenään kilpailevia, kompleksisia. Jäsenyyttä tietyissä kuvitellussa yhteisössä voidaan pönkittää korostamalla kuuluvuutta toiseen kuviteltuun yhteisöön tai eroavaisuutta siitä. (esim. eurooppalaisuuden käytöstä kansallisidentiteettien rakentamisessa sekä yhteenkuuluvuuden että eroavaisuuksien avulla ks. Malmberg & Stråth (toim.) 2002)

Eurooppalaisuuden rakentamisen ei siis tarvitse olla yksioikoinen prosessi, jossa kansalaiset luodaan repimällä heidät irti muista identiteeteistään, erityisesti samaistumisesta kansallisvaltioihinsa. Eurooppalaisen projektin kannalta kansallisvaltiot eivät ole niitä toisia, joita vastaan tai joista poiketen eurooppalaisuus hahmotetaan. Voimakaskaan identifioituminen kansallisvaltioon ei vielä itsessään ole uhka eurooppalaiselle integraatiolle, sillä tämä prosessi integroi eurooppalaiset kansalaiset nimenomaan heidän kansallisvaltion kansalaisuutensa kautta.

Tällainen identifikaation strategia poikkeaa oleellisesti esimerkiksi Neuvostoliiton tai Jugoslavian strategioista, jotka muodostettiin vastaidentiteetinä kansalaistensa kokemille kansallisille identiteeteille. Eurooppalaisia ei vaadita identifioitumaan ensisijaisesti Eurooppaan tai Euroopan unioniin, vaan he voivat kokea kansallisen tai paikallisen identiteetin tärkeimmäksi. Neuvostoliiton latvialaisten oli oltava neuvostoliittolaisia. EU:ssa he voivat olla ensisijaisesti latvialaisia ja vasta sen jälkeen eurooppalaisia. Eurooppalaisuus rakennetaan rinnakkaisidentiteetiksi, joka ei kilpaile paikallis- tai valtiollisen identiteetin kanssa.

Identiteettien rinnakkaisuus näkyy unionin Eurobarometri-tutkimuksissa. Niiden kysymyksissä ei vaadita vastaajaa valitsemaan sen välillä, kiinnittykö hän kotikaupunkiinsa, -maahansa vai Euroopan unioniin, vaan vastaajaa pyydetään vastaamaan jokaisen vaihtoehdon kohdalla, kokeeko hän kiintymystä tähän yksikköön. Elokuussa 2007 87 % vastaajista identifioitui kotikaupunkiinsa, 91 % kotimaahansa ja 49 % Euroopan unioniin. Latvialaisista 47 % ilmoitti kiinnittyneensä unioniin. (Eurobarometer 68, 2008, 67-73)

Kun eurooppalaisuus ei haasta jäsentensä aikaisempia identiteettejä, vaan liittoutuu niiden kanssa, se rakentaa suuren konsensuksen erilaisista identiteeteistä ja kerroksittaa

ne. Tämä konsensus liittyy myös kritiikin itseensä ja tulee näin sille immuuniksi. Kun eurooppalaisen valtion kansalainen kritisoi eurooppalaisuutta tai Euroopan unionia ja alleviivaa valtionsa suvereeniutta, hän vahvistaa eurooppalaista integraatiota. EU:a vastustavat, kansallisvaltion suvereeniutta primordiaalisti kaipaavat kansalaiset voivat äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa omia ehdokkaitaan, jotka muodostavat parlamentissa omia, kriittisiä poliittisia ryhmiään.

Nämä ryhmät toimivat kuitenkin nimenomaan vastustamissaan instituutioissa. Ne tunnustavat, että tiettyihin ongelmiin juuri EU on se kenttä, jolla on toimittava. Kun EU de facto tunnustetaan, on radikaalien, aitojen ja ennalta suodattamattomien ratkaisujen esittäminen tullut mahdottomaksi. Sama linja näkyy myös Euroopan komission rahoittamassa ja organisoimassa Eurooppa-tiedotus-järjestelmässä. Se välittää myös EU-kriittistä tietoa, näin liittäen tuon kritiikin osaksi omaa toimintaansa. Tämä meta-konsensus sulkee poliittista tilaa, vähentää kontingenssia ja poistaa vaihtoehtoiset ajattelutavat¹⁶. Oppositiosta tulee ystävyyttä.

Euroopan unioni ei vaadi kansalaisiaan luopumaan kansallisista identifikaatioistaan, vaan tarjoaa itsensä niitä täydentävänä vaihtoehtona. Unioni esiintyy vain suvereenien valtioiden välisenä yhteistoiminnan kenttänä, johon jäsenvaltiot voivat vapaaehtoisesti osallistua. Näin se jättää Yhdistyneet Kansakunnat yläpuolelleen ja asemoituu regionaaliseksi elimeksi maailmanjärjestön ja valtioiden tason väliin. Unioni muuttaa poliittisten yksiköiden hahmottamisen tavan atomistisesta suvereniteetista kerroksittaiseksi hierarkiaksi.

Valtiot eivät häviä minnekään, mutta ne eivät enää ole absoluutteja, kuten westfalenilaisessa järjestelmässä, vaan osia johdonmukaisessa hierarkiassa, jonka tasot kulkevat globaalista ja regionaaliseen kansallisvaltiolliseen ja alueelliseen. Valtiot asemoituvat uudestaan kansainvälisten instituutioiden kautta, jotka valtiot itse luovat ja joiden sääntöihin ne mukautuvat (Holsti 2004, 300-324). Osana tätä eurooppalaista prosessia, joka asettaa kansallisvaltiot uuteen asemaan maailmanjärjestyksessä, onkin Euroopan unionin tapa painottaa myös kansallisvaltioiden alapuolella olevaa tasoa,

¹⁶ Herbert Marcuse (1969) on myös kirjoittanut poliittisen maailman sulkemisesta, ajattelun yksiuotteistamisesta ja vastarinnan assimiloinnista.

alueita. Valtio jää yhdeksi poliittisen organisaation tasoksi Euroopan unionin (tai laajemmin muun regionalistisen yhteistyöelimen) ja alueiden välille.

2.1.3. Postmoderni eurooppalaisuuden kuvittelu

Pisimmälle kehittynyt ja institutionalisoitunut regionalistinen poliittinen entiteetti Euroopan unioni vetoaa omissa julkaisuissaan yhteisiin eurooppalaisiin arvoihin. Sopimuksessa Euroopan perustuslaista¹⁷ kaikkien jäsenvaltioiden päämiehet:

”Hakevat innoituksensa Euroopan kulttuurisesta, uskonnollisesta ja humanistisesta perinteestä, josta kehittyneitä yleismaailmallisia arvoja ovat ihmisen loukkaamattomat ja luovuttamattomat oikeudet, sekä vapaus, kansanvalta, tasa-arvo ja oikeusvaltioperiaate¹⁸” (2005, 3)

Johdannossa Euroopan unionin perusoikeuskirjaan todetaan, että:

”Unioni perustuu ihmisarvon, vapauden, yhdenvertaisuuden ja yhteisvastuun jakamattomiin ja yleismaailmallisiin arvoihin, ja se on tietoinen henkisestä ja eettisestä perinnöstään. Se rakentuu kansanvallan ja oikeusvaltion periaatteille. Se asettaa ihmisen toimintansa keskipisteeksi ottamalla käyttöön unionin kansalaisuuden ja luomalla vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen.¹⁹” (ibid, 63)

Eurooppa, jonka synonyyminä Euroopan unioni käyttää itseään, määritellään hyvin eksplisiittisesti abstraktien arvojen avulla ja traditionaaliset määritelmät saavat siirtyä pohjustamaan tai tukemaan näitä arvoja. Yhteiseen kulttuuriseen ja uskonnolliseen (ei kuitenkaan kristilliseen!) perintöön viitataan, mutta painopiste on näistä kehittyneissä arvoissa, jotka määrittelevät eurooppalaisuuden, mutta jotka mainitaan

17 Euroopan perustuslaki hylättiin kansanäänestyksissä Hollannissa ja Ranskassa. Perustuslain uudistukset toteutettiin pitkälti Lissabonin sopimuksella, joka tuli voimaan 1.12.2009.

18 Tämä osa Euroopan perustuslaista on siirretty sanatakkasti Lissabonin sopimuksen 1. artiklaan. (Lissabonin sopimus 2009)

19 Tämä osa on jätetty pois Lissabonin sopimuksesta, mutta siinä viitataan samoihin ihmisarvon, vapauden ja yhdenvertaisuuden universaaleihin arvoihin. (Lissabonin sopimus 2009)

yleismaailmallisiksi. Tietyt arvot ovat siis globaaleja ja koskevat kaikkia ihmisiä, mutta Eurooppa on vähintäänkin niiden kehto. (Eurooppalaisten arvojen käsitteen kritiikkiä ks. esim. Sihvola 1998, 18-21)

Kun eurooppalaiset pannaan kuvittelemaan itselleen uusi poliittinen entiteetti, tulee tästä keinotekoisesta yhteisöstä arvoyhteisö. Detraditionalisoituneissa yhteiskunnissa (tästä lisää Giddens erit. 1999 ja Beck, Giddens & Lash 1994) elämään tottuneet eurooppalaisten valtioiden asukkaat ovat skeptisiä suhteessa konventionaalisiin nationalistisiin poliittisten identiteettien markkinoihin ja tämän vastarinnan kiertämiseksi postnationalistiselle (Habermas 2001, erit. 58- 113) eurooppalaiselle tarjotaan hänelle räätälöityä poliittista samaistumiskohdetta.

Eurooppalaisten kaipuu poliittiseen järjestelmään, joka ei perustu nationalismiin pohjautuvaan kansakuntien vastakkainasetteluun ja keskinäiseen kilpailuun on ilmeistä, sillä tässä maanosassa eksklusiivinen nationalismi on osoittanut brutaaleimmat kasvonsa kahtena maailmansotana. Toisaalta kansallisuuteen perustuvan poliittisen organisaation syntysijoilla on tehty onnistunein kapitalismin olemukseen liittyvän problematiikan ratkaisuyritys: Mahdollisimman tehokas tuotanto on yhdistetty inhimillisesti kestävään elämään kehittämällä kansallisvaltio sosiaalisesti hyvinvointivaltioksi.

Kuristava ratkaisu tehokkaan talouden ja inhimillisen hyvinvoinnin välillä ratkaistiin utopiaan, joka yhdisti nämä molemmat toisiaan tukevaksi järjestelmäksi, joka edellytti vahvaa, koherenttia ja byrokraattista valtiota. Hyväosaiset eurooppalaiset valtiot nauttivat "kultaisesta aikakaudesta" toisen maailmansodan jälkeen, jona aikana ikäviltä talouden ja politiikan kysymyksiltä vältyttiin (Hobsbawm 2000, 287-503). Öljykriisi, monetaristinen talouspolitiikka ja globalisaatio päättivät tämän ajan ja toivat eurooppalaiset yhteiskunnat takaisin vastenmieliseen kapitalismin valinkauhaan.

Eurooppalaisten pettymys kansallisvaltioihin perustuvan maailmanjärjestyksen kykyyn ohjata maailmantaloutta aiheutuu osittain myös heidän menettämästään taloudellisesti poliittisesta pelivarasta. Erityisesti eurooppalaisten hyvinvointivaltioiden toimintaedellytykset kapenevat taloudellisen globalisaation ja sääntelemisen purkamisen

edessä ja kansalaiset joutuvat huomaamaan menettäneensä päätösvaltansa oman yhteiskuntansa järjestämisen suhteen.²⁰

Universaaleihin, mutta eurooppalaisiin arvoihin pohjautuvan entiteetin luominen ei ole tarkoitus sinänsä, vaan keino reagoida eurooppalaisten valtioiden ongelmiin. Samantyyppiset yhteiskuntajärjestelmät (esim. Kosonen 1995; Pakaslahti 2001) ja symmetriset ongelmat ajavat eurooppalaiset valtiot yhteistyöhön paitsi yhteisten hyötyjen tavoittelemiseksi, enemmän tai vähemmän myös pakon edessä. Tämän yhteistyön pohjaksi otetaan suurin yhteinen nimittäjä, epämääräinen viittaus arvoihin.

Euroopassa valtioiden välinen rajojen alentaminen ja integraatio on viety institutionaalisesti pisimmälle, vaikka samantyyppisiä valtioiden välisiä yhteistyöelimiä, jotka toimivat regionalistisesti, on lukuisia muitakin (esim. ASEAN, NAFTA). Euroopan unionia on mielekästä pitää itsenäisenä poliittisena yksikkönä, vaikka se samanaikaisesti on riippuvainen jäsenvaltioistaan (tästä Kompetenz-Kompetenz-kysymyksestä ks. esim. Kiljunen 2004, 72-73). Unionin merkittävin ero muihin valtioiden välisiin yhteistyöjärjestöihin on poliittisen yhteistyön vahvuus poliittisten instituutioiden muodossa ja mahdollisuus lainsäädäntään omalla alueellaan.

2.2. Euroopan olemus

Mikäli näkemys siitä, että eurooppalaisilla alueilla luodaan poliittista yhteisöä, joka voisi kattaa kaikki traditionaalisesti eurooppalaisiksi mielletyt valtiot ja laajentaa eurooppalaisuuden käsitettä koskemaan myös aikaisemmin Aasiaksi, orientiksi tai muuten vaan idäksi kutsuttuja alueita, voidaan hyväksyä, on mielekästä pureutua rajojen ja potentiaalisten rajojen hahmottelun ohella myös kysymykseen siitä, millainen tämä uusi poliittinen entiteetti on.

Teleologinen tapa hahmottaa eurooppalaista poliittista integraatiota olisi kuvitella yhtenäisen poliittinen yhteisö, johon kuuluisivat ainakin kaikki ehdokasmaat, Balkanin

²⁰ Esimerkiksi Ranska pyrki 1980-luvun alkupuolella laajentamaan julkista sektoriaan, mikä johti pääoman karkaamiseen maasta ja loi paineita frangille. Tämä pakotti Ranskan omaksumaansa liberaalisempaa talouspolitiikkaa. (Buzan, 1996)

maat, Islanti, Norja, Sveitsi ja Ukraina. Silloin eurooppalaista integraatiopolitiikkaa voitaisiin ymmärtää askeleina tätä päämäärää kohti. Teleologisen eurooppalaisen integraation käyttökelpoisuus on siinä, että vaikka se sumentaa integraatioon liittyvää poliittista kontingenssia, se tuo näkyviin eurooppalaisen integraation tähänastisen prosessiluonteen.

Euroopan unionin ja Euroopan käsitteiden synonymaattinen käyttö oikeuttuu tämän teleologisen aspektin kautta. Paitsi että keskeiset eurooppalaiset valtiot ovat mukana Euroopan unionissa, eikä meneillään ole siitä riippumattomia eurooppalaisen integraation tai yhteistyön areenoja (ks. ero EY:n ja EFTA:n välillä esim. Pinder 1995, 55-65), Euroopan unioni myös antaa oleellisen ja ennennäkemättömän merkityksen Euroopan käsitteelle. Käsitettä Eurooppa ei siis olisi olemassa siinä mielessä, kuin se nykyisin ymmärretään, ellei olisi Euroopan unionia.

Teleologinen ajattelutapa voi auttaa myös Euroopan unionin asettamisessa historialliseen kontekstiinsa. Kun tämä suuri, teleologinen ja utooppinen eurooppalainen projekti on saatu päätökseen, sen nimi ei suinkaan ole Euroopan unioni. EU on pikemminkin nimi sille vaiheelle, jossa eurooppalainen integraatio tällä hetkellä on. Aikaisemmissa vaiheissaan samaa projektia on kutsuttu myös esimerkiksi Euroopan hiili- ja teräsyhteisö EHTY:ksi ja EY:ksi. (ks. esim. Pinder 1995; Urwin 1995)

2.2.1. Euroopan unionin sotilaallinen voima

Euroopan unioni ei ole suurvalta klassisessa mielessä. Vaikka jäsenvaltioiden yhteenlaskettu sotilaallinen voima oikeuttaisi tällaiseen statukseen, ei armeijoita ole keskitetty yhden johdon alaisuuteen, eikä niitä ole järjestetty koherentisti. Ylikansalliselle johdolle allokoitujen joukot ovat vähäpätöiset edes pienen valtion armeijaksi, saati suurvallan. On myös epäselvää, olisivatko eurooppalaisten valtioiden joukot riittäviä edes puolustamaan Eurooppaa itseään mahdollisessa konfliktitilanteessa aktuaalisten sotilaallisten suurvaltojen kanssa. Tällainen puolustusstrateginen tilanne ei anna

mahdollisuuksia laajoihin sotilaallisiin operaatioihin omien lähialueiden ulkopuolella, jota tavallisesti on pidetty suurvallan tunnusmerkkinä.²¹

Integraation prosessiluonteen vuoksi eurooppalaisten valtioiden puolustusvoimia ei toistaiseksi ole organisoitu yhtenäisiksi eurooppalaisiksi puolustusvoimiksi, joten puolustusintegraation voidaan katsoa olevan kesken, vaikka prosessin lopputulos ei olekaan vielä selviö. Yhteistyötä sotilaallisella sektorilla ei kuitenkaan ole viety pisimmälle eurooppalaisten valtioiden kesken pitkälle kehittyneiden ja kalliiden, mutta uskottavan puolustuksen kannalta välttämättömien puolustuksen osa-alueiden, kuten ilmatorjunnan asejärjestelmien tai ohjuspuolustuksen kentillä. Modernista strategisesta näkökulmasta tällainen yhteistyö saattaisi olla houkuttelevinta, sillä siten valtiot säästäisivät kuluissaan yhteistyön avulla.

Eurooppalainen sotilaallinen yhteistyö on pisimmälle kehittynyt kriisinhallintaan tarkoitetuissa operaatioissa²². Yhteisen johdon alle luovutetuilla joukoilla ei ole raskaita aseita, joita tarvittaisiin valtion kokoista organisaatiota vastaan käytävässä sodassa. Sen sijaan ne on suunniteltu matalamman intensiteetin sotilaallisiin operaatioihin, joiden keskeisimpiä toimintamuotoja eivät ole varsinaiset taistelutehtävät. Samaan aikaan jäsenmaat pitävät visusti omissa käsissään asejärjestelmät, jotka ovat ratkaisevan tärkeitä konventionaalisissa valtioiden välisissä konflikteissa, kuten panssari- ja ohjusjoukot, tykistön ja ilmavoimat. Näiden aselajien asejärjestelmät ovat myös huomattavan kalliita verrattuina kriisinhallintajoukkojen varustukseen.

Euroopan unionin sotilaallinen voima on näin katsottuna hyvin erilaista, kuin jäsenvaltioidensa. Unionin joukkojen voidaan ajatella olevan varustettuja ja koulutettuja toteuttamaan aivan erilaisia tehtäviä, kuin valtiollisten puolustusvoimien on traditionaalisesti ajateltu toteuttavan. Ne ovat eräänlaista joustavaa siirtymää sotilaallisen voiman käytössä muiden uhkien, kuin valtioiden toisilleen aiheuttaman sodan uhan

21 Erään määritelmän mukaan lähes kaikki valtiot pystyvät uhkaamaan naapureitaan, mutta suurvallat pystyvät toimimaan myös ainakin omalla alueellaan. Vastaavasti maailman tason supervallat pystyvät toimimaan maailmanlaajuisesti sotilaallisesti (Buzan 1998, 59)

22 Helsingissä 1999 sovittiin jäsenmaiden tavoitteista luovuttaa joukkoja EU:n kriisinhallintajoukkoon. Joukkoluettelossa on noin 100 000 sotilasta, mutta nämä joukot ovat tätä kirjoittaessa olemassa vain paperilla. (EU voi tarjota vain sen, mitä jäsenmaat unionin käyttöön tarjoavat, Helsingin Sanomat, 9.12.2008)

torjuntaan. Konventionaalisen oman alueen aseellisen puolustautumisen sijaan ne korjaavat ja ennalta ehkäisevät yhteisiä, globaaleja ongelmia ympäri maailman.

Tapani Vaahtoranta tulkitsee tällaisen puolustuspolitiikan painopisteen muutoksen postmodernistisen ajattelun ilmenemiseksi (Vaahtoranta 2007). Hänen mukaansa sen taustalla on oletus valtioiden siirtymisestä toisiinsa suunnatun väkivallan uhan luonnontilasta ja viidakosta keskinäisen yhteistyön puutarhaan. Ainakin terminologisesti hän siis tekee erottelun suoraan valtakunnan rajojen koskemattomuuteen tähtäävän alueellisen maanpuolustuksen (joka ilmeisen implisiittisesti viittaa westfalenilaiseen järjestykseen ja näin ollen moderniin) ja uusiin turvallisuuspoliittisiin uhkiin reagoivan kriisinhallintaan pohjautuvan maanpuolustuksen välille.

Euroopan unioni ei siis näytä tavoittelevan sotilaallisen suurvallan asemaa tavanomaisessa sodankäynnissä, vaan kyvyssään reagoida uusiin uhkiin, jotka eivät ole niinkään sotilaallisia, mutta yhtä kaikki turvallisuusuhkia. Armeijaksi organisoidun väkivaltakoneiston käyttö näihin uusiin uhkiin hämärtää eroa sotilaallisen organisaation ja muun viranomaisen välillä, sillä siviilikriisinhallinnan tehtävät edellyttävät sekä sotilaiden, että siviiliviranomaisten huomiota. Barry Buzan, joka puhuu avoimesti postmoderneista valtioista, on jaotellut turvallisuuden sektorit siten, että sotilaallisen turvallisuuden sektorin rinnalle tuodaan myös taloudellinen, ympäristöllinen, yhteisöllinen ja poliittinen turvallisuus (1998). Tämä näkemys erottaa turvallisuuspolitiikan sotilaallisesta turvallisuudesta, joita on totuttu pitämään synonyymeinä.

Erottelu on mielenkiintoinen siinäkin mielessä, että se vaatii sotilaallista turvallisuusapparaattia tunnustamaan oman riittämättömyytensä globalisoituneessa turvallisuustilanteessa ja myöntämään muiden viranomaisten roolin turvallisuuden tavoittelussa, näin asemoiden itsensä uudelleen tasavertaiseksi toimijaksi muiden kanssa. Tämä perustuu konventionaalisten, kansallisvaltiosta lähtevien turvallisuusstrategioiden kyvyttömyyteen torjua uhkakuvia, jotka ilmaantuvat turvallisuuspoliittiseen sfääriin globalisoituvassa maailmassa, joka madaltaa valtioiden rajoja. Näkemys sopii hyvin yhteen rajoista riippumattomien riskien analyysin kanssa (esim. Beck 1992, 1995).

Maailmanlaajuisen riskiyhteiskunnan osat eivät voi eristyä näiltä riskeiltä, joten niiden kanssa pärjätäkseen on turvallisuusrakenteetkin globalisoitava.

Tässä mielessä Euroopan unioni on ottanut selkeän linjan turvallisuuspolitiikkansa viemiseksi postmoderniin suuntaan, mikäli termi näin ymmärretään. Linja johtunee kahdesta syystä: Yhtäältä jäsenvaltiot eivät tahdo antaa suvereniteettinsa väkivaltaisen suojelemisen teknisesti kehittyneimpiä välineitä kollektiiviseen hallintaan, joten unioni ei voi kehittää korkean intensiteetin sodankäyntiin kykenevää armeijaa. Toisaalta unionilla on varaa keskittyä kriisinhallintaan liittyviin tehtäviin, sillä se luottaa jäsenmaidensa ja Naton tarvittaessa huolehtivan konventionaalisemmasta alueellisesta puolustuksesta.

Vaikka Euroopan unionin jäsenvaltioiden asevoimat ovat konventionaalista sodankäyntiä varten tarkoitettuja, ne ovat huomattavan heikkoja verrattuna Yhdysvaltojen tai Venäjän asevoimiin. Eurooppa ei pysty itse varmistamaan sotilaallisella kapasiteetillaan mantereensa puolustamista ja nojaa turvallisuutensa takaamisessa Yhdysvaltojen sotilaalliseen voimaan ja läsnäoloon mantereella. Kansainvälisessä turvallisuuspolitiikassa Eurooppa on vapaamatkustaja. Se voi säästää puolustusmenoissaan ja käyttää varat hyvinvointiyhteiskuntien ylläpitoon luottaen siihen, että Euroopan puolustuksen takaaminen on Yhdysvaltojen strategisissa intresseissä. (Kagan 2003, 29-43)

Eurooppalaiselle mentaliteetille, joka toisen maailmansodan kokemusten jälkeen oppi välttämään sotaa tämä sopii hyvin. Eurooppalaiset ovat siirtyneet hobbesilaisesta epäluottamuksen ja konfliktin maailmasta kantilaiseen ikuisen rauhaan²³. Eurooppalaisten ja amerikkalaisten ero hahmottaa ratkaisuja muodostuu luontevasti siitä, että heidän kykynsä sotilaalliseen voiman käyttöön alueensa ulkopuolella ovat aivan erilaiset. Euroopalla ei ole kapasiteettia ratkaista konflikteja sotilaallisella voimalla, joten se painottaa diplomatiaan, rauhanturvaamiseen ja taloudellisiin riippuvuussuhteisiin perustuvia ratkaisuja. Näillä alueilla Euroopan unioni on suurvalta. Euroopasta tulee postmoderni paratiisi, joka mielellään tarjoaa tätä mallia myös muulle maailmalle. (Kagan 2003, 54-69)

²³ Tai kuten edellä mainittu Vaahtorannan metafora kuuluu, keskinäisen väkivallan viidakosta yhteistyön puutarhaan

Euroopan unionin kehittäessä sotilaallista kapasiteettiaan matalan intensiteetin konfliktien hallinnan suuntaan (matalan intensiteetin sodankäynnistä ks. lisää esim. Feldt 1997; Kesseli 1998; Leskinen 1998; Thompson 1981), ovat myös jäsenmaat muuttuneet keveämmiksi sotilaspoliittisiksi pelaajiksi, vaikka pitävätkin yllä konventionaalisia puolustusvoimia. Entiset suurvallat eivät enää pysty käyttämään armeijoitaan kuten ennen, osittain ulkoisista valtatasapainon muutoksista johtuen, osittain kansalaismielipiteen ja demokraattisten vaikuttamiskeinojen kehittymisestä johtuen.

Jäsenvaltioiden vuonna 2003 hyväksymä Euroopan unionin turvallisuusstrategia pitää sisällään eurooppalaisten tavan hahmottaa globalisaation ja eurooppalaisen integraation vaikutuksia Euroopan turvallisuustilanteelle. Tilanteen nopeista muutoksista kertoo se, että strategiasta keskusteltiin jo 2008 EU:ssa runsaasti, koska turvallisuustilanteen katsottiin muuttuneen paljon tilanteesta, jossa strategia hyväksyttiin. Muutos ei johtunut ainoastaan EU:n laajentumisesta ja sen mukanaan tuomasta uudesta muodosta ja ulkorajoista, vaan myös joidenkin turvallisuusnäkökohtien painoarvon muuttumisesta²⁴. (Tiilikainen 2009, 14)

Kaksi ominaisuutta turvallisuusstrategiassa ovat tämän työn näkökulmasta merkillepantavia. Se keskittyy sotilaallisen turvallisuuspolitiikan näkökulmasta epätyypillisiin turvallisuusuhkiin, ja mainitsee Euroopan suurimmiksi uhiksi terrorismin, joukkotuhoaseiden leviämisen, alueelliset konfliktit, toimintakyvyttömät valtiot ja järjestäytyneen rikollisuuden. Kaikki uhat ovat sellaisia, joihin vastaamisessa massa-armeija ei ole tehokas. Laajamittaisesta hyökkäyksestä jotakin jäsenvaltiota kohtaan todetaan yksiselitteisesti, että se on epätodennäköistä. (Euroopan Unionin turvallisuusstrategia 2003, 3-5)

Toinen piirre on turvallisuusstrategian maailmankuva ja visio monenkeskisestä maailmanjärjestyksestä. Strategia painottaa yhteistyötä erityisesti transatlanttisissa suhteissa, mutta myös suhteessa Venäjään, Afrikan ja Lähi-idän maihin, Kanadaan, Kiinaan, Japaniin ja Intiaan. (ibid, 1, 13-14) Tehokkaalla monenvälisellä järjestelmällä

²⁴ Debatti voi kertoa myös klassisen geopolitiikan paluusta postmodernin turvallisuusajattelun rinnalle. Palaan aiheeseen luvussa 5.4. Geopolitiikan paluu

voidaan strategian mukaan esimerkiksi palauttaa toimintakyky sen menettäneille valtioille ja tuoda niitä takaisin kansainväliseen yhteisöön. Kansainvälisillä instituutioilla ja alueellisilla yhteistyöjärjestöillä on maailmanparantamisessa tärkeä asema. (ibid, 9-10) Yhteistyöhakuisuus on johdonmukainen tapa reagoida, jos haasteet ja uhkat koetaan todella yhteisiksi, kaikkia maailman valtioita koskettaviksi. Sen sijaan strategiassakin mainittu energiariippuvuus on enemmän konflikteja kansainvälisiin suhteisiin luova voima, kuin rauhaa rakentava²⁵.

2.2.2. Euroopan unionin taloudellinen voima

Tämä keveys ulottuu myös talouden saralle. Riippumattomat keskuspankit ja yksityisessä omistuksessa oleva pääoma ovat vähentäneet valtioiden mahdollisuuksia säännellä talouttaan. Valtiot joutuvat ottamaan globaalisti liikkuvan pääoman liikkeitä ja sen kasvottoman omistajan mielipiteet huomioon. Muuten ne joutuvat hyväksymään riskin, että pääoma siirtyy pois maasta ja vie työpaikat mukanaan (ks. alaviite 20 tässä teoksessa).

Postmodernit eurooppalaiset valtiot ovat luopuneet monista taloudellisen päätöksenteon mahdollisuuksista sitoutumalla paitsi yhteisen valuutan kriteereihin, myös globaalin talouden regulaatiokriittisiin, kirjoittamattomiin sääntöihin. Sitomalla taloutensa yhteisen valuutan myötä tiettyihin finanssikriteereihin, valtiot luopuvat taloudellisesta valinnanvapaudestaan ja näin antavat pois myös poliittista pelitilaa. Keynesiläisen suhdanteita tasaavan talouspolitiikan harjoittaminen tavanomaisessa muodossaan tulee vaikeaksi näiden kriteereiden myötä, joihin kuuluu esimerkiksi julkisen talouden kokonaisvelan ja julkisen talouden vuotuisen alijäämän säätely²⁶.

EU ei ole kuitenkaan talouspoliittisesti aseeton, sillä jäsenvaltioiden yhteinen koordinaatio mahdollistaa poliittisen puuttumisen sisämarkkinoille. Unionin kilpailupolitiikka valvoo markkinoiden häiriötöntä toimintaa ja puuttuu kartelleihin kovalla kädellä. Euroopan markkinoilla toimiva yritys voi selvitä ilman sakkoja, jos se

²⁵ Ks. luku 5.4. Geopolitiikan paluu tässä teoksessa

²⁶ Euron käyttöönotto: lähentymisperusteet. Euroopan unionin portaali. 2006.

ilmiantaa kartellin, johon itse kuuluu. Kilpailupolitiikan hyöty Euroopan taloudelle arvioidaan miljardien eurojen arvoiseksi kuluttajien ja veronmaksajien saadessa säästöjä alempien hintojen kautta²⁷.

Merkillepantavaa on myös, että EU suojaa tällä politiikallaan kuluttajia. Taloudellisessa mielessä ihmiset ovat sekä tuottajia, että kuluttajia. Tuottajat ovat organisoituneet jo modernissa yhteiskunnassa ammattiyhdistysliikkeiksi vaatimaan etujaan. Kun EU suojelee taloudellisesti ambivalenttisen kansalaisen kuluttajuutta, kyse on modernissa kesken jääneen projektin saattamisesta uusmoderniin loppuunsa.

2.3. Euroopan unioni postmodernina

Eurooppa ei pyri tekemään itsestään suurvaltaa panostamalla voimakkaaseen ja hyökkäyskykyiseen armeijaan tai ohjaamalla talouttaan niin, että sen toiminta ja tuotokset palvelevat suuruuden tavoittelua. Eurooppa tavoittelee asemaansa maailmassa selkeästi aikaisemmasta radikaalisti poikkeavin keinoin. Vaikka tämä uudenlainen linja johtuisi pakkotilanteesta, johon jäsenvaltiot jättävät Euroopan unionin, se ei tee tyhjäksi eurooppalaista tarvetta hahmottaa maailmanpoliittista voimaa tavalla, joka on ennennäkemätön historiassa. Regionalistisesti muodostuvassa uudessa, globalisoituneessa maailmanjärjestyksessä Eurooppa hakee yhdenvertaista asemaa muiden mantereiden tai alimantereiden kokoisten poliittisten entiteettien kanssa. Sen keinot vaikuttavat olevan ratkaisevasti uudenlaisia, postmoderneja.

Euroopan unioni ei toki ole ainoa kansainvälisen yhteistyön areena, jolla eurooppalaiset, kuten muutkin, valtiot pyrkivät paikkaamaan globalisoituneen maailmanjärjestyksen verkkoon jääneitä aukkoja. Organisaatioita tähän on lukuisia, tunnetuimpana kenties YK ja sen aliorganisaatiot. Kaikki nämä organisaatiot ovat käyttökelpoisia, ja toisaalta välttämättömiä, jotta valtiollisen tason poliittinen päätöksentekokoneisto pystyy päättämään edes oman valtionsa sisäisistä asioista. Näin valtakunnan sisäisen ja ulkoisen politiikan eron hämärtyessä kansallisvaltioiden tasolla, tulee eurooppalaisen ”pehmeän”

²⁷ Uusi kilpailupolitiikka hyödyttää kuluttajaa. Marjo Ojala. Helsingin Sanomat 28.1.2010.

tai ”kevyen” voiman käytöstä tehokas varmistee sille, ettei klassista poliittista voimaa tarvitse käyttää (Habermas 2001, 71).

Poliittinen tematiikka, jonka parissa Euroopan unioni puuhaa, poikkeaa painopisteiltään valtioiden totutusta poliittisesta asialistasta. Siirtymä traditionaalisiksi muotoutuneista poliittisista teemoista uusiin vaatii aikaa ja eurooppalaiset valtiot näyttävät siirtäneen näissä ainakin muodollista toimivaltaa unionille. Ilmastonmuutos ja ympäristökysymykset ovat huomionarvoisan keskeisessä asemassa sen agendalla, mikä käy ilmi Euroopan ja Aasian maiden ASEM6-kokouksessa julkistetussa Julistuksessa ilmastonmuutoksesta:

”We, heads of state and government from thirteen Asian nations, twenty-five European nations and the president of European Commission [...] Recognising that climate change poses a serious threat to sustainable development and to the future of our planet [...] global nature of climate change calls for the widest possible cooperation and participation in an effective and appropriate international response [...] key priority of ASEM is to take forward the dialogue on global issues of common concern” (ASEM6, Declaration on Climate Change)

Ilmastonmuutos eksplisiittisesti tunnustetaan globaalina tason ongelmana, johon reagoimiseksi kansallisvaltioiden keinovalikoima on riittämätön ja jonka ratkaisemiseksi on turvauduttava ylivaltiolliseen yhteistyöhön. Kaikkien näiden 38 valtion päämiehet myöntävät siis, ettei heidän valtionsa voi suvereeniutensa perusteella päättää ilmastonmuutokseen liittyvistä asioista mielivaltaisesti miten tahtoo, vaan että maailma on edennyt pois westfalenilaisesta suvereeniudesta. Valtion ulkopuolisilla tekijöillä on vaikutusta valtion politiikkaan.

Eurooppalaiselle poliittiselle agendalle keskeistä on myös yritysten välisen kilpailutilanteen hallinta eurooppalaisilla markkinoilla. Mitään erityisen radikaalia tässä ei ole, vapaan kaupankäynnin ja taloudellisen toiminnan vaatimus sisältyi jo Ranskan vallankumouksen agendalle ja jäsenvaltioilla on omat sisäiset kilpailuviranomaisensa. Toimintaympäristö on kuitenkin erilainen, sillä Euroopan komission alaisuudessa toimivan kilpailuviranomaisen tehtävänä on paikata yrityskilpailullinen aukko, joka

muodostuu kilpailulainsäädännön ollessa kansallista, mutta yritysten kaupankäynnin kansainvälistä (Euroopan unionin kilpailulainsäädännön vaikutus kansalaisiin 2000, 8).

Tämä kilpailulainsäädäntö antaa eurooppalaiselle poliittiselle sfäärille uuden tavan avata pelitilaa suhteessa taloudelliseen sfääriin. Edellä mainittu valtioiden traditionaalisten talouspoliittisten vaikuttamiskeinojen, kuten finanssipolitiikan, muuttuminen globalisoituneessa ympäristössä erittäin hankalaksi, ei tarkoita eurooppalaisten yhteisöjen muuttumista nestemäisiksi ja katoamista globalisaation rannattomaan valtameriin. Kilpailulainsäädäntö on yksi tapa, jolla eurooppalainen politiikka tuo politiikkaa takaisin yksityisestä, kuten yrityksistä, sosiaaliseen, kuten poliittisille organisaatioille.

Sinänsä kilpailulainsäädäntö on hyvin vähäpätöinen instituutio poliittisten toimielinten vaikutusvallan vahvistamisessa. Se voidaan tulkita lähinnä elvytykseksi talouden nopeasta globalisaatiosta jälkeen jääneelle poliittiselle sfäärille, mutta elvytyksen merkitys voi olla suuri. Näin on luotu kansallisvaltioiden rajat ylittävä mekanismi, joka alistaa taloudellisen sfäärin toiminnan demokraattiselle päätöksenteolle, mikä voi edesauttaa talouden demokratisoimista. Monopoleja estävä kilpailulainsäädäntö myös estää markkinoita muuttumasta taloudellisen riippumattomuuden ja henkilökohtaisen vapauden takaavasta välineestä uudeksi repression välineeksi, kapitalismiksi.

2.4. Yhteenveto

Eurooppalaiset valtiot käyttävät Euroopan unionia saadakseen suuremman vaikutusvallan globaalipoliittisiin kysymyksiin. Kyseessä on poliittisten johtajien tapa palauttaa politiikan roolia globalisaatiossa suuremmaksi ja pienentää talousteknokraattista vallankäyttöä. Näin valtiot suojaavat omaa pelitilaansa taloudellisen vallankäytön organisaatioilta, mutta samaan aikaan hakevat suojaa toisiltaan luomalla yhteisiä instituutioita, ja sitoutumalla noudattamaan näiden sääntöjä.

EU pystyy yhteisellä talouspoliittisella koordinaatiolla avaamaan poliittista pelitilaa ja siirtämään päätäntävaltaa talouden sfääristä politiikan sfääriin. Poliittiset päätöksentekijät eivät kuitenkaan ole tästä tavoitteesta yksimielisiä. Markkinamyönteisiä poliittisia

puolueita hyödyttää strategia, jossa poliittinen toiminta alistetaan markkinalogiikalle. Ne voivat perustella näkökantansa vetoamalla ”talouden realiteetteihin” ja siihen, ettei liikkumatilaa ole.

Valtiosuvereeniudella on integraatiossa siis kaksijakoinen rooli: säilyttääkseen mahdollisuuden itsenäiseen päätöksentekoon Euroopan unionin jäsenvaltiot luovuttavat osan päätösvallostaan yhteisen päätöksenteon alaisuuteen. Ylivaltiollinen institutionalisoituminen ei kuitenkaan rajoitu vain eurooppalaisiin valtioihin, vaan kaikki maailman valtiot noudattavat ainakin joidenkin kansainvälisten instituutioiden sääntöjä.

Eurooppa ei käytä valtaa suhteessa taloudellisiin toimijoihin kuten kansainvälisiin yrityksiin ja toisiin poliittisiin entiteetteihin vain tavanomaisilla valtiollisilla tavoilla, vaan sen toimintatavat ovat postmoderneja. Se käyttää imuvoimaansa saadakseen naapurimaat adaptoitumaan sen asettamiin sääntöihin ja panostaa vallankäyttöön muun muassa diplomatian, globaalin talouden hallinnan ja ympäristökysymysten kautta. EU:n moraalinen johtajuus on tuottanut tuloksia ainakin sen lähialueilla ja se on saanut alueen maita sitoutettua oikeusjärjestykseensä. Soft powerin käyttö on siis toteuttanut EU:n asettamia poliittisia tavoitteita.

3. MODERNISOITUVA AASIA

Luvussa 3 tarkastelen Asem-prosessin aasialaisten osapuolten historiaa, keskinäistä yhteistyötä ja intressejä Asem-yhteistyön suhteen. Tarkastelun ydin on Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestö Aseanissa, mutta koska Aseanin yhteistyösuhteet muihin lähialueen valtioiden ovat lähes yhtä tiiviit kuin organisaation sisällä, erityisesti Asean+3-yhteistyössä, otan tarkasteluun myös muita aasialaisia valtioita sikäli kuin niillä on merkitystä Asem-prosessin tai Aseanin kannalta. Maantieteellisesti fokus pysyy kuitenkin Itä- ja Kaakkois-Aasiassa. Aineistona käytän pääasiassa Aseanin poliittisia julistuksia, joita Aseanin sihteeristö ystävällisesti julkaisee osoitteessa www.aseansec.org, sekä Aseanin erityisalojen dokumentteja siltä osin, kuin on tarpeen.

Käyn luvussa ensin lyhyesti läpi aasialaisen yhteistyön ja integraation historiaa ja siirryn sitten tarkastelemaan kaakkoisaasialaista regionalismia ja sen suhdetta valtioiden rakentamiseen. Tarkoitukseni on osoittaa, etteivät aasialaiset maat käytä integraatiota valtioiden purkamiseen, vaan niiden vahvistamiseen. Tätä kautta pyrin löytämään vastauksia valtioiden suvereniteetin ja yhteistyösitoumusten väliseen jännitteeseen.

Väitän, että aasialaisten maiden integraation teemat ovat moderneja siinä mielessä, että ne tukevat valtioiden toimintakykyä alueellaan ja muun muassa teollistumista. Samaan aikaan Asean-maat kuitenkin joutuvat vastaamaan myös globaaleihin, postmoderneihin haasteisiin.

3.1. Aasialaisen integraation historiaa

Nykymuotoinen poliittisten yksiköiden välinen integraatio merkitsee pääasiassa valtioiden välistä yhteistoimintaa. Nykyaikaisen valtion suvereniteetin olemukseen kuuluu suvereniteetin käyttö siten, että valtio voi neuvotella toisten valtioiden kanssa ainakin kohtuullisen tasavertaisesti jäsenyydestään valtioiden rajat ylittävissä yhteistyöelimissä ja siirtää omalla päätöksellään päätösvaltaa ylivaltiollisille elimille.

Tällaista nykyaikaista yhteistyötä ja integraatiota varten tarvitaan nykyaikaisia valtioita. Kaakkois-Aasian maat ovat olleet riippumattomia melko lyhyen aikaa ja itsenäistymisten jälkeenkin niiden kansainvälisiin suhteisiin on vaikuttanut valtioiden sisäiset järjestelyt, kuten Vietnamin sota. Nykyisistä Asean-maista vain Thaimaa on välttynyt sekä länsimaiden kolonisaatiolta, että Japanin miehitykseltä, joten se on myös ainoa valtio, joka on ollut Kansainliiton jäsen²⁸.

Suurimmalla osalla Kaakkois-Aasian maista itsenäistymisen mukanaan tuoma suvereenius ja sen hallinnan ja tehokkaan käytön vaatima kansakunnan ja valtion rakentamisprojekti on osunut samaan aikaan toista maailmansotaa seuranneen kansainvälisen yhteistyön aallon kanssa. Näiden kahden prosessin kulkeminen käsi kädessä onkin ilmeistä ja tässä suhteessa Aasian integraatio eroaa esimerkiksi Euroopan integraatiosta, jossa valtiot ovat pidemmälle etabloituneita ja vakiintuneita kansallisvaltioita. Siirtomaavallan purkaminen taas jätti aasialaiset maat etnisesti hajanaisiksi ja sisäisesti epävakaaiksi. (esim. Vilén. 2006. 129-130)

Kaakkois-Aasian tähän saakka menestyksellisin ja pisimmälle edennyt valtioiden välinen yhteistyöjärjestö Asean perustettiin pitkälti alkuperäisten jäsenmaiden²⁹ sisäpoliittisista syistä. Näiden valtioiden ei-kommunistisilla johtajilla oli tarve vakauttaa valta-asemaansa kommunismin suosion kasvaessa. Samalla Aseanin oli tarkoitus rauhoittaa alueellisia jännitteitä, jotta nuoret valtiot saattoivat keskittää voimansa sisäisiin haasteisiinsa ja edellä mainittuun kansakunnan ja valtion rakentamiseen (esim. Antikainen-Kokko, 2006, Buzan, 1998, 147). Tätä alkuperää ilmentää jossain määrin vielä nykyäänkin toteutettava periaate, jonka mukaan Asean ei ota kantaa jäsenmaidensa sisäisiin asioihin, vaan päätökset tehdään konsensuksella.

Asean-yhteistyö oli myös yhteisen rintaman luomista Vietnamin sodan levottomuuksien leviämistä vastaan. Hanoiin ja Saigonin Vietnamien konfliktissa oli eteläisen Vietnamin sisäisellä sissiliikkeellä suuri merkitys. Muiden Kaakkois-Aasian maiden johtajilla olikin syytä olla vähintään yhtä huolissaan omien dissidenttiryhmiensä muodostamasta uhkasta,

²⁸ Kansainliitossa Thaimaa käytti nimeä Siam, jolla se tunnettiin vuoteen 1949 asti. Japani ei miehittänyt maata, mutta lyhyen taistelun jälkeen Thaimaa antoi japanilaisille oikeuden kulkea alueensa läpi ja liittoutui Japanin kanssa.

kuin rajojensa ulkopuolelta tulevasta. Köyhyyden ja taloudellisen kurjuuden katsottiin lisäävän kommunismin suosiota, ja Vietnamin työväenpuolue Lao Dong, jonka pääsihteerinä Ho Chi Minh toimi, olikin kasvattanut suosiotaan jakamalla uudestaan yksityisomistuksessa olleita maita, vaikka näissä melko mielivaltaisissa kollektivisoinneissa kuoli tuhansia ihmisiä (Heikkilä-Horn, 2000, 317).

Huoli kommunistisesta vallankumouksesta oli tekemässä taloudellisesta menestyksestä suoranaisesti turvallisuuspoliittisen kysymyksen. Klassinen panssarivaunujen laskeminen omalla ja naapurin puolella rajaa ei enää ollut riittävä selonteko valtion turvallisuuspoliittisesta asemasta. Oma väestö saattoi kääntyä hallitsijaansa vastaan ja sotia vieraan vallan puolesta, mikäli katsoi sen ideologisesti oikeutetuksi. Kaakkois-Aasian maat olivat erityisen herkkiä tällaiselle radikalismille, sillä niiden nuorissa yhteiskunnissa ei ollut kommunismille voimakkaita vastaideoologioita, kuten nationalismia.³⁰

Kansan suosion tai edes hyväksynnän merkitys hallitsijan poliittisen liikkumatilan kannalta on jossain määrin käsitetty ainakin Sun Tzusta lähtien, mutta kylmän sodan maailmanpoliittisessa kontekstissa kansalaisten absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys ymmärrettiin keskeiseksi strategiseksi tekijäksi. Domino-teoriaan pohjautuvan maailmanpoliittisen hahmottamistavan myötä koko ei-kommunistiseen maailmanjärjestykseen kuuluvan maajoukon intresseissä oli parantaa Kaakkois-Aasian väestön elintaso kommunistisen liikehdinnän tukahduttamiseksi. Tätä taustaa vasten ei ole yllättävää, että kaakkois-aasialaisen integraation alkuvaiheissa vuodesta 1967 lukien yhteistyö tähtäsi taloudellisen hyvinvoinnin kasvattamiseen jäsenmaissa.

Tavoitteessa taloudellisen suorituskyvyn kehittämiseen ja kansalaisten elintason parantamiseen yhteys Euroopan toisen maailmansodan jälkeiseen integraatioon on ilmeinen. Yhdysvaltojen Euroopalle myöntämä Marshall-apu oli tarkoitettu estämään totalitaaristen ideologioiden kannatuksen kasvu ja pakottamaan Euroopan maat yhteistyöhön sopiakseen avun keskinäisestä jakamisesta. Samaan aikaan eurooppalaisessa

29 Filippiinit, Indonesia, Malesia, Singapore ja Thaimaa

30 Tällaisia marxilaisuuden vastaideoologioita yritettiin kuitenkin luoda. Esimerkiksi Etelä-Vietnamin johtaja Ngo Dinh Diemin hallituksen ideologia oli personalismi, joka korosti yhteiskuntaluokkien välistä

integraatiossa painottui taloudellinen integraatio, alkaen hiili- ja teräsyhteistyöstä. Yhdysvallat oli 1929 alkaneen laman jälkeenkkin säilynyt demokraattisena, koska se oli pystynyt rauhoittamaan yhteiskuntaansa ylläpitämällä talouskasvua. Toisen maailmansodan jälkeen se tarjosi samaa reseptiä myös Euroopalle ja Aasialle ja tuki taloudellisesti paitsi monia Euroopan maita, myös joitain Aasian maita, kuten Japania, Etelä-Koreaa ja Taiwania. (Korhonen, 1998, 19-20)

Aseanin yksituumaisuusperiaatteeseen on vaikuttanut myös Kaakkois-Aasian aiemmat, epäonnistuneet yhteistyöhankkeet. Thaimaan, Filippiinien ja Malaijan liittovaltion 1961 perustama ASA³¹ kärsi jäsentensä aluekiistoista ja siitä, ettei alueen suurin maa Indonesia ollut mukana. Sisäiseen kiistelyyn kaatui myös 1963 Filippiinien, Indonesian ja Malaijiliiton Maphilindo-järjestö. (Antikainen-Kokko, 2006) SEATO³² oli ensimmäinen alueellinen järjestö alueella. Se perustettiin 1954 ja sen päätarkoitus oli estää alueen joutuminen kommunistien haltuun. Tässä mielessä SEATO oli ikään kuin Aasiaan sovellettu versio NATO:sta, jota ilmentää sen keskittyminen konventionaaliseen turvallisuuspolitiikkaan, kuten jäsenmaiden yhteisten sotaharjoitusten järjestämiseen. SEATO ei ollut kovin legitiimi toimija alueella ja joidenkin maiden erottua siitä järjestö lakkautettiin 1977.

Kielteiset kokemukset ulkoapäin järjestetyistä yhteistyökokeiluista sai Kaakkois-Aasian maat hakeutumaan keskinäiseen yhteistyöhön, maailman suurvalloista riippumatta. Aiemmat epäonnistumiset keskinäisissä suhteissa toivat osallistujamaille realiteettia siihen, mikä on mahdollista toteuttaa ja mikä liian kunnianhimoista. Sotilaallisen suurvalta-aseman hankkiminen ei olisi kylmän sodan tilanteessa mahdollista, mutta jäsenmaat voisivat keskinäisellä organisoitumisellaan irrottautua kaksinaapaisen maailman rakenteista ja täten luoda itselleen lisää kansainvälispoliittista liikkumatilaa.

Taloudellisen yhteistyön rooli ja merkitys ovat muuttuneet kylmän sodan ja kommunistisen vallankumouksen huolen jälkeen. Alkujaan taloudellisella yhteistyöllä

harmoniaa (Heikkilä-Horn, 2000, 317-318)

31 Association of Asia

32 SEATO:n jäseniä olivat Australia, Filippiinit, Pakistan, Thaimaa, Uusi-seelanti, Yhdistynyt Kuningaskunta ja Yhdysvallat. Bangladesh erosi itsenäistyttyään Pakistanista 1971. Pakistan erosi 1973 ja Ranska 1974.

pyrittiin paitsi vakiinnuttamaan valtioiden väliset suhteet, ensisijaisesti laannuttamaan valtioiden reaalisia ja potentiaalisia sisäisiä levottomuuksia. Keskinäisen kaupan helpottaminen tarjosi Asean-maiden kansalaisille kasvavan materiaalisien elintason. Kolmannen Indokiinan sodan³³ aiheuttama huoli oli ollut Asean-yhteistyössä keskeisessä asemassa ja konfliktin päätyttyä Aseanin tulevaisuus vaikutti hetkellisesti epävarmalta (Vilén. 2006. 131–132). Kansainvälisen turvallisuuspoliittisen tilanteen muututtua radikaalisti, talousyhteistyölle oli keksittävä muutakin funktiota, kuin pelkkä sisäisen turvallisuuden ylläpitäminen.

Viimeistään vanhan mörön, Vietnamin ottaminen mukaan Aseaniin merkitsi yhteisön roolin muuttumista yhteisestä kommunismin vastaisesta rintamasta talousjärjestelmäksi, jossa taloudellinen kasvu oli pikemminkin itsetarkoituksellista, kuin suoranaisesti turvallisuuspoliittista. Japani antoi mallin, kuinka talouskasvu voi tuoda muassaan suuruuden ja itäisestä Aasiasta löytyi muitakin maita, joiden kansainvälispoliittinen painoarvo oli noussut talouskasvun myötä. Akamatsun lentävien hanhien teoria³⁴ loi hyvän narratiivin, jolla Asean-maat saattoivat pyrkiä muodostelmassa eteenpäin, jolleivät johtoon niin ainakin valtioiden välisessä hierarkiassa eteenpäin, Etelä-Korean, Taiwanin, Hongkongin ja Singaporen rinnalle. Toki materialistisen elintason kasvu yhä vähentää kansalaisten innokkuutta puuttua hallintonsa epädemokraattisiin ynnä muihin epäkohtiin, mutta talouskasvun poliittisen käytön painopiste on siirtynyt myös japanilaistyyppiseen ekonomismiin.(japanilaisesta ekonomismista ks. Korhonen 1998, erit. 20-28)

3.2.Taloudellinen yhteistyö ja regionalismi

Taloudellinen yhteistyö on Kaakkois-Aasian integraation ydin. Yhteinen poliittinen koordinaatio on vain seurausta tästä ja tarkoitettu tukemaan jäsenmaiden taloudellista menestystä, eikä sitä nähdä tärkeänä itsessään. Nykyisenlaajuista integraatioprosessia Kaakkois-Aasiassa on vaikea kuvitella ilman sitä motivaatiota, jonka osallistujamaat saavat tavoittelemistaan ja saavuttamistaan merkittävistä taloudellisista hyödyistä.

³³ Kolmas Indokiinan sota syttyi Vietnamin hyökättyä joulukuussa 1978 Vietnamiin. Vietnamin alueellisten valtapyrkimysten hillitseminen sai Asean-maat yhteiseen diplomaattiseen rintamaan. Onnistuneella diplomaattisella strategialla Asean-maat estivät Vietnamin Kambodzhaan asettamaa nukkehallitusta saamasta kansainvälistä tunnustusta. (Alagappa. 1993. 455-456)

Kaakkois-Aasiassa on käyty vuosisatoja alueen sisäistä kauppaa, joka on ollut riippumatonta toisesta kansainvälisestä kaupankeskittymästä Atlantin molemmin puolin.(Arrighi 2008, Maailmanpolitiikan Atlas 2009, 8-9)

Kaakkois-Aasian maiden asenteisiin ja strategiaan vaikuttaa epäilemättä Japanin helpon näköinen nousu toisen maailmansodan raunioittamasta, entisestä suurvallasta maailman toiseksi suurimmaksi kansantaloudeksi. Japanista tuli jälleen maailmanluokan poliittinen pelaaja ja malli jota muuta maat tahtovat seurata vahvan ja energisen taloutensa vuoksi. Se pystyi edistämään intressejään ainakin regionaalaisella tasolla käytännössä ostamalla tukea ja ystävyyttä toisilta mailta. Toisen maailmansodan jälkeen Japani luopui sotilaallisen suurvalta-aseman tavoittelusta ja otti ulkopoliittikkansa periaatteiksi pidättäytymisen aggressiivisesta, ulospäin suuntautuvasta ulkopoliitikasta, mutta samaan aikaan loi itsestään raskaamman maailmanpolitiikan toimijan kuin koskaan aiemmin ekonomisminsa avulla.³⁵

Poliittisen entiteetin voiman ja vaikutusvallan lisääminen muutenkin kuin suoranaishalla sotilaallisella valloituksella on oleellisesti modernin projektiin kuuluva idea. Valistuksen emansipatoriseen filosofiaan kuului myös taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelu rauhanomaisin keinoin. Tältä pohjalta murtui merkantilistisen talousjärjestyksen hobbesilainen käsitys taloudellisista resursseista jähmeänä ja annettuna kokonaisuutena, joita oli tietty määrä käytettävissä ja joita voitiin kasvattamisen sijaan vain allokoida uudelleen³⁶.

³⁴ Ks. Korhonen, 1994

³⁵ Ekonomismilla tarkoitan taloudellisten päämäärien ja arvojen asettamista muiden kansallisten arvojen edelle. Se ei esiinny täysin puhtaana, vaan useimmiten yhdessä muiden arvojen kanssa, kuitenkin niin että taloudellisia painotetaan erityisen vahvasti. Ekonomismista ja Japanin suuruuden tavoittelun strategioista tarkemmin ks. Korhonen 1998.

³⁶ Thomas Hobbes oli viimeinen valtiofilosofi, joka piti resurssien määrää vakiona. Hänen perustelunsa vahvalle valtiovallalle olikin, että ilman sitä ihmiset ovat jatkuvassa sodassa rajallisista resursseista. John Locke haastoi tämän näkemyksen esittämällä, että resurssien arvo voi nousta, kun ihmiset ”sekoittavat työtänsä” niihin, eli jalostavat olemassa olevia raaka-aineita. Sittemmin argumenttia on kehitelty edelleen, Karl Marx lisäsi siihen huomioita pääoman roolista, Adam Smith työnjaosta ja absoluuttisesta edusta ulkomaankaupassa, David Ricardo ulkomaankaupan suhteellisesta edusta ja niin edelleen. Vaikka mahdollisuus kasvattaa käytettävissä olevia kokonaisresursseja taloudellisen kanssakäymisen avulla vapauttaa ihmiset taistelemasta keskenään resurssipulan vuoksi, kolonialismin ajan kokemukset opettivat, että ulkomaankauppa ja työnjako voivat silti olla hyvin väkivaltaisia. (Hobbes 1982, Locke 1995, Krugman 2003, 10-12, 20-21, Holsti 2004, 217-221)

Ekonomismi on kollektiivinen arvovalinta ja poliittis-strateginen linjaus, eikä sitä voida suoraan johtaa modernin taloustieteen periaatteista. Suopea suhtautuminen vapaasti käytävään kauppaan on ominaista modernin ajan taloudelle, mutta ekonomistisen, voimakkaan kansainvälisen aseman tavoittelemisen suhde niin moderniin kuin postmoderniinkin jää epämääräiseksi.

Eurooppa ja Yhdysvallat ovat dominoineet taloudellisella suorituskyvyllään globaalia taloudellista maailmanjärjestystä. Legitiimeimmäksi ja toimivimmaksi strategiaksi tämän hegemonin aseman horjuttamiseen muut maailmanpoliittiset toimijat ovat usein havainneet aggressiivisen ja päämäärätietoisien taloudellisen kasvun ja kehityksen. Taloudellinen valta tuo poliittista valtaa ja itäisen Aasian maita kiinnostaa puskea Yhdysvaltain ja Euroopan rinnalle taloudelliseksi mahdiksi, muokaten näin maailmanjärjestyksen kolminapaiseksi. (tästä esim. Bergsten, 2000)

Yhtä luontevaa on, että totutut maailmantalouden johtajat puolestaan pyrkivät säilyttämään johtoasemansa ja mieluummin sitomaan nousevia poliittisia entiteettejä itseensä, kuin sallimaan niiden keskinäisen yhteistyön. Asean+3 järjestelyn nopea kehittyminen on kohdannut suhteellisen vähän vastarintaa, kun otetaan huomioon, että se sisältää juuri ne maat, joiden välille Malesian silloinen pääministeri Mahathir Mohamad ehdotti aiemmin EAEG³⁷-sopimusta. Tämä yhteistyöprojekti kaatui paitsi Mahathiria kohtaan tunnettuihin epäluuloihin, myös Yhdysvaltain vastustukseen. Yhdysvallat katsoi EAEG:n ”vetävän rajalinjan keskelle Tyyntä valtamertä” ja tahtoi keskittyä organisoimaan alueen taloudellista toimintaa APEC³⁸-järjestelyn kautta, jossa Yhdysvallat itse on mukana. (ibid.)

Tällä hetkellä näyttäisikin siltä, että Kiina on ainakin jossain määrin saanut houkuteltua Asean-maat puolelleen, vaikka järjestön yksi tarkoitus on ollut anti-kommunistisen vyöhykkeen luominen ja ylläpitäminen ja monet järjestön maat, erityisesti Filippiinit ja Thaimaa ovat olleet Yhdysvaltojen läheisiä liittolaisia kylmästä sodasta lähtien. Geopoliittisesti Yhdysvallat olisi aikaisemmin voinut käyttää Asean-maita kiinalaisen kommunismin ja vaikutusvallan leviämisen estämiseen, jos Yhdysvallat olisi päättänyt

37 East Asian Economic Group

38 Asia-Pacific Economic Co-operation forum

hillitä sen kasvua samoin, kuin Neuvostoliiton ekspansiota domino-teorian perusteella. Kiina on kuitenkin rakentanut vähitellen hyvät suhteet Asean-maihin soft powerinsa avulla. Se esimerkiksi tukee Filippiinejä neljä kertaa anteliaammin kuin Yhdysvallat ja Asean+3 – yhteistyötä voi pitää osoituksena Kiinan pragmaattisen ulkopoliitiikan onnistumisesta. (Mahbubani 2008, 229-232, Maailmanpolitiikan Atlas 2009, 62-63)

3.3. Asean-yhteistyön kentät

3.3.1. Poliittinen ja turvallisuusyhteistyö

Turvallisuusyhteistyö Aseanissa ei tarkoita sitoutumista kollektiiviseen puolustukseen ulkoista hyökkääjää vastaan, tai muuta sotilasliittojen luomaa klassista sotilaallista turvallisuutta. Turvallisuudella tarkoitetaan alueellista vakautta, joka pitää sisällään niin valtioiden ulkoiset kuin sisäisetkin turvallisuushaasteet. Laajan turvallisuuden käsite näkyy Aseanin poliittisissa sopimuksissa, joissa turvallisuutta ei määritellä tai käsitellä sotilaallisesti. (Antikainen-Kokko. 2006. 35)

Vaikka Aseanin perustivat Kaakkois-Aasian kapitalistiseen (tai ei-kommunistiseen) leiriin kuuluneet maat, sen tarkoitus ei ollut sitouttaa perustajamaita länsimaiden turvallisuusrakenteisiin, vaan irrottaa alue kylmän sodan suurvaltojen kilpailusta. Vuonna 1971 laatimassaan julistuksessa Asean-maat vaativat Kaakkois-Aasialle tunnustusta rauhan, vapauden ja puolueettomuuden vyöhykkeenä (Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration. 1971)

Sotilaallinen yhteistyö rajattiin Asean-yhteistyön ulkopuolelle ja jäsenmaiden keskenään päätettäväksi vuoden 1976 Concord-julkilausumassa (Declaration of ASEAN Concord). Kylmän sodan päättyminen herätti kuitenkin tarpeen hahmottaa uudestaan Kaakkois-Aasian turvallisuusrakennetta. Alueellisen turvallisuusyhteistyön piti selvitä kahdesta ongelmasta: 1) Asean-maat pelkäsivät Etykin mallin mukaista muodollista järjestelyä, koska ne epäilivät länsimaiden käyttävän rakennetta hyväkseen painostaakseen Asean-maita ihmisoikeus- tai ympäristökysymyksissä. 2) Yhdysvallat taas oli huolissaan

monenkeskisen turvallisuusjärjestelyn vaikutuksesta sen kahdenvälisiin turvallisuusjärjestelyihin joidenkin alueen maiden kanssa ja Kiina epäili Yhdysvaltojen ja Japanin puuttuvan turvallisuusjärjestelyn kautta sen sisäisiin asioihin. (Vilén. 2006. 135-138)

Ratkaisuksi hahmottui Aseanin periaatteita noudattava ulkoministerien tapaamisiin pohjautuva alueellinen turvallisuusfoorumi ARF, johon nykyisin osallistuvat kaikki Itä- ja Kaakkois-Aasian ja Oseanian suvereenit valtiot³⁹, Intia, Mongolia, sekä Aseanin dialogikumppanit, Kanada, EU, Yhdysvallat ja Venäjä. Päätöksenteossa noudatetaan konsensus-periaatetta, joka vie järjestelyltä mahdollisuuden painostaa osallistuvia maita. Asialistalle otetaan myös sellaisia poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia kysymyksiä, jotka voivat vaikuttaa alueen turvallisuuteen. (Vilén. 2006. 141) ARF toimii siis oleellisesti niin sanotun laajan turvallisuuden kentällä. Sen ensimmäinen ulkoministeritapaaminen järjestettiin 1994 Bangkokissa.

Konsensus-periaate on johtanut siihen, ettei tiettyjä vaikeita aiheita, kuten Korean niemimaan tai Taiwanin tilannetta käsitellä ARF:n puitteissa lainkaan. Sen sijaan ARF on käsitellyt uusia, postmoderneja turvallisuusuhkia, kuten terrorismia ja kansainvälistä rikollisuutta. (Vilén. 2006. 141) Nämä ”yleiset, kaikkien viholliset” sopivat hyvin ARF:n asialistalle, sillä ainakaan toistaiseksi minkään osallistujavaltion intresseissä ei ole suojella etabloituneen valtiojärjestelmän ulkopuolelle asettuneita terroristeja tai rikollisia. Sen sijaan klassisen turvallisuuden kysymyksissä valtiot ovat yleensä valinneet puolensa.

3.3.2. Taloudellinen yhteistyö

Vaikka taloudellinen integraatio on kaakkoisaasialaisen integraation ydintä, ei taloudellinen yhteistyö dominoi Aseanin toimintaa. Jäsenmaiden samankaltainen tuotantorakenne ja taloudellinen kehitysaste tarkoittivat sitä, että Aseanin perustamisen aikaan jäsenmaiden välinen kauppa oli vähäistä. Asean-maat myös keskittyivät käymään kauppaa teollistuneiden maiden kanssa. Vaikka maiden välinen kauppa kaksinkertaistui vuosien 1993–1997 välillä, Asean-maiden välinen kauppa niiden koko ulkomaankaupasta

kasvoi vain muutamalla prosentilla, koska kaupan kasvu alueen ulkopuolisten maiden kanssa kasvoi myös voimakkaasti. (Antikainen-Kokko. 2006. 28, 38-39)

Taloudellisen yhteistyön saralla Asean on panostanut alueen teollisuuden kehittämiseen. Tavoitteena on ollut paitsi integraation lisääminen ja tuotantoteknologian kehittäminen, oleellisesti myös teollisuustuotannon lisääminen. (ibid. 40) Vuoden 1976 yhteistyösopimuksessa teollisuuden ja maatalouden hyödyntäminen nähdään väylänä vaurastumiseen. (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia. 1976) Elinkeinorakenteen näkökulmasta panostaminen teollistamiseen ja tuotannon standardoiminen ovat osa modernin projektia.

Kaakkois-Aasian maiden yhteistyössä on mekanismit myös puolustautumiseen postmoderneilta, globalisoituneeseen talouteen ja maailmantalouden rakenteeseen pohjautuvilta taloudellisilta uhkilta. Aasian talouskriisi 1997 katkaisi Kaakkois-Aasian maiden nopean taloudellisen kasvun ja lukuisten muiden seurausten ohella muistutti alueen valtioita niiden talouksien haavoittuvuudesta ja keskinäisestä riippuvuudesta (Antikainen-Kokko. 2006. 32). Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n resepti kriisiin sisälsi muun muassa pankkitoiminnan vapauttamista, julkisten menojen karsimista ja kansallisten tukien poistamista. (Palmujoki. 1999. 14)

Yhdysvaltojen katsottiin Aasiassa käyttävän ylivaltaa IMF:ssä ja molempien toimintaa talouskriisin hoidossa arvosteltiin. Tämä johti ajatuksiin erityisen aasialaisen rahaston perustamisesta auttamaan tulevaisuuden finanssikriiseissä. Päärahoittajaksi kaavailtiin Japania, joka epävirallisesti osoitti hankkeelle myönteisyyttä. Yhdysvallat torjui esityksen vedoten päällekkäisyyteen IMF:n kanssa. (ibid. 17) Itä- ja Kaakkois-Aasian maat ovat Asean+3 - järjestelyssä kuitenkin luoneet Chiang Mai- aloitteen nimellä kulkevan valuuttarahastojen verkoston, josta jäsenmaat voivat tarpeen vaatiessa lainata puolustautuakseen spekulatiivisia pääomahyökkäyksiä vastaan. Rahastoverkosto koostuu yhteisestä rahastosta ja kahdenvälisistä rahastoista, joiden yhteenlaskettu arvo on 120 miljardia Yhdysvaltojen dollaria. (Aseansec, ASEAN Plus Three Relations, III. Economist, 2009)

³⁹ Taiwan ei osallistu ARF:n toimintaan. Sen sijaan esimerkiksi Pohjois-Korea ja Itä-Timor osallistuvat.

Geopoliittisesti Chiang Mai- sopimus ilmentää myös voima- ja ystävyysuhteiden muutosta Kaakkois- ja Itä-Aasiassa. Yhdysvallat pystyi aikaisemmin torjumaan samantyyppisen sopimuksen vuosien 1997-1998 talouskriisin aikana. Tarkoitus oli pitää Kaakkois-Aasian maat mukana IMF-keskeisessä rahoitusjärjestelmässä, jossa Yhdysvalloilla on huomattava vaikutusvalta ja joka ylläpitää Washingtonin konsensusta. Kiinan rahoitus, johon ei kuulu samanlaisia reunaehtoja kuin IMF:n luottoihin on ilmeisesti houkuttelevampaa. (Maailmanpolitiikan Atlas 2009, 30-31)

3.3.3. Funktionaalinen yhteistyö

Aseanin funktionaalisen yhteistyön teemoja ovat yhteiskunnalliset, kulttuuriset, tekniset ja hallinnolliset kysymykset, sekä opetus ja tutkimus. Funktionaalista yhteistyötä käytetään jatkuvasti alueellisuuden rakentamiseen. (Antikainen-Kokko. 2006. 42) Yhteistyö konkreettisissa asioissa antaa kuvan yhtenäisestä alueesta. Funktionaalisen yhteistyön teemoista on erotettu omaksi kategoriakseen ylikansalliset teemat, joihin kuuluvat esimerkiksi ympäristö, kansainvälinen rikollisuus ja terrorismi, muuttoliike ja huumeet.

Esimerkki puuttumisesta pitkään jatkuneeseen ja koko aluetta koskevaan ongelmaan on vuonna 2004 hyväksytty erityisesti naisten ja lasten ihmiskauppaa ehkäisevä julistus. Julistuksessa tehdään erottelu ihmiskaupan rikollisten ja uhrien välille ja luvataan tarvittavaa hoitoa ja asianmukaista kohtelua uhreille, sekä heidän ihmisoikeuksiensa suojelemista. (ASEAN Declaration Against Trafficking in Persons Particularly Women and Children, 2004) Aiemmin Asean on käsitellyt ihmiskauppaa vain muun rajat ylittävän rikollisuuden muotona. (ASEAN Declaration on Transnational Crime, 1997)

Siirtolaisuudesta, niin laillisesta kuin laittomastakin, on Kaakkois- ja Itä-Aasiassa pitkä kokemus. Alueen taloudet jakaantuvat siirtotyöläisiä koskevissa kysymyksissä työvoimaa lähettäviin ja vastaanottaviin maihin. Näillä ryhmillä on erilaiset intressit: Vastaanottavat maat tahtovat pääasiassa pitää työvoiman halpana ja vastustavat siksi työsuojelunormistoa, lähettävillä mailla taas olisi halua suojella ulkomailla työskenteleviä

kansalaisiaan. Asia on kiusallinen ja kiistanalainen, mikä tekee sen käsittelemisen vaikeaksi Aseanissa. Kiusallisten ja konflikteja herättävien kysymysten käsittelyä vältetään, kuten ”aasialaiseen tapaan” kuuluu. (Luova. 2006. 111) Väestön liikkuvuutta on käsitelty myös turvallisuuspoliittisena kysymyksenä.

Ympäristöasiat konkretisoituvat kaakkoisaasialaisille hyvin alueellisesti, sillä aluetta vaivaa metsäpalojen aiheuttama savu. Asean ylläpitää ajankohtaista tietoa savuista ja metsäpaloista koordinoitusti jakavaa sivustoa (<http://haze.asean.org/>). Vaikka ympäristöasioiden globaali luonne tunnustetaan, ne nähdään jatkumona ihmisen taistelulle luonnonvoimia vastaan. Metsäpalojen torjumisen ohella esimerkiksi puhdas juomavesi nähdään tärkeänä ympäristökysymyksenä. Näkökulmat kertovat modernin kehitysparadigmasta, kuten myös vaatimus siitä, ettei ympäristönsuojelu saa vaarantaa kehittyvien maiden talouskasvua. (Singapore Declaration on Climate Change, Energy and the Environment, 2007. ASEAN Declaration on the 13th session of the Conference of the Parties to the UNFCCC and the 3rd session of the CMP to the Kyoto Protocol, 2007)

3.3.4. Kehitysyhteistyö

Aseanin sisäinen kehitysyhteistyö on keskittynyt inhimillisten voimavarojen kehittämiseen, kriisinhallintaan ja koulutukseen. Erityistä huomiota vaatinut kysymys on ollut uusien jäsenmaiden, Kambodzhan, Laosin, Myanmarin ja Vietnamin integroiminen taloudellisesti Aseaniin ja sitä kautta maailmantalouteen. (Antikainen-Kokko. 2006. 43) Varallisuuserot Aseanin vanhojen, ”kapitalististen” maiden ja uusien ”kommunististen” maiden ja totalitaarisen Myanmarin välillä ovat suuret (Ks. taulukko 1).

Varallisuuserojen lisäksi myös kansantaloudet ovat erilaisia näiden maaryhmien välillä, joten Asean on panostanut erityisiin ponnisteluihin ja vaatinut vanhoilta jäsenvaltioilta poikkeuksellista solidaarisuutta uusien jäsenmaiden integroimiseksi. Toimintatapa on kirjattu toiseen Aseanin Concord-julistukseen. Siinä perustetaan IAI (the Initiative for ASEAN Integration) ja RIA (Roadmap for the Integration of ASEAN) edistämään uusien maiden integroitumista tarjoamalla niille teknistä ja kehitysapua. (Declaration of ASEAN Concord II, 2003, B 4)

Taulukko 1. Kahden kastin Asean-maat

Vanhat ”kapitalistiset” Asean-maat

”Kommunistiset” maat ja

Myanmar

	BKT/capita 2008			BKT/capita 2008
Filippiinit	1908 USD		Kambodzha	742 USD
Indonesia	2181 USD		Laos	829 USD
Malesia	7866 USD		Myanmar	233 USD
Thaimaa	4099 USD		Vietnam	1047 USD

Lähde: IMF World Economic Outlook Database, October 2008. Tarkastelusta puuttuvat Brunei ja Singapore.

3.3.5. Ulkosuhteet ja Asean + 3

Asean hoitaa ulkosuhteitaan niin sanottujen dialogisuhteiden kautta. Ensimmäiset dialogisuhteensa se solmi suurimpiin kauppakumppaneihinsa ja YK:n kehitysohjelmaan UNDP:hen vuonna 1978, sittemmin dialogikumppaneita on lisätty ja kumppaneiden välisiä ulkoministeritapaamisia järjestetty vuosittain. Epämuodollisten ministeritapaamisten mallin pohjalle hahmoteltiin myös ARF-turvallisuusfoorumi. (Antikainen-Kokko. 2006. 43-44, ks. myös luku 3.3.1. Poliittinen ja turvallisuusyhteistyö tässä teoksessa)

Dialogisuhteista Etelä-Korean, Japanin ja Kiinan kanssa on kehittynyt merkittävä Asean+3-organisaatio, joka institutionalisoitiin vuonna 1999. Organisaation keskeisin merkitys on edellä mainitussa Chiang Mai- aloitteessa ja sitä seuranneessa valuuttakurssien vakauttamissuunnitelmassa. (ASEAN Plus Three Relations) Yksinkertaisimmillaan osallistujamaat sitoutuvat lainaamaan toisilleen valuuttaa, mikäli taloudelliset heilahtelut sitä edellyttävät. Tavoitteena on valuuttakori, Aasian valuuttayksikkö. Talouden saralla tavoitteena on myös koordinoita osallistujamaiden osakekauppaa Asian Bond Market – aloitteen (ABMI) kautta ja lisätä alueen sisäistä kauppaa kahdenvälisillä kauppasopimuksilla, jotka mahdollisesti johtavat tulevaisuudessa Itä-Aasian vapaakauppa-alueen (EAFTA) perustamiseen. (ibid.)

Toinen yhteistyön alue Asean + 3:n puitteissa on poliittinen ja turvallisuusyhteistyö. Vuonna 2004 Bangkokissa pidetyssä ministerikokouksessa määriteltiin kahdeksan aluetta, joilla kansainvälistä rikollisuutta vastaan toimitaan: terrorismi, huumekauppa, ihmiskauppa, merirosvous, aseiden salakuljetus, rahanpesu, kansainvälinen talousrikollisuus ja kyber-rikollisuus. (ibid.) Alueista löytyy niin moderneja, postmoderneja kuin premodernejakin uhkia. Lisäksi Asean + 3 keskittyy meriympäristön suojeluun ja energiapolitiikkaan. Laajan turvallisuuskäsityksen (comprehensive security) kysymykset ja arkiset kysymykset (low politics) kuvaavat Asean + 3 – prosessin sisältöä (Antikainen-Kokko, 2006, 33).

Organisaatio on myös suurvalloille väline, jolla ne voivat ajaa omia etujaan. Aasialaisessa integraatiossa Kiina on edistänyt alueellisia vapaakauppasopimuksia ja Indokiinan maiden taloudellista kehittämistä ja integroimista. Japania puolestaan on kiinnostanut finanssi- ja monetaarisen arkkitehtuurin kehittäminen ja muut yhteistyömekanismit ja näiden kahden maan kilpailu on antanut vauhtia koko Kaakkois-Aasian yhteistyölle. (Hidetaka, 2005) Toisaalta elleivät Japani ja Kiina löydä yhteisymmärrystä alueellisuuden tulevaisuudesta, se tuskin tulee syvenemään (Antikainen-Kokko & Luova, 2006, 73) Myös Yhdysvalloilla on Tyynenmeren Aasialle suuri merkitys, ja suurvaltojen intressien yhdisteleminen johtaa siihen, että Itä-Aasian integraatiota voidaan kuvata ”reaktiivisena regionalismina⁴⁰”, jonka aloitteet ovat reagoivia ulkopuolisiin tapahtumiin, eivätkä uusien asioiden tuomista keskusteluun järjestelmän sisältä. (Beeson, 2003)

3.4. Yhteenveto

Kaakkois-Aasian maat ovat perustaneet Aseanin saadakseen rauhaa ja vakautta valtioiden rakentamiseen, ei niiden purkamiseen. Siirtomaavallan päätyttyä alueella uusien maiden oli kohdattava modernisoitumisen haasteet: elinkeinorakennetta oli kehitettävä

⁴⁰ Beesonin alkuperäinen termi ”reactionary regionalism” voidaan kääntää taantumukselliseksi regionalismiksi. Tämä käänne ilmentäisi paremmin termin muutosvastarintaista merkitystä, mutta sana taantumuksellinen on suomessa latautunut erilaisella poliittisella merkityksellä.

alkutuotannosta teollisuuteen, valtioiden rajojen määrittelemisestä ja valvonnasta huolehdittava, ulkosuhteet perustettava ja vähemmistöjen kysymykset ratkaistava. Yksinkertaisesti valtioista oli tehtävä toimintakykyisiä ja ensisijaisia toimijoita alueillaan kaikkiin muihin poliittisiin organisaatioihin verrattuna.

Taloukasvun muassaan tuoma väestön materialistinen emansipaatio nähtiin keinoksi irrottautua suurvaltojen taloudellisesta ohjauksesta ja yhteisen kaakkoisaasialaisen puolueettomuuden irrottavan valtiot kylmän sodan rakenteista. Molemmat strategiat olivat lisäämässä Asean-maiden itsemääräämisoikeutta ja vahvistivat niiden suvereniteettia. Kaikessa yhteisessä päätöksenteossa toteutettu konsensus-periaate myös takasi sen, ettei yhteistyöhön sitoutuminen tarkoittanut kansallisen suvereenin päätöksenteon kaventumista.

Aseanin yhteistyössä näkyy vastaaminen modernin haasteisiin, mutta samaan aikaan globalisaatio toi muassaan uuden aikakauden postmodernit haasteet. Kuten käsitelty aineisto osoittaa, Asean alkoi ottaa modernien teemojen, kuten teollisuusstandardien rinnalle asialistoilleen myös postmoderneja kysymyksiä, kuten ilmastonmuutoksen. Kenties selkeiden teemojen kaksinaisuus tulee ilmi ympäristöä koskevasta yhteistyöstä: Luonto nähdään yhtäältä modernista näkökulmasta uhkana, joka ilmenee luonnonmullistuksina kuten taifuuneina, ja jolta on suojauduttava, mutta toisaalta postmaterialistisesti haavoittuvana itseisarvona, jota on suojeltava.

Seuraavassa luvussa käyn läpi postmodernin Euroopan ja modernisoituvan Aasian yhteistyöelimen Asem-prosessin poliittisia julistuksia ja pyrin avaamaan modernin ja postmodernin kanssakäymisen kysymyksiä enemmän. Lisäksi tarkastelen sitä, millaisia vaikutuksia kahden valtioidenvälisen organisaation yhteistyöelimellä on osallistuville organisaatioille ja näiden jäsenvaltioille.

4. ASEM – KOLMANNEN ASTEEN YHTEYS

Metodologisesta näkökulmasta katsottuna neljäs luku on pelkistetyin aineiston analyysiluku. Tässä luvussa analysoin aineistona käyttämäni Asem-huippukokousten poliittiset julistukset, sekä puheenjohtajien lausunnot. Puheenjohtajien lausunnot ovat nimestään huolimatta kaikkien osallistujamaiden huolellisesti käsittelemiä ja tuovat ilmi osallistujien yhteisen konsensuksen käsitellyistä asioista. Koska kaikilla mailla on ollut niihin vaikutusta, voidaan niiden olettaa myös sitoutuneen lausuntojen ja julistusten sisältöön.

Esittelen ensin lyhyesti, kuinka Asem-prosessi sai alkunsa ja mistä siitä on yksinkertaistetusti kyse. Sen jälkeen käyn läpi jokaisen tähän asti pidetyn huippukokouksen puheenjohtajien lausunnot kronologisessa järjestyksessä ja näiden jälkeen analysoin kokouksissa annetut poliittiset julistukset. Analyysini pohjautuu kokouksen itsensä julkaisemiin primäärilähteisiin, mutta käytän analyysin tukena kansainvälistä yhteiskuntatieteellistä ajankohtaiskeskustelua niiltä osin, kuin se on käsiteltävän aiheen kannalta relevanttia.

4.1. Alueellisten organisaatioiden kokous

Asem⁴¹ ei ole niinkään pysyvä organisaatio, jolla olisi omat resurssina ja intressinsä, vaan suuri joukko erilaisia kokouksia, joihin osallistuu sen jäsenvaltioiden edustajia. Keskeisin toiminnan muoto on kahden vuoden välein järjestettävä huippukokous, johon osallistuvat valtioiden tai hallitusten päämiehet. Näiden huippukokousten välillä järjestetään muita ministeri- ja virkamiestason tapaamisia.

Asemin huippukokouksiin on tavallisesti osallistunut edustajia kaikista Euroopan unionin ja Aseanin jäsenmaista, sekä Euroopan komissiosta. Ensimmäinen eurooppalaisten ja

⁴¹ Kirjaimet A, S, E ja M tulevat nimestä the Asia Europe Meeting. Koska kokouksen nimenä toimii lyhennys, sen kirjoitusasu olisi kaikki kirjaimet isoilla kirjaimilla. Lyhennyksistä tapaa kuitenkin kielessä tulla vakiintuneen käytön kautta erisnimiä, jolloin ne aletaan kirjoittaa kuten muutkin erisnimet, vain ensimmäinen kirjain isolla. Asemia koskevaa yhteiskuntatieteellistä suomenkielistä kirjallisuutta on julkaistu melko vähän, mutta tätä kirjoitustapaa käytetään esimerkiksi teoksessa Luova & Antikainen-Kokko Yhdentyvä Aasia.

aasialaisten valtioiden edustajien kokoontuminen, jota kutsuttiin nimellä Asem, pidettiin vuonna 1996 Bangkokissa⁴². Tämän jälkeen tavaksi on vakiintunut, että joka toinen kokous järjestetään Aasiassa ja joka toinen Euroopassa.

Kylmän sodan päättymisen tuoma tarve uuden maailmanjärjestyksen hahmottelemiseen on vaikuttanut Asemin organisoitumiseen. Kaksinapaisen kapitalismin ja kommunismin väliseen kamppailuun keskittyvän järjestelmän sijaan syntyi uusi tilanne, jossa geopolittinen kilpailu kahden poliittisen ideologian välillä vaihtui geotaloudelliseen kilpailuun kolmen erilaisen kapitalismin muodon välillä, joita Yhdysvallat, Japani ja EU edustavat. (Dent, 2003, 227)

Uudessa tilanteessa yhteistyökumppaneita taloudellisissa kysymyksissä lähdettiin etsimään eri tavalla, kuin kylmän sodan aikana. Euroopan unioni oli jo kylmän sodan aikana aktiivisesti hakenut yhteistyösuhteita yli mantereiden ja näiden järjestelyjen pohjalta oli luontevaa jatkaa toimintaympäristön muututtuakin.

”The EU, as the worlds most sophisticated regionalist entity by far, has been particularly active in cultivating inter-regional relationships, even during the Cold War period. For example, it has long standing ‘Co-operation Agreements with the Andean Pact, Mercosur, the Gulf Co-operation Council (GCC), the Southern African Development Community (SADC) and the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN).” (ibid, 224)

EU:n vanhin inter-regionaalinen yhteistyösopimus on solmittu Aseanin kanssa ja tämän sopimuksen pohjalta Asem muodostui. Aseanin ja EU:ta edeltäneen EEC:n yhteistyösopimus allekirjoitettiin vuonna 1980 (Kettunen, 2006, 173).

Yhdysvalloilla oli kiinteät suhteet sekä Eurooppaan, että Tyynenmeren Aasian valtioihin. Euroopan ja Aasian maiden yhteistyö loi tasapainoa kolminapaiseen järjestelmään. Asemin epävirallinen luonne ja hajanaisuus liennyttivät Yhdysvaltojen huolta siitä, että

⁴² Tässä kokouksessa edustettuina olivat Thaimaa, Italia, Euroopan komissio, Brunei, Ranska, Indonesia, Etelä-Korea, Filippiinit, Itävalta, Belgia, Kiina, Suomi, Saksa, Irlanti, Japani, Luxemburg, Malesia, Alankomaat, Portugali, Singapore, Yhdistynyt Kuningaskunta, Vietnam, Tanska, Kreikka, Espanja ja

tämä organisaatio voisi tehdä sellaisia merkittäviä aloitteita, jotka toimisivat Yhdysvaltojen etua vastaan. (Vilén & Luova, 2006, 195-196)

Sekä Euroopan, että Kaakkois-Aasian mailla oli sekä taloudellisia, että geostrategisdiplomaattisia motiiveja pyrkiä keskinäiseen yhteistyöhön. Euroopan osalta nämä kaksi motiiviryhmää niputtautuvat yhteen. Euroopan unioni tahtoi vahvistaa eurooppalaisten asemaa Itä- ja Kaakkois-Aasian kasvavilla markkinoilla (ibid, 195). EU oli myös huolissaan geotaloudellisesta marginalisaatiosta Yhdysvaltojen tuodessa Aasian talouksia lähemmäs amerikkalaisia APEC-yhteistyön kautta (Dent, 2003, 227-229)

Yhdysvaltojen silloinen presidentti Bill Clinton kutsui Apecin koolle ensimmäisen kerran vuonna 1993. Tuolloin Yhdysvalloilla ja EU:lla oli suuria erimielisyyksiä maataloustuotteiden subventioista ja GATT-neuvottelujen Uruguayn kierros oli venynyt vuosia Euroopan jähkailun vuoksi. Perustamalla Apecin Yhdysvallat muistutti, että se voi kääntää huomionsa Atlantilta Tyynelle valtamerelle. Painostus onnistui, EU tarkasti kantaansa ja vuonna 1994 sopimus ratifioitiin Marrakechissa, Marokossa. (Mahbubani 2008, 29-30)

Itä- ja Kaakkois-Aasian maat puolestaan kolkuttivat Euroopan avoimelle ovelle, koska maanosien valtioilla oli yhteisiä intressejä maailmankauppaa koskevissa GATT- ja WTO-neuvotteluissa ja koska ne katsoivat Euroopan unionin yhteismarkkina-alueen turvaavan niiden viennin (Vilén & Luova, 206, 195). Toisaalta poliittisesti aasialaiset maat katsoivat yhteistyön Euroopan kanssa monipuolistavan niiden diplomaattisia linkkejä globalisoituvassa maailmassa ja auttavan vastapainottamaan suurvaltojen, Yhdysvaltojen, Japanin, Kiinan ja Venäjän, vaikutusvaltaa alueella (Dent, 2003, 229).

Yhdysvallat on suvereeni valtio, mutta EU ja Asean koostuvat useista suvereenista valtioista, eikä niillä ole yksittäistä alueellista suurvaltaa, joka toimisi koko organisaation johtovaltiona. Tässä suhteessa ne eroavat esimerkiksi APEC:ista, jossa Yhdysvaltojen vaikutusvalta on merkittävä. Kun valtioiden välinen organisaatio ei ole yksittäisen valtion suvereniteetin jatke, vaan aidosti monenkeskinen yhteistyöelin, mukana olevat valtiot

joutuvat pohtimaan suvereniteettinsa ja keskinäisriippuvuutensa suhteen uudestaan. Tämä antaa EU:lle ja Aseanille erinomaisen mahdollisuuden käsitellä sellaisia globaalipoliittisia kysymyksiä, jotka ylittävät yksittäisen valtion toimintamahdollisuudet.

4.2. Globaalipoliittisten kysymysten foorumi

Euroopan unioni tuottaa lainsäädäntöä, joka velvoittaa sen jäsenmaita. Jos tämä ei vähennä, se ainakin oleellisesti muuttaa mukana olevien valtioiden suvereniteettia. Aseanin päätöksentekoperiaatteisiin kuuluu, ettei valtioiden sisäisiin asioihin oteta kantaa, ja konsensus-periaate tarkoittaa, että jokaisella osallistujavaltiolla on käytännössä veto-oikeus kaikkiin tehtäviin päätöksiin. Mutta kansainvälinen yhteistyö on yhtä kaikki osoittanut jäsenvaltioille hyödyllisyytensä verrattuna härkämäiseen tinkimättömyyteen oman valtion suvereeniuudesta.

Asemin toimintakenttä on jaettu kolmeen osa-alueeseen, joita kutsutaan pilareiksi: poliittiseen vuoropuheluun, taloudellisen yhteistyön edistämiseen ja kulttuurien välisen keskinäisymmärryksen vahvistamiseen (Vilén & Luova, 2006, 192-194). Pilarien sisältä löytyvät ne teemat, joita kokouksissa on käsitelty. Jokaisen Asem-huippukokouksen jälkeen on julkaistu kokouksen yhteenvedona puheenjohtajan lausunto (Chairman's statement). Lisäksi Soulissa vuonna 2000 pidetystä ASEM3-kokouksesta lähtien kokoukset ovat tarpeen mukaan julkaisseet temaattisia julistuksia (Thematic Declarations), jotka ovat ilmaisseet osallistujamaiden poliittisen kannan johonkin tiettyyn yksittäiseen, ajankohtaiseen asiaan. (ASEM Infoboard, Thematic Declarations, 2009). Näiden tekstien kautta päästään kiinni siihen, kuinka ASEM itse ymmärtää asemansa ja tehtävänsä.

4.2.1. ASEM1 Bangkok, 1996

Euroopan unionin ja Aseanin yhteistyö sai Asem-muodon ja nimen ensimmäisen kerran vuonna 1996 Bangkokissa pidetyssä Asem-huippukokouksessa. Kokousta kuvaavassa puheenjohtajan lausunnossa tunnustetaan tarve tavoitella yhteistä päämäärää, rauhan ja stabiiliuden ylläpitoa, sekä luoda edellytyksiä taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle.

Linkkien Aasian ja Euroopan välillä katsotaan tukevan globaalia rauhaa, stabiiliutta ja vaurautta ja kokous alleviivaakin tarvetta dialogiin myös muiden alueiden kanssa. (ASEM 1 - Chairman´s statement, 1996, 1⁴³)

Aseanin periaate siitä, ettei toisten jäsenvaltioiden sisäisiin asioihin puututa, näkyy myös Asemin poliittista dialogia koskevassa osassa. Dialogia käydessä on noudatettava kansainvälistä lakia ja pidättäydyttävä niin suorasta kuin epäsuorastakin interventioista dialogikumppanien sisäisiin asioihin. Tämän lisäksi painotetaan dialogin tasa-arvoisuutta, oletettavasti koska monet Aseanin maat ovat neuvottelemassa yhteistyöstä entisten siirtomaaisäntiensä kanssa. (ASEM 1 – Chairman´s statement, 1996, 1-2)

Molempien alueiden poliittisten ja turvallisuustilanteiden ratkaisemattomiin ongelmiin on haettava kansainvälisiä aloitteita. Kokouksen globaalia luonnetta osoittaa myös sitoutuminen YK:n ihmisoikeuksien julistukseen ja lukuisiin muihin julistuksiin.⁴⁴ Kokous oli huolissaan joukkotuhouksien leviämisestä ja ilmaisi sitoutumisensa ydin-, biologisten ja kemiallisten aseiden kieltämiseen. Ydinaseiden suhteen kokoukseen osallistuneet johtajat ottivat kunnianhimoiseksi lopulliseksi päämääräkseen yleisen ja täydellisen ydinaseriisunnan tiukassa ja tehokkaassa kansainvälisessä valvonnassa. (ASEM 1 Chairman´s statement, 1996, 2-3)

Ensimmäinen Asem- huippukokous oli tarkoituksellisesti ja suunnitellusti mahdollisimman epämuodollinen. Tärkeintä oli saada kaikki valtioiden päämiehet tapaamaan toisiaan ja istumaan samoihin pöytiin. Esityslistat olivat hyvin kevyitä ja ne jätettiin suurelta osin huomiotta. Mukana olleilla ministereillä ja virkamiehillä ei juurikaan ollut tekemistä. Keskeisen kunnioituksen hengessä kaikki aloitteet hyväksyttiin, vaikkei niiden tarkoituksesta tai toteuttamisesta ollut kellään suunnitelmaa. (Synnott. 1999. 4-6)

⁴³ Sivunumerointi tekijän. Alkuperäisessä puheenjohtajan lausunnossa ei ole sivunumeroja.

⁴⁴ “The Meeting reaffirmed its strong commitment to the United Nations Charter, the Universal Declaration on Human Rights, to the 1986 Declaration on the Right to Development, the 1992 Rio Declaration on Environment and Development, the 1993 Declaration of Vienna and Programme of Action of the World Conference on Human Rights, the 1994 Cairo Programme of Action of the International Conference on Population and Development, the 1995 Copenhagen Declaration on Social Development and Programme of Action, and to the 1995 Beijing declaration and Platform of Action for the Fourth World

Talouden osalta kokous oli vakuuttunut kahden alueen taloudellisen yhteistyön hyödyllisyydestä molempien kannalta. Taloussuhteissa pyritään avoimuuteen ja WTO:n sääntöjen noudattamiseen. Muiden aiheiden osalta kokouksessa luettiin valtava määrä aihealueita, joiden suhteen yhteistyötä voidaan tehdä, mukaan lukien tieteellinen ja teknologinen yhteistyö, kehityspolitiikka, kansainvälinen rikollisuus ja ympäristöasiat. Lopuksi kokouksen todettiin olleen hyödyllinen ja päätettiin pitää toinen Asem Yhdistyneessä Kuningaskunnassa ja kolmas Etelä-Koreassa. (ASEM 1 Chairman's statement, 1996, 3-6)

4.2.2. ASEM2 Lontoo, 1998

Ennen Lontoon huippukokousta tehdyissä valmisteluissa kävi ilmi eurooppalaisten ja aasialaisten osallistujamaiden erot suhteessa poliittisiin kysymyksiin. Aasialaiset ymmärsivät eurooppalaisten huolen ihmisoikeuksista ja hyvästä hallinnosta, mutta tulkitsivat huippukokouksen konsensus-periaatetta niin, että käsiteltävien asioiden tulee olla kaikkien osallistujien huolenaiheita. Myös osallistujamäärän kasvattaminen herätti kysymyksiä, mutta yhteisymmärrys löytyi siitä, että uudet osallistujamaat päätetään konsensuksella, ilman muodollisia kriteerejä. (Synnott. 1999. 7)

Huhtikuussa 1998 pidettyä Asem-huippukokousta leimasi Aasiassa 1997 puhjennut talouskriisi. Kaakkois-Aasian talousihmeen selkä oli katkennut, eikä perustamiskokouksen uskoa jatkuvaan kasvuun enää ollut. Kokouksessa kriisin vaikutukset todettiin globaaleiksi ja niihin tarjottiin vastalääkkeeksi laajempaa taloudellista yhteistyötä, sekä lisää investointeja ja kaupankäyntiä alueiden välillä. (Second Asia-Europe meeting, Chairman's Statement, 1998, 3-4)

Ehkä hieman yllättäen kriisi ei johtanut kokouksessa vaatimukseen kansainvälisen kaupan sääntöjen muuttamisesta, vaan päinvastoin osallistujat sopivat vahvistavansa entisestään maailman kauppajärjestö WTO:n roolia neuvottelujen pääfoorumina ja tavoittelevansa keinoja liberalisoida lisää globaalia kauppaa. Osallistujat vahvistivat kaikkien WTO-sitoutumustensa tärkeyden ja toivoivat kaikkien Asem-maiden kuuluvan järjestöön

Conference on Women.”

mahdollisimman pian⁴⁵. (Second Asia-Europe meeting, Chairman's Statement, 1998, 3-4) Sitoutumista keskinäisen kaupan ja investointien vapauttamiseen ja pidättäytymiseen protektionismista voidaan pitää eräänä tärkeänä kokouksen viestinä, joka vaikutti myös pian Asem-kokouksen jälkeen pidettyyn G8-kokoukseen. (Synnott. 1999. 8)

Kuten edellisessäkin Asem-kokouksessa, Lontoon kokouksessa luettiin valtava määrä globaalipoliittisia aiheita, joihin Euroopan ja Aasian yhteistyöstä toivottiin apua. Johtajat totesivat maailman olevan niin keskinäisriippuvainen, että alueellisilla ongelmilla voi olla maailmanlaajuisia vaikutuksia. Siksi johtajat käsitelivät Kambodžan, Korean niemimaan, Bosnian ja Kosovon tilanteita. Aseriisunnalla ja joukkotuhoaseiden leviämisen estämisellä todettiin olevan suuri merkitys globaalin vakauden kannalta. (Second Asia-Europe meeting, Chairman's Statement, 1998, 2-3) Globaaleista aiheista esiin nostettiin muassa köyhyyden vastainen taistelu, ympäristönsuojelu ja kestävä kehityksen edistäminen, kansainvälinen rikollisuus, naisten ja lasten hyvinvointi sekä ilmaston muutos (ibid. 5)

4.2.3. ASEM3 Soul, 2000

Kolmannessa ASEM-huippukokouksessa kokous sidottiin kiinni tulevaisuuteen ja menneeseen. Kahta edellistä kokousta muistettiin ja vahvistettiin tahto tavata neljännessä huippukokouksessa Kööpenhaminassa kahden vuoden kuluttua. Asem-kumppaneiden yhteisen työn Aasian talouskriisin nujertamiseksi katsottiin vahvistaneen kumppanuutta huomattavasti. (Chairman's statement of the Third Asia-Europe Meeting, 2000, 1)

Asemin aasialaisten osallistujien katsottiin olevan toipumassa taloudellisesta kriisistä. Aasian ja Euroopan talouksia kuvattiin mielenkiintoisesti. Aasian *uusiutuneen taloudellisen dynamismen* ja Euroopan *kasvavan taloudellisen voiman* katsottiin tuovan synergiaa vaurautta ja vakautta molemmille alueille. Öljyn hinnan suurta volatilitteettia pidettiin uhkana pitkän aikavälin talouskasvulle. Vastaavasti euro-valuutta kiitettiin monetaarisen systeemin vakauttamisesta. (Chairman's statement of the Third Asia-

⁴⁵ Tuolloisista Aseanin jäsenmaista Vietnam liittyi WTO:n jäseneksi 2007 ja vuonna 1999 Aseaniin liittynyt Kambodža liittyi WTO:n jäseneksi 2004. 1997 Aseaniin liittynyt Laos ei tätä kirjoittaessa ole WTO:n jäsen. (www.wto.org, 2009)

Europe Meeting, 2000, 1-2) Aasian talouskriisi oli vasta osoittanut, kuinka vaikeaa valuutan hinnan vaihtelu voi olla kansantalouden kehittymiselle ja aasialaiset osallistujamaat ottivat oppia eurooppalaisesta ratkaisusta ongelmaan luomalla omia vakauttavia mekanismejaan Chiang Mai- aloitteen⁴⁶ kautta.

Kokous katsoi, että investoinneilla alueelle oli oleellinen merkitys Aasian toipumiselle talouskriisistä ja lisää alueiden välistä talousyhteistyötä toivottiin. Myös yksityisluotottajien systemaattista mukaan tuomista vastaavien kriisien ratkaisemiseksi pidettiin tärkeänä. Ilmeisesti talouskriisin spekulatiivisen luonteen vuoksi säikähtäneet päättäjät myös toistivat tarpeen lisätä veroparatiisien (Offshore Financial Centres) sääntelyä ja rinnastivat ne rahanpesuun. (ibid. 5-7)

Vaikka odotukset eivät olleet suuret Soulin huippukokouksen suhteen, syntyi kokouksessa yhteistyön henki, joka antoi osallistuneille johtajille mahdollisuuden keskustella herkistä aiheista, kuten ihmisoikeuksista ja Etelä-Kiinan meren tilanteesta (Yeo, 2003, 45). Kansainvälispoliittisella tasolla kokoukseen osallistuneet johtajat käsitelivät Korean niemimaan, Itä-Timorin, Kosovon ja Lähi-idän tilanteita ja toistivat kansainvälisen aseriisunnan ja joukkotuhoukseiden leviämisen tärkeyden, sekä alleviivasivat YK:n merkitystä kansainvälisessä päätöksenteossa. (Chairman's statement of the Third Asia-Europe Meeting, 2003) Soulin kokous myös laati ja julkaisi ensimmäisen temaattisen poliittisen julistuksen, joka koski Korean niemimaan tilannetta.⁴⁷

Jos Aasian ja Euroopan yhteistyötä ajatellaan vastahegemonisena strategiana Yhdysvaltain dominoivalle asemalle maailmanpolitiikassa, on yllättävää, että YK:n ja kansainvälisen lain ohessa johtajat alleviivasivat globaalin strategisen tasapainon ja vakauden säilyttämisen tärkeyttä⁴⁸. (ibid. 3-4) Onko tämä linjassa sen kanssa, että muualla Asemin teksteistä puhutaan monenkeskisestä globaalista taloudesta? Haastavatko osallistujamaat Asem:in kautta yksinapaisen maailman geotaloudellisesti,

⁴⁶ Aloitteesta tarkemmin ks. luku 3.3.2. Aseanin taloudellinen yhteistyö tässä teoksessa

⁴⁷ Julistuksesta tarkemmin tämän teoksen kohdassa 4.3.1 Turvallispoliittiset temaattiset julistukset

⁴⁸ "They also underlined the importance of maintaining global strategic balance and stability..."

eikä geopoliittisesti? Globalisaation hallinta ei välttämättä tarkoita vallitsevan maailmanjärjestyksen horjuttamista.

4.2.4. ASEM4 Kööpenhamina, 2002

Yhdysvalloissa syyskuussa 2001 tehdyt terrori-iskut antavat vahvan leiman neljännelle Asem-huippukokoukselle, joka pidettiin syyskuussa 2002 Kööpenhaminassa. Johtajat ottivat yleisen kansainvälisen turvallisuustilanteen lähtökohdaksi keskusteluissa terrorismin muodostamista uusista turvallisuushaasteista. (ASEM 4 – Chairman’s Statement, 2002, 1-5) Tämä avaa uuden suunnan tai kentän Asemin toiminnassa.

Lausunnossa kansainvälinen terrorismi ymmärretään uhaksi globaalille rauhalle ja vakaudelle, sekä kestäväälle taloudelliselle kehitykselle ja poliittiselle vakaudelle. Sitä vastaan taisteltaessa on kuitenkin ymmärrettävä terrorismia aiheuttavat lukuisat syyt. Kulttuurien välinen kanssakäyminen on ollut Asemin asialistalla aiemminkin, ja se tarjoaakin dialogia kulttuurien ja sivilisaatioiden välillä terrorismin ennaltaehkäisykeinoksi.⁴⁹ (ibid. 1-2)

Kulttuurien monipuolisuus todettiin rikkaudeksi ja stereotyyppien ja ennakkoluulojen purkamisen keinoina koulutus, digitaalisen kuilun kaventaminen ja tasapuolinen pääsy käsiksi tietoon nähtiin ratkaisevan tärkeiksi. Terrori-iskujen aiheuttama hetkellinen huoli luottamuksen puutteen vaikutuksesta globaaliin talouteen sai johtajat antamaan vahvan signaalin taloudellisesta yhteistyöstä kahden alueen välillä. (ibid. 3-4) Ilmeisesti tällä lausumalla tahdottiin osoittaa, ettei luottamus ainakaan näiden kahden merkittävän talouspoliittisen entiteetin väliltä ole kadonnut ja näin vakauttaa markkinoita.

Ymmärrystä kansainvälistä terrorismia aiheuttavista syistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä johtajat osoittivat käsittelemällä globalisaation haitallisia puolia. He katsoivat, että koulutus auttaa parantamaan ihmisten työllistävyyttä ja lieventämään köyhyyttä. (ibid. 4-5) Tästä näkökulmasta alueiden välinen yhteistyö on se keino, jolla globalisaation

⁴⁹ Kööpenhaminan Asem-huippukokouksessa hyväksyttiin lisäksi kaksi poliittista julistusta: Rauhan puolesta Korean niemimaalla ja yhteistyöstä kansainvälistä terrorismia vastaan. Molemmista julistuksista lisää tämän tekstin kohdassa 4.3.1. Turvallisuuspoliittiset temaattiset julistukset

sosiaaliselle koheesiolle aiheuttamia haittoja voidaan vähentää ja näin torjua modernisaation vastustamisen äärimmäisiä muotoja, kuten kansainvälistä terrorismia.

Kokousta valmisteltaessa päätettiin pyrkiä takaisin kohti epämuodollisia keskusteluja ja interaktiivisuutta. Käsiteltävien asioiden määrää tahdottiin vähentää ja julkikuvaa kehittää ottamalla käyttöön pysyvä logo. (Yeo, 2003, 46) Käydyt keskustelut olivatkin vapautuneita, vaikka kaikista valmistelluista asioista, kuten Irakin sodasta ei saatu ”nyanssierojen” vuoksi yhteistä julkilausumaa aikaan. Merkittävää oli kuitenkin osallistujien sitoutuminen multilateraaliin ratkaisuihin suhteessa muun muassa kansainväliseen terrorismiin, talousyhteistyöhön ja ympäristöasioihin. (ibid. 53)

4.2.5. ASEM5 Hanoi, 2004

Terrorismi pysyi keskeisenä myös viidennen Asem-huippukokouksen puheenjohtajan lausunnossa. Olihan merkittäviä terrori-iskuja tapahtunut edellisen kokouksen jälkeen Espanjassa, Venäjällä ja Indonesiassa, joista kokouksen osallistujat esittivät surunvalittelunsa. Kokoukseen vaikutti myös ”kansainvälisen tilanteen kompleksiset ja syvät muutokset” eli ilmeisesti vuonna 2003 alkanut Irakin sota. Johtajat uskoivat kuitenkin pitkän ajan trendin kulkevan kohti rauhaa ja yhteistyötä. (ASEM 5 – Chairman’s Statement, 2004, 1-2)

Lausunnon poliittisen dialogin syventämistä koskevassa luvussa luetellaan globaaleiksi haasteiksi ja uhiksi epävakaus, terrorismi, separatismi, joukkotuhoaseiden leviäminen, ylikansalliset rikokset, globalisaation kielteiset puolet, köyhien ja rikkaiden välinen kasvava kuilu, tartuntataudit, ympäristön pilaantuminen ja ilmastonmuutos. Aiemmin seminaaritasolla käsitellyt sosiaalisen hyvinvoinnin kysymykset nostettiin nyt huippukokouksenkin asialistalle (Emmers ym, 2006, 502-503). Ylikansallisista rikoksista, joiksi mainitaan rahanpesu, asekauppa, ihmiskauppa, huumeiden tuotanto ja salakuljetus ja tietokonerikokset, oltiin erityisen huolissaan, sillä ne ovat kytköksissä kansainväliseen terrorismiin. Siksi näitä ei-traditionaalisia kansainvälisen turvallisuuden uhkia vastaan sitouduttiin työskentelemään YK:n periaatteiden mukaisesti. (ibid. 2)

Kokoukseen osallistui 13 uutta maata, kymmenen Euroopan unioniin liittynyttä⁵⁰ ja Aseanin rinnalla Japani, Kiina ja Etelä-Korea, eli Asean+3-maat. Laajentumisesta huolimatta yhteistyötä ja kumppanuutta päätettiin viedä eteenpäin ja syventää. Yhteistyötä kehitetään kohti spesifimpejä tavoitteita ja tulos-hakuisia projekteja. Varsinkin globaalipoliittiset kysymykset olivat kokouksessa keskeisesti esillä, mutta myös taloudellista yhteistyötä käsiteltiin muiden muassa tieto- ja kommunikaatioteknologian, energian ja turismin saroilla. (ibid. 1-4)

4.2.6. ASEM6 Helsinki, 2006

Helsingissä pidetyn kuudennen Asem-huippukokouksen teema oli ”10 Years of ASEM: Global Challenges – Joint Responses”. (Chairman’s Statement of the Sixth Asia-Europe Meeting, 2006, 1⁵¹) Tämä kuvaa hyvin sitä, miten kymmenen vuoden ikäiseen Asemiin osallistuvat valtioiden johtajat näkivät yhteistyöelimen roolin. Maailmassa tapahtuu joitakin asioita ja näiden yhteisvaikutusta kutsutaan globalisaatioksi. Sen aiheuttamiin uudenlaisiin ongelmiin, globaaleihin haasteisiin ei valtioilla ole valmiita ratkaisukeinoja. Asemin kautta osallistujavaltiot voivat tuottaa yhteisiä vastauksia näihin haasteisiin.

Koska yhteistyöhön oltiin tyytyväisiä, johtajat uskalsivat arvioida Aasian ja Euroopan merkitysten kasvaneen globaaleina taloudellisina ja poliittisina toimijoina. (ibid. 1) Kasvaneen poliittisen itsetunnon myötä kokoukseen osallistuneet johtajat ottivat kantaa lukuisiin kansainvälispoliittisiin asioihin. Myanmaria kehoitettiin yhteistyöhön YK:n kanssa, Itä-Timorin rauhoittamiseen osallistuneita maita kiitettiin, tukea Afganistanin hallitukselle vakuutettiin, Israelin ja Hizbollahin tulitaukoon oltiin tyytyväisiä, Irania vaadittiin täyteen yhteistyöhön IAEA:n kanssa ja tukea Irakin hallitukselle vakuutettiin. (ibid. 1-4)

Taloudellisia aiheita käsiteltiin otsikon globalisaatio ja kilpailukyky alla. Yleistyvien alueellisten vapaakauppasopimusten⁵² tulisi johtajien mielestä edistää multilateraalista

⁵⁰ 1.5.2004 Euroopan unioniin liittyivät Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari ja Viro.

⁵¹ Aiemmista puheenjohtajien lausunnoista poiketen Helsingin lausunnossa on sivunumerot.

⁵² RTA, Regional Trade Agreement

maailmankauppaa ja olla WTO:n sääntöjen mukaisia. Globaalin talouden rakennemuutokset johtajat arvioivat välttämättömiksi, mutta katsoivat niihin voitavan parhaiten adaptoitua työvoiman koulutuksella. (ibid. 5-8)

Modernit haasteet ja uhat eivät johtajien mukaan tunnusta kansallisia rajoja, liittyvät toisiinsa ja vaativat yhteisiä ratkaisuja. (ibid. 4) Selkokielisesti todettu yksittäisen suvereenin voimattomuus johtaa luontevasti yhteistyöhön muiden muassa terrorismin torjunnassa, joukkotuhouksien leviämisen estämisessä, rahanpesussa, huume- ja ihmiskaupassa, vesistöjen suojelussa ja energiaturvallisuuden parantamisessa. Ilmastonmuutoksen nousu ympäristöuhkien ykköstrendiksi näkyy lausunnossa selkeästi ja siitä annettiin kokouksessa erillinen poliittinen julistus⁵³. (ibid. 4-10)

4.2.7. ASEM7 Peking, 2008

Pekingin Asem-huippukokouksen julkilausuma ei sido kokousta historiaan samalla tavalla, kuin aiemmat. Siinä poikkeuksellisesti ei luetella edellisiä Asem-huippukokouksia. Kokoukseen osallistui uusina osallistujina Bulgaria, Intia, Mongolia, Pakistan, Romania ja Asenin sihteeristö. Kuten Helsingin kokouksella, myös Pekingin kokouksella oli teema: ”Vision and Action: Towards a Win-Win Solution”. (Chair’s Statement of the Seventh Asia-Europe Meeting, 2008, 1) Teema kuvaa globalisaatiota Asemin konsensushakuisesta näkökulmasta. Vuoropuhelun kautta on mahdollista muodostaa kaikkia osapuolia hyödyttävä maailmanjärjestys. Samoin Asemin vieminen toiminnallisempaan suuntaan on tuotu teemassa esiin.

Kokouksen painopiste siirtyi politiikasta enemmän taloudellisiin kysymyksiin. Tähän vaikutti oletettavasti kokouksen aikaan akuutti globaali finanssikriisi. Kokouksen osanottajat uskoivat kuitenkin valitun tien olevan oikean ja vahvistivat tavoitteensa WTO:n sääntöihin perustuvasta, multilateraalista globaalista kauppajärjestelmästä. Vaikka kriisillä arvioitiin olevan merkittäviä vaikutuksia nykyisiin taloudellisiin järjestelyihin, uskottiin sitä selvittävän yhteistyöllä. Aikaisempien yhteistyöhankkeiden katsottiin onnistuneen, sillä johtajien mukaan jo tehdyt rakenteelliset reformit ovat

⁵³ Julistuksesta tarkemmin tämän tekstin osassa 4.3.3. Helsingin julistus ilmastonmuutoksesta

tehneet Euroopasta ja Aasiasta kestävyisempiä taloudelliselle myllerrykselle. Taloudellisen integraation ohella kaikkein heikoimmassa asemassa olevia maita pitäisi auttaa myös antamalla velkoja anteeksi ja kaventamalla digitaalista kuilua. (ibid. 4-6)

Poliittisten aiheiden osalta kokous keskittyi pitkälti terrorismiin ja sen torjuntaan. Asemilla on ollut lukuisia vastaterrorismi-konferensseja ja syyskuussa YK hyväksyi oman Globaalin vastaterrorismin strategiansa. Kestävän kehityksen ja ympäristönsuojelun teemat saivat Pekingin kokouksessa merkittävän roolin ja ne vaikuttaisivat nousevan poliittisen toiminnan rinnalle omaksi pilarikseen. Ajankohtaisen taloudellisen tilanteen lisäksi Pekingin kokous antoi lausunnon myös kestävästä kehityksestä.⁵⁴ (ibid. 6-7)

4.3. Asem-huippukokousten temaattiset poliittiset julistukset

Jokaisen Asem-huippukokouksen jälkeen julkaistaan kokouksesta puheenjohtajan lausunto, joka vetää yhteen kokouksen annin ja siellä käsitellyt asiat. Tämän lisäksi Asem-kokoukset julkaisevat tilanteen mukaan erityisiä temaattisia poliittisia julistuksia, joilla osanottajamaat ilmaisevat näkökulmansa johonkin spesifiin, ajankohtaiseen globaalipoliittiseen asiaan.

Tähän mennessä temaattisia poliittisia julistuksia on julkaistu kuusi ja niiden käyttö politiikan tekemisen välineenä on mahdollisesti lisääntymässä. Julistukset tehdään samalla harmonian ja konsensuksen periaatteella kuin muukin työ Asemissa, joten ne eivät voi vaikuttaa sellaisessa tilanteessa, jossa useammalla osallistujamaalla on intressiristiriita. Toisaalta yhteisen julistuksen aikaan saaminen tarkoittaa sitä, että kaikki osallistujat ovat aidosti olleet samaa mieltä ja voivat sitoutua julistuksen sisältöön pitäen sitä omanaan. Julistuksilla Asem-maat osoittavat noteeranneensa tietyn asian ja voivat olla rakentamassa sosiaalista luottamusta siihen puuttumiseksi. Mutta ehkä tässä onkin niiden vahvuus.

⁵⁴ Näistä julistuksista tarkemmin tämän tekstin osassa 4.3.2. Ilmastonmuutosta, kestäväää kehitystä ja kansainvälistä taloutta koskevat julistukset

Tähän asti julkaistuista julistuksista kolme käsittelee turvallisuuspolitiikkaa, kaksi kestävästä kehitystä ja yksi globaalia taloustilannetta.

4.3.1. Turvallisuuspoliittiset temaattiset julistukset

Ensimmäinen temaattinen julistus annettiin kolmannessa Asem-huippukokouksessa Soulissa vuonna 2000. Se koskee Korean niemimaan tilannetta ja Etelä-Korean ja Pohjois-Korean suhteita. Julistus on melko tavanomainen ja kehottaa mainittujen kahden valtion johtajia lähentymiseen, vuoropuheluun ja rauhaan. (Seoul Declaration for Peace on the Korean Peninsula, 2000, 1)

Myös Kööpenhaminan huippukokouksessa vuonna 2002 annettiin julistus Korean niemimaan rauhan puolesta (Political Declaration for Peace on the Korean Peninsula, 2002, 1). Tämäkään dokumentti ei esitä suoria ratkaisuja tilanteeseen, vaan pyrkii saamaan osapuolet rakentamaan keskinäistä luottamustaan. Sen sijaan toinen Kööpenhaminassa julkaistu julistus kansainvälisestä terrorismista ottaa voimakkaan kannan (Declaration on Cooperation against International Terrorism, 2002).

Viitaten erityisesti Yhdysvalloissa syyskuussa 2001 tehtyihin terrori-iskuihin Asem-johtajat julistivat terrorismin yhdeksi vakavimmista uhkista kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle. Johtajat tunnustivat, että kansainvälinen terrorismi on sellainen globaali uhka, että sen kitkemiseksi tarvitaan laajaa valtioiden välistä yhteistyötä käyttäen poliittisia, taloudellisia, diplomaattisia, sotilaallisia ja juridisia keinoja. Terrorismin katsottiin olevan yhteydessä ylivaltiolliseen rikollisuuteen ja merkittävän uhan olevan joukkothuohaseiden päätyminen terroristeille. (ibid.) Asem ottikin uudet turvallisuushaasteet pysyvästi asialistalleen Kööpenhaminan huippukokouksen jälkeen ja on sittemmin laittanut ne osaksi poliittista yhteistyön pilaria.

Terrorismi on helppo vihollinen, jolle julistaa vihaansa, koska terrorismilla ei ole ystäviä. Poliittisten kysymysten tuomista Asemin asialistalle arkailevat Aseanin maatkin ovat saaneet ikäviä omakohtaisia kokemuksia separatistiryhmien terrorismista ja niillä oli syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen halu osoittaa sympatiaa Yhdysvalloille.

Merkillepantavaa on tunnustettu särö suvereniteetissa: Kansainvälinen terrorismi on yksi sellainen alue, jolla valtio ei voi toimia ilman muita valtioita. Toinen kehityskulku on se kuinka terrorismi aukaisi ovia muiden, poliittisluontoisempien kysymysten tuomisessa käsittelyyn. Terrorismin epämääräisellä, hahmottomalla tai täsmentämättömällä luonteella oli tässä merkitystä.

4.3.2. Ilmastonmuutosta, kestävästä kehitystä ja kansainvälistä taloutta koskevat julistukset

Hainin Asem-huippukokouksessa 2004 ei tuotettu erillistä poliittista julistusta, mutta Helsingissä 2006 tähän tapaan palattiin. Johtajat ottivat aiheeksi trendikkään ja ajankohtaisen aiheen, joka on luonteeltaan globaali ja jolla on myös turvallisuuspoliittinen aspekti: ilmastonmuutoksen. Suurimpina ilmastonmuutoksen aiheuttamina uhkina nostetaan esiin meren pinnan nousu ja äärimmäisten sääolosuhteiden esiintymisen yleistyminen. (Declaration on Climate Change, 2006, 1)

Kuten kansainvälinen terrorismi, myös ilmastonmuutos on globaalipoliittinen ilmiö ja siihen reagoidakseen valtiot joutuvat tunnustamaan tarpeen työskennellä yhdessä muiden kanssa. Ilmastonmuutoksesta haetaan harmonian hengessä kaikkia osapuolia koskettavia hyötyjä, eikä sen torjuntaa nähdä vain kustannuseränä. Yhteistyön lisääminen ilmastonmuutosta koskevan teknologian kehittämisessä ja rahoituskeinojen keksimisen energiaa säästäviä investointeja varten katsotaan auttavan turvaamaan energiansaannin ja liittyvän siten energiaturvallisuuteen⁵⁵. (ibid.1-3)

Pekingin Asem-huippukokous 2008 antoi myös julistuksen koskien ilmastonmuutosta, mutta kytki sen kuten muutkin ympäristöteemat yhteen taloudellisen kehityksen ja sosiaalisen edistymisen kanssa kestäväksi kehitykseksi. Julistus on kolmiosainen. Ensimmäinen osa yhdistää toisiinsa köyhyyden vähentämisen, elintarvikkeiden hintojen laskemisen, maataloustukien poistamisen ja kehitysavun nostamisen 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta, keinoiksi globalisaation hallintaan. (Beijing Declaration on Sustainable Development, 2008, 1-2)

⁵⁵ 2006 Indonesia oli vielä OPEC:in jäsen, mutta erosi 2008 kun se kulutti enemmän öljyä kuin tuotti.

Myös julistuksen toinen osa jatkaa materiaalisen hyvinvoinnin kysymysten kytkemistä postmateriaaliseen kysymykseen ilmastonmuutoksesta. Ilmastonmuutoksen torjuminen niin, ettei se vaaranna taloutensa kasvuun saaneiden kehitysmaiden talouskasvua on tärkeä asia. Ympäristöä säästävien teknologioiden siirto köyhille maille auttaa niitä vähentämään päästöjään ja monipuolistamaan energiantuotantoaan vaarantamatta talouskasvua (ibid. 3-5)

Huoli talouskasvusta näkyy myös huippukokouksen julkaisemassa kansainvälistä finanssijärjestelmää koskevassa julistuksessa, jossa valtiot tunnustavat tarpeen säännellä ja valvoa paremmin kaikkia globaaleja taloudellisia toimijoita. Julistuksella johtajat pyrkivät rakentamaan luottamusta markkinoille. He ilmaisivat omaa luottamustaan siihen, että visioilla ja johtajuudella finanssikriisiin voidaan vastata. (Statement on the International Financial Situation, 2008)

Kestävän kehityksen julistuksen kolmas osa keskittyy sosiaaliseen koheesioon. Se miettii työntekijöiden roolia maailmassa. Yhtäältä tarvitaan enemmän ja parempia työpaikkoja, toisaalta siirtolaisuutta tarvitaan sekä työmarkkinoiden tarpeiden tyydyttämiseen, että väestön ikääntymiseen vastaamiseen. Mielenkiintoista on myös yritysten sosiaalisen vastuun painottaminen. Yritysvastuulla katsotaan olevan keskeinen merkitys muun muassa ympäristönsuojelun ja työ- ja ihmisoikeuksien kannalta, joten sen edistämiseen sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla rohkaistaan. (Beijing Declaration on Sustainable Development, 2008, 5-7)

4.4. Keskustelufoorumista globalisaation hallinnan sui generis-välineeksi?

Asemin dokumentit osoittavat kuinka huippukokouksissa keskusteltavat aiheet ovat muuttuneet ja sitä kautta koko Asem-prosessi. Käsiteltyjä aiheita sinänsä on valtava ja yhä kasvava määrä, mutta jonkinlaisia kehityskulkuja niistä on havaittavissa. Heti ensimmäisen kokouksen jälkeen Aasian talousromahduksen vuoksi kriisiin joutuneen Asemin taloudellisen yhteistyön mahdollisuudet vaikuttivat heikoilta ja siksi

eurooppalaiset maat saivat asialistalle tuotua korostetusti poliittisia aiheita (Vilén & Luova, 2006, 197).

Syyskuun 11. 2001 Yhdysvalloissa tehtyjen terrori-iskujen vaikutus tuli selkeästi myös Asemin asialistalle. Asem-maat ottivat kansainvälisen terrorismin vakavasti. Ennaltaehkäisevänä keinona panostettiin kulttuurien väliseen vuoropuheluun ja kanssakäymiseen, mutta terrorisminvastaisella toiminnalla on myös ”kova” puolensa Asemin yhteistoiminnan ja koulutuksen muodossa.

Klassisesti valtiot ovat puhuneet keskenään turvallispoliittisista kysymyksistä, sillä sisäpoliittiset asiat ovat kuuluneet niiden suvereniteetin piiriin ja sarvet ovat kolahdelleet yhteen vain ulkopoliittisissa asioissa. Ensimmäiset Asem:inkin julistukset koskevat turvallisuuspolitiikkaa (ks. luku 4.3.1 tässä tekstissä), mutta terrorismin ottaminen turvallisuuspoliittisena kysymyksenä asialistalle avasi ovea muillekin kysymyksille, jotka eivät ole turvallisuuspoliittisia klassisessa mielessä.

Kansainvälisen terrorismin luonne on geopolittisesti postmoderni. Se on ilmeinen uhka valtioille, mutta vaarallisuudestaan huolimatta niin epämääräinen, ettei terrorismin torjumiseksi tarvittavia toimenpiteitä voida yksiselitteisesti sijoittaa mihinkään totuttuun turvallisuusuhan kategoriaan, kuten esimerkiksi aggressiivinen naapurimaa voidaan. Kun terrorismin uhkilta suojautumiseksi ollaan valmiit tekemään monialaista yhteistyötä, on johdonmukaista tehdä samoin myös muiden postmodernien, globaalien uhkien, kuten ilmastonmuutoksen suhteen.

Kokousten asialistojen hahmotteleminen on taitolaji, sillä rajanveto sen välillä mikä on yhteistyön koordinointia ja mikä jäsenvaltioiden sisäisiin asioihin puuttumista on häilyvä. Tämä tulee ilmi esimerkiksi investointien kasvattamiseen pyrkivästä IPAP-ohjelmasta⁵⁶ neuvoteltaessa.

”At first, European members initiated to discuss domestic investment regime of members and suggested to start a dialogue on obstacles to free flow of

⁵⁶ Investment Promotion Action Plan. Asemin taloudellisen pilarin sisällä toimiva suunnitelma, jolla edistetään kaksisuuntaisia investointeja Euroopan ja Aasian välillä. (ASEM Infoboard. Main Pillars, 2009)

investment; however the Asian countries were reluctant to take part in such a conversation because they held the view that investment regime was domestic affairs, and the suggestion of European member might be a kind of intervention. In the end, a dialogue began, but the topic was changed to be “best measures to attract FDI⁵⁷”. (Zhang, 2007, 499)

Lainaus osoittaa, kuinka monimutkaista ja epämääräistä valtioiden toiminnan jaottelu ulkoiseen ja sisäiseen toimintaan voi olla. Jos sanamuodon muutoksella valtioiden sisäinen asia muuttuu ulkoiseksi, se tarkoittaa että ulkoisen ja sisäisen politiikan dikotomia on umpimähkäinen.

Paitsi kaupankäynnissä ja investoinneissa, samantapaisia asiakysymyksiä löytyy myös taloudellisten kysymysten ulkopuolelta. Ympäristökysymyksissä sisä- ja ulkopoliittika sotkeutuvat esimerkiksi neuvoteltaessa maakohtaisista päästörajoituksista. Euroopan unioniin osallistuvat maat ovat havainneet kahtiajaon vaikeuden ja Euroopan maissa puhutaankin Eurooppa-politiikasta sisä- ja ulkopoliittikan rinnalla kolmantena politiikan osa-alueena. Asem antaa Aasian maille mahdollisuuden käsitellä tällaisia epämääräisemmin kategorisoitavia kysymyksiä, mutta samaan aikaan sumentaa entisestään ulko- ja sisäpolitiikan eroa. Aasian maiden näkökulmasta tämä saatetaan kokea Euroopan unionin mallin viemisenä vaivihkaa Aasiaan (Zhang, 2007).

Asem myös tuo valtioiden välisiin suhteisiin uudenlaisia poliittisen vallan käyttämisen muotoja. EU-maat voivat käyttää kehittyneempää keskinäistä koordinaatiotaan ajaakseen omia tavoitteitaan läpi Asemissa, vaikka virallisella tasolla yhteinen päätöksenteko nostetaankin avainasemaan. Näin Euroopan maat pakottavat Aseanin maat tiiviimpään yhteistyöhön paitsi keskenään, myös muiden alueen valtioiden kanssa. Toisen alueen valtioiden välisten suhteiden manipuloiminen tällä tavalla voi olla osoitus soft powerin käytöstä. (Zhang, 2007, erit. 495-498)

Jos huomio käännetään maailmaa syleilevistä julistuksista niihin asioihin, joita Asemin puitteissa todella käsitellään, huomataan niiden olevan pieniä ja vähäpätöisiä teknisiä

⁵⁷ Foreign Direct Investment, suorat ulkomaiset sijoitukset

päätöksiä, joihin ei näytä liittyvän merkittävää poliittista kunnianhimoa. Tämä on ymmärrettävää Asemin konsensus-näkökulmasta, mutta siitä ei tule tehdä johtopäätöstä, että Asemin merkitys olisi vähäinen. EU:n alkuaikoina valtavat poliittiset kunnianhimot tiivistettiin osallistujamaiden välisiksi, melkein teknisiksi päätöksiksi. Juuri tämä epäsuora lähestymistapa teki myöhemmän integraation mahdolliseksi⁵⁸. (Prodi 2001, Kagan 2003, 59-60)

Helsingin Asem-huippukokous selkeytti ja ryhdisti Asemin toimintaa. Uuden strategian suunnittelua oli alustettu jo vuonna 2005 Kiotossa pidetyssä ulkoministerien kokouksessa (Vilén & Luova, 2006, 202). Asemin painopisteitä tarkennettiin ja instituutioiden tehokkuutta parannettiin muun muassa perustamalla Asemin virtuaalinen sihteeristö (Chairman´s Statement, 7th ASEM Foreign Minister's Meeting, 2005).

Itse huippukokouksessa määriteltiin Asemin luonne nykyisessä maailmantilanteessa eksplisiittisesti: ”Modernit haasteet ja uhat eivät tunnusta kansallisia rajoja, kytkeytyvät toisiinsa ja vaativat yhteisiä ratkaisuja.⁵⁹” (Chairman´s Statement of the Sixth Asia-Europe Meeting, 2006, 4) Sanaa moderni ei tarkoiteta siinä mielessä, että se viittaisi teollistumisen ja valistuksen aikaan, sillä ratkaisut tuon ajan haasteisiin olivat nimenomaan kansallisvaltiokeskeisiä. Nähdäkseni modernia käytetään nykyaikaisen, tämän hetkisen synonyymina. Siksi se tässä tekstissä käytetyssä käsitteenmäärittelyssä voitaisiin korvata sanalla postmoderni.

4.5. Asemin kolmet (plus yhdet ?) kasvot

Asem-prosessia ei ole sen nuoruudesta, epämääräisyydestä ja laaja-alaisuudesta johtuen helppo määritellä yksiselitteisesti. Hedelmällisempää on hahmottaa prosessia eri

⁵⁸ Romano Prodin, silloisen Euroopan komission puheenjohtajan puhe Institut d'Etudes Politiquesissa 29.5.2001. ”_The founding fathers intentionally avoided any particularly sensitive political questions. [...] The genius of the founding fathers lay in translating extremely high political ambitions, which were present from the beginning, into a series of more specific, almost technical decisions. This indirect approach made further action possible. Rapprochement took place gradually. From confrontation we moved to a willingness to cooperate in the economic sphere and then on to integration.”

⁵⁹ ”Leaders underlined that modern challenges and threats recognise no national boundaries, are interlinked and require common solutions.”

näkökulmista ja sitten harkita, onko synteesi näiden perspektiivien välillä mahdollinen. Yeo Lay Hwee lähestyy Asemia kolmesta toisistaan poikkeavasta näkökulmasta (2003):

1) Diplomatian instrumentti. Koska Asemiin ei panosteta merkittäviä resursseja ja sen asioita hoitaa osallistujamaiden ulkoministeriöissä vain muutamia työntekijöitä, tarjoaa Asem varsinkin pienemmille maille mahdollisuuden osallistua monipuoliseen kansainväliseen diplomatiaan edullisella hinnalla. Koska Asemilla ei ole kunnianhimoisia tavoitteita ja asialistaa, se tarjoaa hyvän foorumin valtioiden johtajille tavata toisiaan, keskustella yhteisistä haasteista ja rakentaa keskinäistä sosiaalista luottamusta. (Yeo, 2003, 64-92)

2) Alueellisen integraation väline. Itäaasialaista identiteettiä Asemin aasialaisissa osallistujamaissa kaipaavat voivat käyttää Asemia välineenä luoda yhteistä identiteettiä itäaasialaisille, kun neuvottelupöydän vastapuolena on niinkin hyvin koordinoitu elin kuin Euroopan unioni. Tehokas neuvottelemine huippukokouksissa pakottaa aasialaiset maat koordinoimaan omaa toimintaansa etukäteen ja näin edistää alueen integraation poliittista ulottuvuutta. Asem tarjoaa kuitenkin myös eurooppalaisille osallistujamaille hyvän alustan harjoitella oman yhteisen agendansa hahmottamista, sillä yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on valtioille vaikeaa niin kauan kun ulkopolitiittinen linjanmuodostus nähdään valtion suvereniteetin ytimenä ja symbolina. (Yeo, 2003, 119-122)

3) Meta-regiimi mahdollisen regiimin muovaamiseen. Vaikka Asemilla ei ole muodollista perustuslakia tai vastaavaa dokumenttia, sillä on kuitenkin tiettyjä regiimin piirteitä, kuten tietyt periaatteet ja tavat, joilla on asiallista tehdä päätöksiä. Pääasiassa Asem on kuitenkin yhä niin löyhä ja epämääräinen organisaatio, että se toimii meta-regiiminä. Meta-regiimi osoittaa ne säännöt ja periaatteet, joille kansainvälinen yhteistyö pohjataan. Asem ei pysy staattisena, vaan kehittyy jatkuvasti, joskin hitaasti. Se kuitenkin luo instituutioita kuten ASEF, joiden kautta sen vaikutus poliittisten toimijoiden hyötylaskelmiin lisääntyy ja Asemin vaikutusvalta Euroopan ja Aasian maiden välisissä suhteissa voi lisääntyä. (Yeo, 2003, 144-146, 153-154)

Näiden kolmen tutkimusorientaation, joita Yeo nimittää realistiseksi haaraksi, liberaali-institutionalistiseksi haaraksi ja sosiaalikonstruktivistiksi haaraksi (2003, 6) lisäksi Asemia voidaan lähestyä kriittisestä perspektiivistä, joka keskittyy eurooppalaisten jäsenvaltioiden valtapyrkimyksiin Asem-prosessin kautta. Tämän näkemyksen mukaan Asem on instituutio ja instituutiona sen kirjoitetut ja kirjoittamattomat säännöt antavat hyvin koordinoituille eurooppalaisille osallistujamaille mahdollisuuden käyttää rakennetta hyväkseen (Zhang, 2007, 487-502).

Asem käsittelee valtavia määriä aloitteita. Aloitteet perustuvat vapaaehtoisuuteen ja tulevat asialistalle, jos ainakin yksi osallistujamaa molemmista mantereellisista ryhmistä niitä kannattaa. Asemilla ei ole omia rahallisia resursseja tai työvoimaa, joten aloitteen toimeenpanemisesta ovat vastuussa siihen vapaaehtoisesti ilmoittautuneet valtiot. Tämä rakenne tarkoittaa, että suurilla ja vaurilla osallistujamailla on huomattavasti paremmat mahdollisuudet vaikuttaa Asemin asialistoihin, olipa kyseessä sitten huippukokous tai SOM⁶⁰. (Zhang, 2007, 497-498)

Tämän ilmeisen resursseihin pohjautuvan vallankäytön ohella Euroopan unioni käyttää hyväkseen myös Asemin kokousten valmistelun rakennetta. Asem jakaantuu kahteen ryhmään, EU ja sen jäsenmaat ovat eurooppalainen ryhmä, aasialaiset maat Aasian ryhmä. Jälkimmäinen jakaantuu kahteen alaryhmään, Koillis-Aasian valtioihin ja Asean-maihin. Ennen kokouksia molemmat ryhmät valitsevat koordinaattorinsa valmistelemaan kokousta. Euroopan ryhmästä koordinaattoreina toimivat komissio ja puheenjohtajamaa, mutta Aasian ryhmä valitsee koordinaattorin molemmista alaryhmistä kiertäen. (Zhang, 2007, 492)

Tämä institutionaalinen rakenne yhdistettynä Euroopan unionin virkamieskoneiston takaamaan yhtenäiseen koordinaatioon pakottaa aasialaiset osallistujamaat omaksumaan keskinäiseen toimintakulttuuriinsa piirteitä Euroopan unionista. Pidemmällä aikavälillä instituutio luo merkityksiä, sääntöjä ja normeja, jotka muovaavat toimijoiden näkökulmia olemisestaan. Instituutioita luomalla ja manipuloimalla on mahdollista vaikuttaa kaikkien osallistujien käsitykseen tapahtumista, käyttäytymiseen ja jopa identiteettiin. (Zhang,

⁶⁰ Senior Officials Meeting

2007, 488) Onko Asem väline, jolla Eurooppa vie omaa eurooppalaista malliaan maailmalle ja muokkaa maailmanjärjestystä mieleisekseen, monikerroksiseksi?

5. KONKLUUSIO, ASEM JA UUSI KANSAINVÄLINEN JÄRJESTYS

Tässä viidennessä ja viimeisessä luvussa käsittelen valtioiden tilannetta modernissa ja postmodernissa maailmanjärjestyksessä, sekä näiden regiimien eroja. Annan puheenvuoron uuden maailmanjärjestyksen puolestapuhujien kritikoille ja annan esimerkkejä siitä, kuinka vanhan koulukunnan geopolitiikka yhä vaikuttaa maailman tapahtumiin. Tarkastelen Asemia eri näkökulmista ja lopuksi vertaan, kuinka ensimmäisessä luvussa käsiteltyjen ajattelijoiden – Ulrich Beckin, Anthony Giddensin ja Jürgen Habermasin – näkemykset soveltuvat Asem-prosessiin.

5.1. Modernin ja postmodernin regiimin erot⁶¹

5.1.1. Postmoderni vastauksena modernille tuntemattomiin kysymyksiin

Moderni valtio syntyi Euroopassa vastauksena feodaalisen järjestyksen ongelmiin. Feodaalinen järjestys oli hajautettu vallankäytöltään usealle tasolle ja Euroopasta löytyi noin tuhat erilaista poliittista yksikköä (Held, 1995, 31-33). Modernit valtiot keskittivät poliittista valtaa suuremmilta alueilta harvempiin käsiin ja loivat pysyviä byrokraatioita hallinnoimaan alueitaan ja pysyviä armeijoita valvomaan niitä. Feodaalisia poliittisia yksiköitä seuranneiden valtioiden henkilökuntaan kuului ministerien prototyyppijä. Heillä oli kahtalainen tehtävä: He olivat yhtäältä absoluuttisen monarkin liittolaisia muiden sosiaaliryhmien, pääasiassa aateliston suuntaan ja toisaalta laajensivat valtion toimintaa elämänalueille, joilla sitä ei ollut aiemmin harjoitettu. (ibid, 34-36)

Modernit valtiot vaativat valtaa päättää täysin itsenäisesti omien alueidensa asioista. Peilikuvana tämä vaatimus tarkoitti myös muiden valtioiden suvereeniuden tunnustamista niiden hallitsemilla alueilla ja johti diplomatian ja diplomaattisten instituutioiden syntyyn (ibid, 36, vrt. Holsti, 2004) Suvereeni valtio muutti myös valtion ja sen alueella asuvien

⁶¹ Tämän tutkimuksen osalta moderni ja postmoderni yhteiskunta on kuvattu luvussa 1.2. Moderni vai postmoderni yhteiskunta?

ihmisten suhdetta. Ihmiset eivät voineet määritellä vapaasti identiteettiään, vaan heiltä vaadittiin uskollisuutta valtiolle. Vastaavasti ihmiset voivat olettaa, ettei valtio toimi heitä kohtaan mielivaltaisesti. (Held, 1995, 38-39)

Uskonpuhdistusta, vastauskonpuhdistusta ja kolmikymmenvuotista sotaa pidetään oleellisina modernin valtion ja valtioiden välisten toimintatapojen kehitykselle. Vaikka sekä katolisen kirkon vaikutusvallan vastustajat, että kannattajat vanhoivat sellaisen valtion nimiin, joka ylläpitää alueellaan ”todellista uskontoa”, se että he olivat valmiit tappamaan toisiaan uskonsa vuoksi, todisti ajan poliittisille teoreetikoille, että säilyttääkseen sisäisen rauhan valtion täytyy pidättäytyä ylläpitämästä mitään uskontoa. Siksi moderni valtio poliittisena yhteisönä on olemassa vain poliittisia tarkoituksia varten. (Skinner, 1978, 352) Vapaus ulkopuolisesta väliintulosta ja suvereniteetti oman alueen sisällä vahvistettiin Augsburgin uskonrauhassa 1555, jossa sovittiin myös *cuius regio, eius religio* –periaatteesta⁶² (Krasner, 1999, 23)

Westfalenilaiseen kansainväliseen järjestykseen sisältyy paradoksi: Valtioiden suvereniteetin ylläpitämiseksi luodut diplomaattiset rakenteet ja käytännöt tarjoavat pohjan valtioiden suvereniteetin kaventamiselle. Säännetty kansainvälinen diplomatia oli välttämättömyys tilanteessa, jossa jokaisen valtion oikeus ylläpitää armeijoita tunnustettiin, ja näiden armeijoiden olemassaolo lukitsi valtiot aktuaalisten tai potentiaalisten konfliktien prosessissa turvallisuuskäytännön muiden valtioiden kanssa (Held, 1995, 97). Diplomatian kautta muodostuvasta kansainvälisestä järjestyksestä etabloituu auktoriteetti suvereenien valtioiden yläpuolelle. Modernien valtioiden regiimin syntyessä syntyvät myös sen tuhon siemenet.

Kuinka kansainvälisen diplomatian instituutiot ja valtioiden rajat ylittävä liikkuvuus sitten käytännössä vaikuttavat valtioiden suvereniteettiin? David Held (1995, 99-140) hahmottaa valtioiden suvereniteetille viisi erilaista murtumakohtaa, jotka valtiot kohtaavat nykyisessä maailmanjärjestyksessä:

⁶² Kenen maa, sen uskonto

1) Kansainvälinen laki. Nürnbergin ja Tokion oikeudenkäynneissä kansainvälinen laki henkilökohtaistui ja syytetyiksi joutuivat toisen maailmansodan häviöjät valtioiden johtajat. Oikeudenkäynneissä tehtiin tulkinta, jonka mukaan kansainvälisten sääntöjen ja kansallisen lainsäädännön ollessa ristiriidassa yksilö on velvollinen rikkomaan suvereenin valtion lakia. Kansalaisten lojaliteetti valtion ”yläpuolella” olevia sääntöjä kohtaan aiheuttaa ilmeisen särön muodolliselle suvereeniuudelle, erityisesti kun lojaliteettiristiriita koskee valtion ytimessä olevien turvallisuusjärjestelmien hierarkioita.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin perustuu myös ajatukselle, etteivät valtiot voi kohdella kansalaisiaan, kuten parhaiten näkevät. Tuomioistuin tarjoaa eurooppalaisille kansalaisille kanavan valittaa valtiostaan ylemmälle taholle, joka ratkaisee tapauksen kyseessä olevasta valtiosta riippumatta. Legaalisten valtasuhteiden muutokset ovat tuoneet muassaan myös muutoksia ajattelutavoissa valtioiden legitimitetistä ja kansainvälinen yhteisö tarkkailee myös valtioiden toimintaa alueellaan, eikä kaikkien toimien legitimoimiseksi riitä pelkkä tunnustettu suvereenius tietyllä alueella. (ibid. 101-107)

2) Poliittisen päätöksenteon kansainvälistyminen. Joistain teknokraattisista byrokraatioista, jotka on perustettu toteuttamaan valtioiden tekemiä päätöksiä, on tullut merkittäviä globaalipoliittisia päätöksentekijöitä. IMF⁶³ tai Maailmanpankki eivät ole suoraa uhkia valtioiden suvereeniuudelle, sillä ne tarjoavat rakennesopeutusohjelmiaan vain asianomaisen valtion pyynnöstä. Ohjelmat vaikuttavat kuitenkin erittäin vahvasti paitsi valtion talouspoliittiseen, myös sosiaalipoliittiseen liikkumavaraan ja vähentävät valtion autonomisuutta.

IMF:n ja Maailmanpankin päätöksenteossa otetaan huomioon jäsenvaltioiden geotaloudellinen voima, mistä syystä niitä on syytetty uuskolonialismin ja länsimaisten talousdogmien pakkoviemisestä kaikille maille. EU on myös efektiivisesti vienyt jakamattoman suvereniteetin jäsenmailtaan, koska sillä on kyky luoda niitä sitovaa lainsäädäntöön rinnastettavaa ohjeistusta ilman jäsenmaiden veto-oikeutta. (ibid. 107-113)

⁶³ International Monetary Fund, Kansainvälinen valuuttarahasto

3) Hegemoniset vallat ja kansainväliset turvallisuusrakenteet. Varsovan liiton kaikki jäsenvaltiot olivat periaatteessa tasavertaisia, mutta käytännössä Neuvostoliito oli liiton johtovaltio. Varsovan liittoa käytettiin paitsi jäsenvaltioiden armeijoiden koordinoimisessa yhteisen johdon alaisuuteen, myös regiimin vaihdosten estämiseen jäsenmaissa ja sosialismin saavutusten suojeluun brittiläisen doktriinin mukaan, tarvittaessa voimakkein. NATO tasapainottelee yhtäältä suvereenien valtioiden ylläpitämisen, ja toisaalta niiden armeijoiden alistamisen yhteisen komennon alaisuuteen, välillä.

Valtiot ovat vanhastaan olleet kytkettyinä kansainvälisen turvallisuuden pirunrykkiin; jos yksi valtio on pyrkinyt vähentämään turvattomuuttaan varustautumalla, on se lisännyt muiden turvattomuutta. Joukkotuhoaseiden tuhovoima vie tämän turvallisuusongelman vielä pidemmälle, sillä niitä käytettäessä jokainen ihminen ja valtio on potentiaalinen uhri:

”The interconnectedness of states and societies means that one country’s national security policy has direct consequences for that of another; and the dynamics of the security system of the global order as a whole has consequences for each and every nation. In making national security decisions, a government not only governs for itself but governs for others. [...] in an age in which modern weapons systems can inflict devastating consequences on the environment – through, for example, radioactive fall-out, climate change, or the massive destruction of populations – the actions of each and every state are deeply interlocked with the future and destiny of every other political entity. [...] In short, the proliferation of weapon systems of mass destruction radically increases the prospect of political instability and the insecurity of all. (Held, 1995, 118)

Joukkotuhoaseiden luoma totaalinen turvallisuusuhka ravistelee traditionaalisen geopolitiikan perusteita ja sitä kautta modernia, valtiokeskeistä maailmanjärjestysparadigmaa. Joukkotuhoasein käytävä täysimittainen sota olisi yhtä tuhoisaa niin viholliselle, kuin ystäväillekin, joten postmodernissa maailmanjärjestyksessä

käsitteet ”ystävä” ja ”vihollinen” tulevat jolleivät käyttökelvottomiksi, ainakin kompleksisiksi ja epämääräisiksi. (ibid. 113-120)

4) Kansallinen identiteetti ja kulttuurin globalisaatio. Modernien valtioiden luomiseen kuului projekti, jossa ihmisistä tehtiin poliittisia alamaisia ja kansalaisia. Valtio vaati identifioitumisen monopolia ja katkoi samalla kansalaistensa muut, kilpailevat lojaliteettisuhteet. Uudella identiteetillä legitimoitiin myös uudet, modernit valtiot itsensä. Kulttuurin globalisaatio ja globaali media vievät kuitenkin pohjan valtion identiteettimonopolilta. (Ibid. 121-127)

Globaalit kommunikaatiojärjestelmät sallivat käyttäjiensä päihittää maantieteelliset rajoitteet ja luoda kontakteja ryhmien kanssa, joita ei olisi muuten koskaan tavannut (Giddens, 1991, 84-85). Modernin valtion identiteettimonopolin järkkäminen tarkoittaa sitä, että yksilöt voivat omaksua paitsi kosmopoliittisia identiteettejä, kuten globaalien ympäristöjärjestöjen jäsenyys, myös alkukantaisempia esimoderneja, kuten uskonnollisia tai paikallisetnisiä, identiteettejä. (ks. kuvaaja modernin fragmentaatio, luvussa 1.3. tässä teoksessa)

5) Globaalit markkinat. Monikansalliset yritykset organisoivat tuotantonsa ja rahoituksensa riippumatta yksittäisten kansallisvaltioiden linjauksista. Yritysten mahdollisuus kilpailuttaa valtioita toisiaan vastaan niiden tavoitellessa alueelleen teollisuustuotantoa ja sitä kautta kansalaisilleen työpaikkoja rajoittaa valtioiden mahdollisuuksia kontrolloida ja säännellä taloudellista toimintaa alueellaan. (Held, 1995, 127-134)

Valtioiden talouspolitiikka konvergoituu, eikä yksittäinen valtio voi yhtäältä suojautua globaalien taloussuhdanteiden heilahteluilta, eikä toisaalta tehdä aivan erilaista talouspolitiikkaa, kuin muut. Epämääräisten globaalitaloudellisten sääntöjen uhmaaminen voi tarkoittaa, että valtiota kohtaa markkinoiden tuomio ja pääomien poistuminen maasta (vrt. Buzanin lite states, 1996 ja alaviite 20 tässä teoksessa. Kansainvälinen yhteistyö ja taloudellinen integraatio avaavat valtioille taloudellista toimintatilaa, mutta kyse ei ole vain vapaaehtoisesta integraatiosta. Globaalitaloudesta syrjäytymisen hinta on valtioille

liian suuri, jotta ne tahtoisivat puolustaa suvereenia talouspolitiikkaansa kansainvälistä konvergoitumista vastaan.

Yhdessä nämä murtumakohdat tekevät valtioiden nykyisen vallan, joka on hajautettu alueellisten ja kansainvälisten organisaatioiden kanssa, huonosti yhteen sovitettavaksi westfalenilaisen ideaalin kanssa. Alueellisesti hajautuneena ja kerroksittain valtiota pienempiin ja suurempiin yksiköihin jakautuvana nykyinen poliittisen auktoriteetin rakenne muistuttaa sekulaaria versiota keskiaikaisesta hallintomallista. (ibid. 135-140)

5.1.2. Valtiot kansainvälisen yhteistyön aallokossa

Kansainvälisen yhteistyön ja sitoutumisen kansainväliseen yhteistyöhön merkitys valtioille on kaksinainen: Yhtäältä sopimukset tuovat valtioille niiden rajojen ulkopuolelta painetta käyttäytyä tietyllä tavalla ja suistavat vallanpitäjän absoluuttisen vallan valtaistuimeltaan. Toisaalta ainoastaan muiden valtioiden vastaavanlaiset sitoumukset kunnioittaa oman valtion rajoja antavat hallitsijan vaatimuksille valtionsa hallinnasta minkäänlaista uskottavuutta.

Kuten esitin Aasiaa koskevassa luvussa 3, Kaakkois-Aasian maat ovat käyttäneet alueellista yhteistyötä ja keskinäisiä sopimuksia lujittaakseen suvereniteettiaan itsenäisyytensä ja kansakunnan rakentamisen alkuaikoina, pääasiassa suojatakseen kollektiivisesti selustansa paitsi toisiltaan, myös kommunistisen Vietnamin uhalta. Sitoutuminen regionalistisiin yhteistyöelimiin ja sitä kautta avoimeen tai multilateraaliseen maailmanjärjestykseen ei siis tarkoita valtioiden suoraviivaista postmodernisoitumista, vaan tukee myös niiden modernisoitumista (vrt. Antikainen-Kokko, 2006, 24-27)

Kansainvälisessä politiikasta puhutaan soft powerin käytöstä, kun valtiot taivuttelevat toisia valtioita tahtoonsa käyttämättä tavanomaisia poliittisen vaikutusvallan keinoja, kuten sotilaallista voimaa ja sillä uhkaamista, tai taloudellisia sanktioita. (esim. Nye, 2004, 256) Soft power muodostuu suhteessa muihin valtioihin, kun nämä pitävät valtion arvoja, instituutioita, kulttuuria ja toimintaa puoleensavetävinä ja legitiimeinä.

Soft powerin tunnistaminen maailmanpoliittisen vaikuttamisen resurssiksi monimutkaistaa kysymystä kansainvälisen yhteistyön ja siihen osallistuvien valtioiden suvereniteetin suhteesta. Soft power on keino saada muut tahtomaan samaa, kuin vallan käyttäjä itse tahtoo (ibid.). Tämä näkökulma vie pohjan yksinkertaistetulta näkemykseltä, että valtiot osallistuvat kansainväliseen yhteistyöhön vain ja ainoastaan oman suvereenin ja rationaalisen harkintansa perusteella. Koalition muodostaminen on vallankäyttöä, myös silloin kun tavanomaisia ”kovan voiman” keinoja ei käytetä.

Astuessaan kansainvälisten sitoumusten tielle valtiot erkanevat westfalienilaisesta suvereenien valtioiden modernista paradigmasta. Pitkälle institutionalisoituneet kansainväliset yhteistyökoneistot – tällä hetkellä pääasiassa Euroopan unioni – toimivat valtioita postmodernisoivina entiteettinä, joihin valtiot liittyvät vapaaehtoisesti. Joskin mahdollisuus vaikuttaa muiden valtioiden valintoihin soft powerin avulla jättää kyseenalaiseksi, onko tämä vapaaehtoisuus aitoa vai näennäistä, ainoastaan muodollista⁶⁴.

Yhteistyöstä on osallistuville valtioille kustannuksia, joista muodollisesta suvereniteetista tinkiminen ei luultavasti ole vähiten karvas. Ilmeisesti yhteistyön hyödyt ovat kuitenkin suuremmat, sillä ainakin toistaiseksi hakeutuminen yhteistyöhön postmodernien entiteettien kanssa näyttäisi olevan halutumpaa, kuin niistä irtautuminen. Tämä pätee niin alueellisiin yhteistyöorganisaatioihin (EU:iin on halukkaita uusia maita ja siitä on koko historiansa aikana eronnut vain yksi alue⁶⁵), kuin alueellisten yhteistyöorganisaatioiden kolmannen asteen entiteetteihinkin (Australia haki Asem-prosessin jäsenyyttä lokakuussa 2008 ja se hyväksyttiin maaliskuussa 2009 (<http://www.dfat.gov.au/geo/ase/index.html>), myös Venäjä ja Uusi-Seelanti ovat hakeneet jäsenyyttä⁶⁶.)

⁶⁴ Liittyivähän Baltian maatkin – ja melkein Suomikin – de jure vapaaehtoisesti Neuvostoliittoon.

⁶⁵ Grönlanti erosi unionista vuonna 1985. Tämä ilmeisesti liittyy siihen, että Grönlanti identifioi itsensä pikemminkin Amerikkaan, kuin Eurooppaan.

⁶⁶ Kuuluvatko Australia, Uusi-Seelanti ja Venäjä Asemin aasialaiseen vai eurooppalaiseen ryhmään? Kysymys on toistaiseksi ratkaistu siten, että vuoden 2010 huippukokousta varten luodaan väliaikainen kolmas ryhmä näille maille.

EU voidaan nähdä rauhanomaisena postmodernina valtiona, joka toivottaa tervetulleiksi yhteyteensä kaikki ne lähialueensa maat, jotka ovat valmiit toteuttamaan tiettyihin eurooppalaisiin arvoihin nojaavat kriteerit. Tällainen EU olisi liberaali imperiumi tai kansainyhteisö, joka levittäisi omaa hallintoaan siihen vapaaehtoisesti liittyville uusille alueille (Cooper, 2002). Unionin tarjoamat yhteistyön porkkanat ovat merkittäviä, mutta kansainväliset yhteistyöorganisaatiot eivät etene vain niiden avulla.

Valtiot ovat aina tehneet yhteistyötä ja myös rationalistisiksi ja egoistiksi oletetut valtiot voivat osallistua kansainvälisiin institutionaalisiin järjestelyihin ja koordinaatioon, jos laskevat siitä olevalle itselleen hyötyä verrattuna kaiken tekemiseen yksin (Keohane, 1984, 65-84). Oleellista postmodernille maailmanjärjestykselle kuitenkin on, etteivät valtiot voi sulkeutua maailmasta täysin, vaikka tahtoisivatkin. Postmodernit haasteet löytävät ne ja muodostavat kansainvälisen yhteistyön modernien porkkanoiden rinnalle kansainvälisistä sitoumuksista pidättäytymisen postmodernin kepin. Siksi valtioiden suvereniteetin säilymisen puolustaminen argumentilla, jonka mukaan valtiot vain harjoittavat suvereeniuttaan yhteistyöllä on riittämätön. Niiden osallistuminen yhteistyöhön voi olla näennäisesti vapaaehtoista, mutta sitä jouduttaa postmodernien haasteiden riskit.

Valtioiden välisen yhteistyön ja niiden suvereniteetin vieminen kansainvälisten normien ja lakien alaisuuteen ei välttämättä ole kategorinen, vaan aste-ero. Euroopan maiden väliset suhteet on alistettu kansainväliselle laille ja voidaan jopa sanoa, että siihen tiivistyy EU:n olemus (Everts 2001, 10). Samoin Eurooppa uskoo kansainvälisissä konflikteissa enemmän monenkeskisiin ratkaisuihin ja kansainväliseen lakiin, kuin esimerkiksi Yhdysvallat (Kagan 2003, 60). Yhteiskuntien sisäisen laillisuuden ja järjestyksen ja kansainvälisen anarkian ja vahvimman oikeuden dikotomia on häviämässä sitä mukaa, kuin valtioiden sisäisen ja ulkoisen politiikan raja häviää (Kaldor 2003, 41-42). Kansainvälinen järjestys näyttäisi etenevän kohti kattavampia kansainvälisiä lakeja ja siis rajoitetumpaa valtiollista suvereenisuutta, mutta myös käänne modernisaatiossa taaksepäin on mahdollinen.

”Olemmeko menossa kohti esimodernia turmiollisen sotimisen leimaamaa aikaa vai ennustaako globaali kansalaisyhteiskunta globaalin oikeusvaltion laajentumista?” (Kaldor 2003, 63)

5.2. Ei mitään uutta auringon alla

Valtiot luovat uusia yhteistyösuhteita, jotka lähenevät integraatiota. Globaaleihin haasteisiin etsitään monenkeskisiä ratkaisuja ja hahmotetaan politiikkoja, joihin yksikään maa ei yksin kykenisi. Suurin osa maailmaa avaa rajojaan kansainväliselle kaupalle, ja sen myötä seuraavalle ihmisten vapaalle liikkumiselle rajoista välittämättä. Ristiriitoja selvitetään asevoiman sijaan diplomaattisesti, tai kansainvälisten elinten kuten WTO:n tuomioistuimissa. Kansainvälisen anarkian ja vahvimman oikeuden sijaan on luotu yhteisiä instituutioita, joille valtiot ovat siirtäneet osan suvereeniuttaan yhteisten rauhanponnistelujen nimissä.

”Entä sitten?” – kysymys palaa kuitenkin vaivaamaan kosmopoliittista kehitysoptimistia. Kilpailu rajallisista resursseista, vallankäyttö, kansalliset intressit ja eturistiriidat eivät ole kadonneet maailmasta minnekään. Valtioilla ja vain valtioilla on yhä viime kädessä mahdollisuus päättää sotilaallisen voiman käytöstä tai sillä uhkaamisesta. Erot sen suhteen, kuinka paljon kansalaiset voivat vaikuttaa maansa ulkopoliittikkaan vaihtelee suuresti valtioittain. Ovatko kansainväliset sopimukset ilman miekkaa vain paperia?

5.2.1. Robert Kaganin realistinen kansallisvaltio

Usein uuskonservatiivisen kansainvälispoliittisen ajattelun keskeisenä ajattelijana pidetty Robert Kagan ei allekirjoita väitteitä siitä, että kansainvälisen yhteistyön ja kaupan myötä valtiot luopuisivat kansallisista intresseistään ja olisivat valmiit alistamaan suvereniteettinsa epämääräisen ”kansainvälisen yhteisön” päätösten varaan (2008a, 2008b). Hänen hahmottelemansa maailmanjärjestys muotoutuu kritiikiksi erityisesti fukuyamalaista historian lopun ajatusta kohtaan, kuten hänen esseensä otsikko ”The end of end of History” hyvin tiivistää.

Kagan havainnoi optimistisen maailmanpolitiikan hahmottamisen tavan, jonka hän katsoo lähteneen liikkeelle valistuksen arvoista. Se pohjautuu ajatukselle, että kansakunnat kulkevat deterministisesti kohti liberaalia demokratiaa, kenties hitaasti,

mutta varmasti. On loogista, että liberaalidemokraattisten valtioiden muodostama kansainvälinen yhteisö noudattaa myös valistuksen arvoja ja pidättäytyy väkivallasta. Prosessi johtaa välttämättä kantilaiseen ikuiseen rauhaan. (Kagan, 2008b, 102-105)

Usko maailmanrauhaan on kestävä aate, sillä se kesti itsepintaisesti 1900-luvun, ihmiskunnan tähän asti tuhoisimman vuosisadan. Syytä kahdesta maailmansodasta, kansanmurhasta, nälänhädistä ja ydinaseista ei voinut siirtää esimodernin, pimeän menneisyyden piikkiin, vaan niistä olivat vastuussa oletettavasti valistuneet, modernit valtiot ja yhteiskunnat. (ibid. 103) Neuvostoliiton regiimin romahtamisen jälkeen usko demokratian voittokulkuun oli Kaganin mukaan ymmärrettävää, mutta yhtä kaikki virheellistä. Hetkellisen höporehtimisen jälkeen maailma on palannut nyt normaaliksi (Kagan, 2008b, 1). Normaaliin tilanteeseen kuuluu valtioiden välinen kilpailu vaikutusvallasta ja resursseista. Kyse ei ole vain valtioiden kilpailusta, vaan myös pitkästä historiallisesta kilpailusta demokratian ja autokratian välillä, joka on jatkunut valistuksesta lähtien. Nyt tuo kilpailu palaa jälleen geopolitiikan ytimeen. (Kagan, 2008a, 4)

Valtatien demokratiaan sijaan Kagan näkee maailmanpolitiikan demokraattisten ja autoritaaristen voimien taisteluna. Autoritaaristen valtioiden kerhon voimatekijät ovat tällä hetkellä Kiina ja Venäjä. Taloudellinen kasvu ei ole näissä maissa johtanut vallan tasaisempaan jakaantumiseen kansalaisten kesken ja valtioiden muuttumiseen kansainvälisesti pidättyväisemmiksi. Päinvastoin talouskasvu ja autokratia ovat osoittautuneet yhteensopiviksi, kun ainakin toistaiseksi kansalaiset tuntuvat olevan pääosin tyytyväisiä materiaalsen elintasonsa kasvuun demokraattisten oikeuksiensa kustannuksella. (Kagan, 2008a, 2-3)

Kiinasta ja Venäjästä on tullut vaurastumisensa myötä kunnianhimoisempia kansainvälisiä toimijoita, eikä suinkaan vaatimattomampia (Kagan, 2008b, 12-36). Niiden ei tarvitse aktiivisesti viedä autoritaarisen hallitsemisen ideologiaansa muihin maihin, mutta ne pystyvät tekemään tyhjiksi demokraattisten maiden epädemokraattisiin kohdistamia painostustoimenpiteitä säilyttämällä näihin normaalit diplomaattiset ja kauppasuhteet.

5.2.2. K.J. Holstin itsekkäät suvereenit instituutioiden kesytettävänä

K.J. Holsti pitää kansainvälisen järjestelmän ytimenä westfalenilaista suvereenien valtioiden hallitsemaa regiimiä. Vain alueellinen koskemattomuus, johon valtiot sitoutuvat voi vahvistaa niiden suvereeniuden, sillä suvereenius alueella, jonka toinen valtio voi koska tahansa vallata on melko hatara. (Holsti, 2004, 110-111) Suvereenius on edellytys kansainväliselle laille, joka puolestaan on edellytys valtioiden väliselle yhteisölle. (ibid. 141-142)

Westfalenilaisen regiimin vaikutus nykyisessä kansainvälisessä järjestyksessä näkyy sen muovaamien instituutioiden keskeisyydessä. Valtioiden välisiä asioita hoidetaan tiettyjen instituutioiden kautta, joiden läpi myös maailmanjärjestys ja kansainväliset tapahtumat hahmotetaan. Holsti ei tarkoita instituutioilla kansainvälisiä organisaatioita, vaan pikemminkin vakiintuneita toimintatapoja. *Perustavat instituutiot* tarkoittavat niitä poliittisiin yksiköihin liitettyjä piirteitä, jotka erottavat wesfalenilaiset valtiot muista poliittisen organisoitumisen muodoista, kuten imperiumeista tai klaaneista. Näitä ovat suvereenius, alueellisuus ja kansainvälisen lain perussäännöt.

Proseduraaliset instituutiot ovat sekundaarisia perustaviin instituutioihin verraten, ja ne muodostuvat niistä toistuvista ja vakiintuneista käytännöistä, joilla ihmisryhmät kohtelevat toisiaan normaalissa kanssakäymisessä ja konfliktin aikana. Jokin proseduraalinen instituutio, kuten sota, voi kadota ihmiskunnan toimintatavoista ilman että se aiheuttaa perustavanlaatuisia muutosta suvereeniudessa tai kansainvälisessä järjestelmässä. Muita proseduraalisia instituutioita ovat muiden muassa diplomatia, kauppa ja kolonialismi. (ibid. 24-27)

Näiden instituutioiden tarkastelun kautta päästään kiinni niihin oleellisiin muutoksiin, joita vuosisadat ovat tuoneet kansainväliseen järjestelmään. Postmodernistit ja positivistit kritisoivat tavanomaista kansainvälisten suhteiden teoriaa siitä, ettei sen käsitteillä voida selittää sitä radikaalia muutosta, jonka globalisaatio on tuonut. Heille traditionaaliset käsitteet ovat ontologisia silmälappuja, joilla pelataan ja ylläpidetään klassista voimapolitiikan suurta peliä (ibid. 3).

Todistuksen taakka siitä, että maailmanjärjestys olisi nyt oleellisesti erilainen, kuin aiemmissa valtiokeskeisissä järjestelmissä on kuitenkin sen puolestapuhujilla, kuten postmodernisteilla ja globalisaation tutkijoilla, eikä Holsti katso heidän esittäneen sellaisia todisteita, että kansainvälinen järjestys todella olisi uudessa, vallankumouksellisessa paradigmassa (ibid. 5). Muutostrendejä totta kai on olemassa, mutta valtiot ovat aina olleet muutoksessa.

Oleellisia muutoksen indikaattoreita ovat institutionaaliset muutokset, kuten esimerkiksi kolonialismin häviäminen ja kansainvälisen kaupan institutionalisoituminen. Tämä on aiheuttanut sen, ettei kansainvälinen kauppa tällä hetkellä enää ole sotien ja selkkausten lähde, vaan pääasiassa kansainvälistä järjestystä stabiloiva tekijä. (ibid. 18-19) Holsti kuitenkin muistuttaa, ettei muutos ole välttämättä pysyvä. Maailmansodat ja niiden välinen suuri lama pyyhkäisivät pois kansainvälisen kaupan instituutiot ja globaali taloudellinen myllerrys saattaa katkaista uudelleen alkaneen kansainvälisen kaupan institutionalisoitumisen. (ibid. 236-238)

Usko siihen, että valtioiden katoaminen maailmanjärjestyksestä tai ainakin niiden väistyminen kansainvälisten suhteiden keskeisimmältä paikalta johtaisi sotien ja konfliktien loppumiseen on kestävä. Tämä on nähtävissä paikoissa, joissa valtio on romahtanut ja näin faktisesti kykenemätön ylläpitämään väkivallan monopolia alueellaan. Valtiosta riippumattomat ryhmittymät ovat alkaneet taistella vallasta, eikä kehitys ole ollut rauhanomaista. (ibid. 110-111)

Tällaiset ryhmittymät eivät noudata mitään kansainvälistä kunnioitusta nauttivien sodan sääntöjä, vaan voivat esimerkiksi tarkoituksellisesti kohdistaa taistelutoimensa siviiliväestöä vastaan. Toisen ääriilaidan esimerkki ovat nykyaikaiset armeijat, jotka välttävät siviiliuhreja viimeiseen asti ja osallistuvat sodan jälkeiseen rakennustyöhön paitsi rakentamalla infrastruktuuria, myös demokraattisia instituutioita. Suuressa osassa maailmaa sota ei kuulu ihmisryhmien tai valtioiden välisiin toimintatapoihin, kuten esimerkiksi Pohjois- ja Etelä-Amerikassa tai Länsi-Euroopassa. Näin sodalla on yhtäaikaan kolme institutionalistista kehitystrendiä: Se samaan aikaan de-institutionalisoituu, uudelleen institutionalisoituu ja lakkaa olemasta. (ibid. 297-299)

Esimerkki osoittaa sen, kuinka kansainväliset instituutiot kompleksistuvat. Uuden maailmanjärjestyksen manaajien virhe on Holstin mukaan tämän kehityksen kohti kompleksisempia instituutioita sekoittaminen täydelliseen kansainvälisen paradigman muutokseen. 2000-luvun autossa on elektroniikkaa ja tietokoneita joka erottaa sen 1920-luvun autosta, mutta kyseessä on yhtä kaikki auto ja 2000-luvun autoilija osaisi ajaa 1920-luvun autoa. Samoin 2000-luvun westfalenilainen regiimi on yhä westfalenilainen regiimi, vaikka se onkin kompleksisempi kuin regiimi muodostuessaan oli. (ibid. 16-17)

Kansainvälisten instituutioiden vahvistuminen ei vähennä valtioiden merkitystä, vaan sementoi niiden aseman maailmanjärjestyksessä:

“Entire international organizations have as their main purpose the protection of states, that is, guaranteeing or protecting their independence, territorial integrity, and sovereignty. We define “international security” primarily in terms of the security of states rather than the security of other forms of human association and organization.” (ibid. 71-72)

Valtiot luovat kansainväliset instituutiot ja käyttävät niitä oman olemassaolonsa jatkamiseksi ja varmistamiseksi. Instituutiot maltillistavat valtioiden käyttäytymistä ja panevat sotaisat valtiot kuriin. Napoleon, Keisari Vilhelm I, Lenin ja Hitler yrittivät kukin vuorollaan murtaa westfalenilaisen järjestelmän ja pystyttää tasa-arvoisten valtioiden järjestelmän sijaan hegemonian. (ibid. 306-307)

Vallankumoukselliset valtiot pyrkivät myös kyseenalaistamaan vallitsevat kansainväliset toimintasäännöt, mutta huomaavat ennen pitkää yksin jäämisen olevan eksistentiaalinen uhka, kuten saivat vuoroillaan oppia bolshevikit, Kiina, Kuuba, Libya ja Iran.

“International institutions, the creations of states, have a moderating influence on the plans and actions of their sovereigns. Without them, as the evidence below suggests, the life of states and the societies they encompass would be more precarious, dangerous, and warlike than it is.” (ibid. 307)

Holstin sanavalinnat tuovat mieleen klassisen Hobbesin kuvauksen luonnontilasta, jossa ihmisen elämä on ”nasty, brutish and short”. Hän ei näe valtioiden katoavan maailmasta, vaan sopivan yhdessä toimintatavoista ja instituutioista. Valtiot eivät nosta yläpuolelleen suvereenia, mutta kansainvälisen yhteisön paine saa ne kuitenkin adaptoitumaan olemassa oleviin sääntöihin, vaikkei niillä itsellään olisi faktisesti ollut mitään tekemistä sääntöjen laatimisen kanssa. Tämä on meta-yhteiskuntasopimus.

5.3. Geopolitiikan paluu

Sekä Robert Kagan että K.J. Holsti – molemmat omista näkökulmistaan – kyseenalaistavat edellä näkemykset radikaalisti uudenlaisesta maailmanjärjestyksestä ja muistuttavat aiheellisesti, että valtiot kontrolloivat yhä merkittäviä voimavaroja ja niiden intressit määrittävät edelleen globaalipoliittista asialistaa. Valtiot ja niiden liittoutumat kansainvälisen politiikan ainoiksi merkittäviksi vaikuttajiksi nostava klassinen paradigma⁶⁷ on haastettu 1970-luvulta lähtien, (Holsti, 1985, 22) mutta monien viimeaikaisten tapahtumien valossa klassinen paradigma ja siihen kuuluva geopolitiikka vaikuttavat edelleen selitysvoimaisilta.

Venäjän ja Georgian konflikti Etelä-Ossetian maakunnassa sai suurta kansainvälistä huomiota osakseen elokuussa 2008. Georgian presidentti Mihail Saakashvili komensi georgialaiset joukot ylittämään keskushallinnon hallitsemattomissa olevan Etelä-Ossetian rajan⁶⁸, mikä johti taisteluihin Etelä-Ossetian separatistien ja alueella olevien venäläisten joukkojen kanssa⁶⁹. Venäjä vastasi tuomalla Venäjän puolelta Pohjois-Ossetiasta lisää raskaasti aseistettuja joukkoja tukemaan taisteluissa⁷⁰ ja ajoi Georgian joukot pois Etelä-Ossetiasta⁷¹. Konfliktiin kuuluivat myös Venäjän ilmavoimien iskut paitsi Etelä-

⁶⁷ Klassinen paradigma pohjautuu eurooppalaisten filosofien, kuten Hugo Grotiuksen, Immanuel Kantin ja Jean-Jacques Rousseauun ajatteluun. (Tuomi, 1995, 29-30)

⁶⁸ Georgia aloitti sotilasoperaation kapinallisessa Etelä-Ossetian maakunnassa. Helsingin Sanomat. 8.8.2008

⁶⁹ Etelä-Ossetian johto: Jo 1400 uhria. Helsingin Sanomat. 9.8.2008

⁷⁰ Tshinvalissa rajuja taisteluita. Helsingin Sanomat. 9.8.2008

⁷¹ Venäjä pelasi itselleen edullisen tulitaukosopimuksen. Helsingin Sanomat 15.8.2008

Ossetiaan, myös Georgian muille alueille⁷² ja maavoimien eteneminen Georgian suvereenille alueelle, lähelle pääkaupunkia Tblisiä⁷³.

Toukokuussa 2009 Ranska avasi ensimmäisen ulkomaille sijoitetun sotilastukikohtansa 50 vuoteen. Ranska loi itselleen jalansijan Lähi-itään sijoittamalla tukikohtansa ja 500 ranskalaissotilasta Arabiemiraatteihin, jossa niiden arvellaan suojaavan maata Iranin mahdollisilta aggressioilta ja turvaavan Ranskan edut mahdollisissa tulevissa sodissa, jotka liittyvät energiahuoltoon⁷⁴. Lähi-itä on totutusti ollut Yhdysvaltain ulkopoliittista pelikenttää⁷⁵.

Ranskan ulkopoliitiikan uusi suunta on ymmärrettävissä siirtona energiavaroista käytävässä kilpailussa. Suurta kilpailua – tai peliä – energiasta käydään myös Keski-Aasiassa. Siellä kyse on Kaspianmeren ja sen ympäristön öljy- ja maakaasuvarojen käyttöönotosta, hyödyntämisestä ja toimittamisesta kuluttajille paitsi Euroopassa, kasvavassa määrin myös Kiinassa ja Intiassa⁷⁶.

Yhdysvallat sai tässä pelissä merkittävän, mutta väliaikaisen voiton, kun se sai suostuteltua Azerbaidzhanin, Georgian ja kansainväliset öljy-yhtiöt rakentamaan öljyputken Bakusta Tblisin kautta Välimerelle Ceyhaniin, putken kulkematta Venäjän tai Iranin alueiden kautta⁷⁷. Venäjän vuoro saada erävoitto öljykiistassa seurasi 2007, kun se allekirjoitti Kazakstanin ja Turkmenistanin kanssa sopimuksen⁷⁸, joka ohjaa suurimman osan alueiden kaasusta ja öljystä Venäjän putkistoihin⁷⁹.

Valtioiden territoriaalisuus ja rajojen määrittäminen kartalle ovat edelleen tärkeitä kilpailtaessa siitä, kuka voi kontrolloida tiettyjä maantieteellisesti sidottuja resursseja, kuten luonnon- ja energiavaroja. Uusia energiavaroja haetaan muun muassa pohjoiselta

⁷² Taistelut laajenivat Etelä-Ossetian ulkopuolelle. Helsingin Sanomat. 10.8.2008

⁷³ Venäläisjoukot etenivät jo 50 kilometrin päähän Tblisistä. Helsingin Sanomat. 16.8.2008

⁷⁴ Ranskan uusi tukikohta Persianlahdella kuvastaa turvallisuuspolitiikan muutosta. Helsingin Sanomat. 27.5.2009

⁷⁵ Maailmanpolitiikan Atlas. 56-57. Le Monde Diplomatique. Like. Helsinki. 2009.

⁷⁶ Maailmapolitiikan Atlas. 102-103. Le Monde Diplomatique. Like. Helsinki. 2009.

⁷⁷ Azerbaidzhan rakentaa öljyputkea länteen. Helsingin Sanomat. 10.10. 1995.

⁷⁸ Venäjän ote Kaspianmeren energiasta vahvistui. Helsingin Sanomat. 21.12.2007.

⁷⁹ Maailmanpolitiikan Atlas. 103. Le Monde Diplomatique. Like. Helsinki. 2009.

napa-alueelta, jossa erityisesti Norja ja Venäjä, mutta myös muut Jäämeren rantavaltiot, kuten Yhdysvallat, Kanada ja Tanska, kiistelevät alueiden hallinnasta⁸⁰.

Kylmän sodan päättyminen on muuttanut rajusti joidenkin alueiden, kuten Euroopan ja Pohjois-Amerikan turvallisuustilannetta, mutta valtioiden staattisen turvallisuuden tavoitteluun nojaavan rakenteen itseään kasvattava ongelma pysyy yhä samana. Nykyaikainen turvallisuuspoliittinen ajattelu pohjautuu yhä ajatukseen, että turvallisuuden takaamisessa tärkeintä on valtion kyky käydä sotaa. Tämä ajattelu tekee diplomaattisista ponnisteluista pysyvän rauhan takaamiseksi joko alueellisesti tai globaalisti, vaikeaa. (Held 1995, 118-120)

Esimerkkejä vanhakantaisesta geopolitiikasta, jolla valtiot ajavat intressejään ja kilpailevat resursseista ja alueellisesta vaikutusvallasta olisi enemmänkin, mutta nämä kolme riittävät osoittamaan, että kylmän sodan päättyminen ei ole hävittänyt ihmisyhteisöjen konflikteja maailmasta ja puheet historian lopusta ovat olleet erehdyttä. Geopolitiikka, jolla usein perustellaan valtioiden aggressiivinen käyttäytyminen toisiaan kohtaan ja liittolaissuhteiden pragmaattinen muodostaminen tiettyjen intressien edistämiseksi on selvästi tehnyt paluun maailmanpolitiikan arkipäivään, jos se sieltä koskaan oli kadonnutkaan. Geopolitiikka on kuitenkin uudistunut esimerkiksi siten, että nykyaikaisessa geopolitiikan analysoinnissa on otettava huomioon myös ei-valtiollisten toimijoiden, kuten talousyhteisöjen tai aseellisten etnisten ryhmien toiminta⁸¹.

5.4. Beckin, Giddensin ja Habermasin teoriat Asemin näkökulmasta

ASEM-prosessi ja sen vaikutukset osallistujavaltioihin näyttäisi sopivan melko hyvin Ulrich Beckin ajatuksiin läheisempään yhteistyöhön hakeutuvista valtioista. Globaalin maailmanjärjestyksen ongelmat eivät ole ratkaistavissa yksittäisen kansallisvaltion toimintakentästä käsin. (Beck, 1993. ks. myös luku 1.2.1. tässä teoksessa) Sekä EU, että Asean ovat organisaatioita, joiden olemassaolo tunnustaa tämän ja on ajanut valtiot neuvotteluihin keskenään.

⁸⁰ Jäämeren rantavaltiot pelaavat kuumeisesti arktista strategiapeliä. Helsingin Sanomat. 27.3.2009.

⁸¹ Geopolitiikan uudistumisesta ks. Tuomi, 1995.

Regionalistiset yhteistyöjärjestöt keskittyvät luonnollisesti omien alueidensa paikallisten, joskin kansainvälisten kysymysten kohtaamiseen, kuten EU sisämarkkinoihinsa ja Asean sisäisiin metsäpaloihinsa. Nämä regionalistisen tason haasteet eivät aina täytä Beckin riskiyhteiskunnan määritelmää riskeistä, jotka ovat ihmisten itsensä päälle langettamia (Beck, 1992), vaan voivat johtua myös luonnonilmiöistä. Beck ei ole ottanut riittävästi huomioon, että valtiot voivat hakeutua yhteistyöhön vastatakseen postmodernien uhkien ohella myös traditionaalisiin uhkiin.

Asemin asialistalla olevat asiat sen sijaan ovat oleellisesti globaaleja, postmoderneja ja Beckin määritelmän mukaan toisen modernin, riskiyhteiskunnan haasteita, kuten globaalin terrorismin torjunta ja ilmastonmuutos⁸². Taloudellisilla kysymyksillä on ollut merkittävä rooli kaikissa Asem-huippukokouksissa (ks. luku 4.2. tässä teoksessa), mikä tarkoittaa poliittisen sfäärin pyrkivän saamaan kiinni taloudellisen sfääriin refleksaatiossa tai postmodernisoitumisessa saamaa etumatkaa⁸³.

Soulin huippukokouksessa vuonna 2000 osallistujamaat painottivat veroparatiisien (Offshore Financial Centres) toiminnan säätelyä ja rinnastivat niiden toiminnan rahanpesuun (Chairman's statement of the Third Asia-Europe Meeting, 2000, 5-7). Aloite on pyrkimys heikentää kansainvälisten suuryritysten mahdollisuuksia toimia virtuaalisina veronmaksajina, jotka pystyvät yhtäaikaan hyödyntämään valtioiden verorahoitteista infrastruktuuria ja välttämään verojen maksua. (virtuaalisista veronmaksajista esim. Beck, 1999a, 31-41)

Kansalaisjärjestöt tai ammattiliitot eivät ole saaneet merkittävää roolia Asem-prosessissa ja ainoa tunnustettu valtioista riippumaton Asemin osa on yritysjohtajien foorumi. Beckin hahmottelema kuva kosmopoliittisista puolueista, joiden ympärille uusi maailmanjärjestys hahmottuu, näyttäisi ainakin toistaiseksi kaukaiselta (1999b).

Kansalaisjärjestöjen osallistaminen prosessiin on ollut vaihtelevaa, Kiinan ja Vietnamin

⁸² Declaration on Cooperation against International Terrorism, 2002 ja Declaration on Climate Change, 2006

⁸³ Beck käyttää metaforaa talouden sotilaasta, josta shakkilaudalla tuleekin yhtäkkiä ratsu, joka pystyy paremman liikkuvuutensa avulla matittamaan valtion kuninkaan – ellei myös valtio pysty refleksoitumaan ja matittamaan taloutta. (Beck, 2001, 83)

kaltaisten valtioiden vastustaessa sitä (Vilén & Luova, 2006, 202-205). Asem on selkeästi valtioiden ja niiden hallitusten projekti, eikä alapolitiikalla ole sijaa siinä mielessä, että ylikansallisen identifikaation omaksuneet kansalaiset olisivat saaneet tai ottaneet prosessissa keskeisen roolin (vrt. Beck 1997, 133–134, 141. Beck 1999a, 177)

Yhtä kaikki, osallistuminen Asem-prosessiin osoittaa, että valtiot ovat valmiit refleksoitumaan, postmodernisoitumaan ja neuvottelemaan. Valtioiden kaksoisrooli yhtäältä tämän prosessin toimeenpanijoina ja toisaalta sen objekteina selittänee Beckin toteamusta valtion ristiriitaisesta tilanteesta, jossa se yhtäältä kuihtuu, toisaalta on merkittävämpi kuin koskaan (Beck, 1995, 60). Vaikka valtioiden suvereniteettien joustaminen ei (vielä) tarkoita sen jakamista kansalaisjärjestöjen kanssa, vaan kansainvälisten organisaatioiden kanssa, ovat valtiot joka tapauksessa menettäneet sui generis- asemansa maailmanjärjestyksessä!

Kansalaisjärjestöjen tai niistä kehittyvien kosmopoliittisten puolueiden pieneksi jäänyt rooli Asem-prosessissa haittaa myös Anthony Giddensin tulevan yhteiskunnan visioiden soveltamista meneillään olevaan kehitykseen. Asem on valtioiden väline reagoida globalisaatioon ja tavoitella keinoja globalisaation hallintaan. Aloite ja asialistan määrittäminen on siis oleellisesti valtioiden käsissä, eikä Giddensin hahmottelemalla tavalla alhaalta ylöspäin vaikuttavien, kansallisista identiteeteistä irtautuneiden globaalien yhteiskunnan kansalaisjärjestöjen (Giddens, 1998, 134, 138-140).

Vaikka Giddens yliarvioi refleksiivisen modernin valtioiden kansalaisten kyvyn ja innokkuuden irtautua kansallisvaltion toimintaympäristöstä poliittisella tasolla, voimakas kosmopoliittisuus näkyy kuitenkin kulttuurisella tasolla. Asem tukee osallistujamaidensa kulttuurien välistä vuoropuhelua ja tarjoaa näin kansalaisille eväitä rakentaa identiteettinsä kansallisvaltionsa identiteettimonopolin ulkopuolelta (Vilén & Luova, 2006, 192-194). Tällainen avoimuus muokkaa valtioita eksklusiivisista pluralistisiksi, mutta ei vähennä niiden valtiollisuutta, vaan tukee sitä. (Giddens, 1998, 133-138)

Geopoliittisesti ASEM on ymmärrettävissä Euroopan yritykseksi vahvistaa asemiaan maailmanjärjestyksessä löytämällä uusia liittolaisia. Syy tälle on lännen suhteellisen vaikutusvallan väheneminen, joka johtuu muun maailman modernisoitumisesta.

(Giddens, 1990, 50-53) Asemin aasialaisten osallistujavaltioiden modernisoitumista tukee sitoutuminen territoriaaliseen status quoon, joka antaa valtioille tilaa keskittyä sisäiseen kehittämiseensä.

Territoriaalinen status quo tarkoittaa, että olemassa olevat rajat hyväksytään kansainvälisesti, mikä tekee rajoista vahvoja. Informaatioaikakaudella rajojen merkitys valtion toimintakyvylle ja taloudelliselle menestykselle kuitenkin pienenee (Giddens, 1998, 130). Asem vaikuttaa valtioiden rajoihin kahtalaisesti. Kansainvälisen terrorismin ja valtioiden rajat ylittävän rikollisuuden kuriin saamiseksi osallistujavaltiot ovat sopineet muun muassa tiedon jakamisesta ja maahanmuuton ja rajavalvonnan tiukentamisesta (6th ASEM Conference on Counter-Terrorism, Chair's Summary, 2008, 1-2).

Osallistujavaltiot käyttävät yhteistyötä vahventaakseen kontrollia omista rajoistaan, mikä on modernin valtion piirre (ks. luku 1.2.2. tässä teoksessa). Yhteistyöhön ne ajaa kuitenkin postmoderni terrorismin uhka, joka antaa rajojaan tarkemmin valvoville valtioille syyn tukea tässä suhteessa heikompia valtioita.

Toisaalta taloudellisesta näkökulmasta Asemin toimintaan liittyy vahvasti osallistujavaltioiden välisen kaupankäynnin ja investointien lisääminen, jossa suhteessa taas valtioiden välisiä rajoja pyritään madaltamaan. EU:n sisämarkkinat ovat poistaneet valtioiden rajat alueen sisäiseltä kansainväliseltä kaupalta, mutta sisämarkkinoita myös suojataan ulkopuoliselta kaupalta tullein, joka on saanut Asean-maat vaatimaan helpompaa markkinoillepääsyä Euroopan markkinoille (Kettunen, 2006, 188-191)⁸⁴. Selkein julkilausuttu tahto Asemissa on ollut valtion rajojen poistaminen investointien vapaan liikkuvuuden edestä, ja tässä asiassa Asem on painottanut WTO:n investointiliberaalia linjaa (ks. esim luvut 4.2.2. ja 4.2.3. tässä teoksessa).

Ulrich Beckin ja Anthony Giddensin ajatuksia uudelleen epämääräistyvistä ja erilaisiin suuntiin kehittyvistä rajoista tai rajavyöhykkeistä voidaan täydentää Robert Cooperin jaottelulla esimoderneihin, moderneihin ja postmoderneihin alueisiin.

Postmodernisoituvat alueet voivat hänen mukaansa luopua sisäisistä rajoistaan, mutta ne

⁸⁴ Tätä kirjoittaessa EU:n FTA-neuvottelut Aseanin kanssa ovat epäonnistuneet, mutta se on vaihtanut strategiaa ja pyrkii sopimuksiin yksittäisten jäsenmaiden kanssa. Pisimmällä neuvottelut ovat Singaporen kanssa. Vietnam olisi myös kiinnostunut neuvotteluista, mutta ei voi olla ensimmäinen Asean-maa joka

vahvistavat rajoja suhteessa moderneihin ja esimoderneihin alueisiin ja valtioihin. Samoin modernit valtiot pyrkivät hallitsemaan esimodernien alueiden vastaisia rajojaan. (Cooper, 2002) Asemissa molemmat ilmiöt ovat havaittavissa, kun yhteisiä rajoja höllennetään ja vähemmän kehittyneitä valtioita tuetaan rajavalvontansa vahvistamisessa.

Eksaktisti määritetyt ja kiistämättömät rajat luovat valtiolle turvallisuuden tunteen ja valtio voi lakata vahtimasta rajojaan mustasukkaisen tarkasti. Rajaseutujen asukkaat voivat elää rajoista välittämättä (Giddens, 1998, 130), mutta myös beekiläiset riskit ylittävät rajat rajavalvonnan tiukkuudesta riippumatta (Luku 1.2.1 tässä teoksessa). Territoriaalisuus ja käsitteen olemassaolon vaatimat rajat säilyvät valtion määritelmällisenä ominaisuutena (K.J. Holsti, 2004, 73-111), mutta niistä tulee symbolisia.

Rajojen symbolisoituminen jättää valtiot hämmentyneeseen tilanteeseen sen suhteen, kuinka niiden tulisi määrittää erottelu ulko- ja sisäpolitiikan välillä, kun rajojen merkityksen väheneminen hitsaa nämä klassisesti erillään olleet valtion politiikan lohkot yhteen. Tästä hämmennyksestä kertoo esimerkiksi Suomessa käyty ajankohtaiskeskustelu presidentin valtaoikeuksista ja siitä, kuka edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa⁸⁵, kuten myös Asem-maiden hämmennys siitä, mikä on osallistujavaltioiden yhteistä koordinaatiota ja mikä valtioiden sisäisiin asioihin puuttumista niiden neuvotellessa investointien kasvattamiseen pyrkivästä IPAP-ohjelmasta (Zhang, 2007, 499, myös luku 4.4. tässä teoksessa).

Jürgen Habermasin postnationalistisen konstellaation näkökulmasta Asem-prosessi voidaan tulkita merkiksi uudenlaisesta maailmanjärjestyksestä, jossa kansallisvaltiot joutuvat ottamaan käyttöön uudenlaisia vallankäytön tapoja, koska eivät voi enää nojata absoluuttiseen suvereniteettiinsa. Yhteistyöllä valtiot voivat saada suuremman legitimitetin toiminnalleen (Habermas. 2001. 115-118), mutta myös luoda itselleen toimintamahdollisuuksia aivan uudenlaisia uhkia, tai sellaisia joita aiemmin pidettiin valtioiden sisäisinä, vastaan (ibid. 70-71).

tällaisen sopimuksen allekirjoittaa, sillä se oli vastuussa epäonnistuneista neuvotteluista Aseanin puolesta.

⁸⁵ Ks. Esim. Lyytinen, Jaakko. Viimeinen presidentti. Helsingin Sanomat 6.12.2009.

Habermasin haaveille postnationalistisesta demokratiasta, joka seuraa valtioiden välisestä yhteistyöstä, Asemista voidaan lukea kahdenlaisia signaaleja. Hänen kritiikkinsä demokratian toimintaedellytyksiä kohtaan johtuu siitä, että tähän asti pääasiassa talouden muodossa tapahtuneeseen globalisaatioon ovat etujoukossa lähteneet mukaan yritykset, jotka eivät ole demokraattisia. Globalisaatio on vahvimmin näiden dollari ja ääni – periaatteella toimivien ei-valtiollisten entiteettien käsissä. (ibid. 58-112)

Yhtäältä Asem nostaa poliittiset toimijat – osa demokraattisesti valittuja, osa vähemmän – globalisaation toimintakentälle taloudellisten toimijoiden rinnalle, kuten osoittaa Asemin asialistalla olevat globaalipoliittiset agendat (ks. erit. luvut 4.2. ja 4.4. tässä teoksessa). Toisaalta vaikka Asemissa on otettu kantaa esimerkiksi veroparatiisien poistamiseksi ja paremman globaalien finanssipoliittisen sääntelyn puolesta⁸⁶, erittäin oleellinen piirre yhteistyössä on ollut myös pääoman vapaan liikkuvuuden edistäminen⁸⁷, jota Habermas on kritisoinut poliittisen pelitilan kiristämisestä (ibid. 69, 105).

5.5. Yhteenveto ja johtopäätökset

On ollut muodikasta sanoa, että globalisaatio ja kansainvälinen yhteistyö vähentävät valtioiden suvereniteettia, mutta mielekkään vastauksen antaminen kysymykseen, millaiset vaikutukset globalisaatiolla ja postmodernisoitumisella on suvereniteettiin ollut, vaatii suvereniteetin käsitteen viipaloimista. Krasner (1999) jaottelee suvereniteetin neljään osaan: Kyky käyttää auktoriteettia alueellaan, kyky valvoa rajansa ylittävää liikennettä, muiden valtioiden tunnustus ja ulkopuolisten poissulkeminen kotimaisesta vallankäytöstä (9-10).

Euroopan integraatio vähentää viimeistä muotoa, westfalenilaista suvereniteettia, sillä se antaa EU:n elimille mahdollisuuden säätää jäsenvaltioita koskevia lakeja niiden ulkopuolelta käsin. Aseanin tapauksessa vaikutus westfalenilaiseen suvereniteettiin on epäsuorempi, sillä konsensus-periaate suojelee jäsenvaltioiden suvereniteettia. EU-maat ovat myös luopuneet EU:n sisäiset rajat ylittävän liikenteen kontrollista ja nostaneet

⁸⁶ Esim. (Chairman's statement of the Third Asia-Europe Meeting, 2000, 5-7)

⁸⁷ Esim. (Second Asia-Europe meeting, Chairman's Statement, 1998, 3-4)

tämän suvereniteetin muodon EU:n tasolle, joka vastaa koko yhteisen ulkorajan valvonnasta. Asean-maille puolestaan yhteistyö antaa mahdollisuuden parantaa rajojensa valvontaa ja vahvistaa suvereniteettia tässä suhteessa.

Asem on samoin aasialaisille osallistujamaille keino saada eurooppalaisten tukea rajavalvontaansa, kun taas eurooppalaisia kiinnostaa vapaampi liikkuvuus ja ne ovat ajaneet alueiden välistä vapaakauppasopimusta, tai sen epäonnistuessa kahdenvälisiä sopimuksia. Sama konsensus-periaate jota Aseanissakin käytetään suojaa Asemin aasialaisten osallistujamaiden westfalenilaista suvereniteettia ja ne voivat vahvistaa Asem-prosessin kautta myös toimintakykyään ja auktoriteettiaan omalla alueellaan, esimerkiksi terrorismin torjunnassa tehtävän yhteistyön avulla.

Asem-prosessi siis tuo näkyväksi postmoderniin liittyvän suvereniteetin fragmentoitumisen. Jotkin sen osa-alueet vahvistuvat, toiset heikkenevät tai jopa katoavat. Kuten Zhang (2007) kirjoittaa, EU käyttää Asemia modernisoidakseen, mutta myös postmodernisoidakseen Aseania ja tarjotakseen omaa yhteistyön malliaan sille. Sama pätee muuttuvaan kansainväliseen järjestykseen. Siinä on postmoderneja kehityskulkuja esimoderniin suuntaan, kuten yksityisten turvallisuuspalvelujen käyttö kansainvälisissä konflikteissa, mutta myös modernisoitumista kuten entisten siirtomaiden ja periferioiden tulo tasavertaisiksi osapuoliksi kansainväliseen järjestelmään.

Interventiot esimerkiksi humanitaarisista syistä tai ennakoivan puolustuksen doktriini potentiaalisesti aggressiivisia valtioita kohtaan ovat selkeä westfalenilaisen suvereniteetin rikkomus. Näissä rikkomuksissa ei kuitenkaan ole mitään uutta, sillä kuten Krasner (1999) esittää, suvereniteetti on ollut koko historiansa organisoitua tekopyhyyttä – periaate, jota vahvat valtiot ovat rikkoneet aina nähdessään sen tarkoituksenmukaiseksi. Tästä näkökulmasta kirkastuu kuitenkin kysymys siitä, onko mahdollinen kansainvälisten interventioiden lisääntyminen humanitaarisista syistä osa modernin projektia ja ihmisoikeuksien puolustamista, vai postmodernia kansainvälisen valtopolitiikan legitimisointia.

Kagan (2008a ja 2008b) esittää maailmanjärjestyksen demokraattisten ja autoritaaristen maiden kilpailuna. Näkemys on jossain määrin selitysvoimainen, sillä Kiina ja Venäjä

tekevät parhaansa luodakseen vastavoiman Yhdysvaltojen johtamalle demokraattisten valtioiden ryhmälle ja ylläpitääkseen westfalenilaisen suvereniteetin tulkintaa, jonka mukaan valtiot voivat toimia omalla alueellaan parhaimmaksi katsomallaan tavalla (Korvela 2008, 308), mutta liian idealistinen. Se ei ota huomioon demokraattisten maiden reaali poliittisia intressejä. Esimerkiksi Yhdysvallat ei painosta Saudi-Arabiaa demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksissä, sillä tahtoo turvata öljyn tuonnin maasta (Mahbubani 2008, 8).

Käyttökelpoisempi jaottelu kansainvälisessä politiikassa voisi olla moderniin regiimiin nojaavat ja westafalenilaista suvereniteettia suojelevat valtiot, kuten Kiina ja Venäjä (Venäjä pitää Tshetshenian tilannetta sisäisenä asianaan, samoin kuin se piti Kosovon tilannetta Serbian sisäisenä.) ja humanitaarisiin interventioihin valmiit ja näin westfalenilasta järjestelmää purkavat toimijat, kuten EU ja Yhdysvallat. Venäjälle ja Kiinalle maailmanjärjestyksen postmoderni tulkinta humanitaarisine interventioineen on vieras.

Maailmanjärjestyksessä Asemin tarkoitus on myös tuoda Eurooppa ja Aasia yhteisen pöydän ääreen ja yhdistää nämä kolmikärkisen maailman kärjet toisiinsa, jottei Yhdysvallat pysty enää käyttämään hyväkseen sitä, että sillä on toimivat suhteet molempiin⁸⁸. Näin Asem tasapainottaa maailman valtasuhteita, vie valtaa hegemonilta ja luo osallistujille kansainvälispoliittista pelitilaa. Vaikka Zhang (2007) on kritisoinut Asemia Euroopan poliittisen integraation mallin viemisestä Aasiaan⁸⁹, myös monilla aasialaisilla osallistujilla on mielenkiintoa omaksua eurooppalaisen integraation myönteisiä puolia. Esimerkiksi EU:n diplomaattista kykyä tehdä jäsenvaltioidensa välisen sodan todennäköisyydestä nolla ihailaan Aasiassa ja rauhan takaama taloudellinen nousu sopii Aasian maiden suurstrategiaan (Mahbubani 2008, 81).

Suurin erehdys, jonka Beck, Giddens ja Habermas tekevät suhteessa globalisaatioon ja kansainväliseen yhteistyöhön, on heidän uskonsa spontaanisti organisoituviiin kansalaisiin, jotka ottavat kosmopoliittisen integraation ohjat käsiinsä. Asemin asialista ja

⁸⁸ Yhdysvallat on painostanut Eurooppaa kauppaneuvotteluissa kääntämällä huomionsa Aasiaan Apecin muodossa. Tästä tarkemmin luvussa 4.1. Alueellisten organisaatioiden kokous tässä teoksessa

⁸⁹ Zhangin kritiikistä tarkemmin, ks. luku 4.5. Asemin kolmet (plus yhdet?) kasvot tässä teoksessa

toiminta on selkeästi valtioiden poliittisten johtajien ja yritysjohtajien käsissä. Erehdys on varmasti osittain selitettävissä sen kautta, että länsimaalaiset yhteiskuntatieteilijät ovat aina jossain määrin kiinni oman yhteiskuntansa meta-ideologiassa, demokratiassa.

Toisenlainen demokratiakäsitys, johon ei kuulu esimerkiksi hallittavien osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon, tulee ilmi Mahbubanin (2008) kritisoidessa länsimaita siitä, että ne vaativat Kiinaa demokratisoitumaan, vaikka Kiina on jo demokratisoitunut salliessaan kansalaisilleen elinkeinonvapauden. Asemin epädemokraattinen luonne on ymmärrettävissä tästä demokratiakäsityksestä käsin, jossa hallinto toimii hallittujen hyväksi, ilman että hallitut osallistuisivat prosessiin vaalien tai muiden vastaavien instituutioiden muodossa.

Kansainvälistä integraatiota on suosittua ajaa argumenteilla, joiden mukaan integraatio ei vähennä valtioiden suvereniteettia, vaan on tapa käyttää sitä. Osallistuminen kansainvälisiin organisaatioihin alleviivaa valtioiden erityisasemaa, sillä ne ovat ainoita, jotka näihin organisaatioihin voivat liittyä. Holsti muistuttaa (2004), että globalisaatio ei tule valtiojärjestelmän ulkopuolelta vaan on valtioiden tahtoma kehityskulku, eikä maailma valtiojärjestelmän ulkopuolella ole muuttunut juurikaan.

Väitän kuitenkin, että kansainvälinen integraatio, sitovien sopimusten tekeminen ja noudattaminen ja kansainvälisten organisaatioiden sääntöjen huomioiminen poliittisessa päätöksenteossa on vain näennäisesti vapaaehtoista. Kuten olen edellä esittänyt integraatiosta saatavien hyötyjen lisäksi valtioiden toimintaan vaikuttaa myös ulkopuolelle jäämisen haitat. Nämä limittyvät valtioiden välisen vallankäytön soft poweriin ja kyseenalaistavat ajatuksen integraation puhtaasta vapaaehtoisuudesta: Tulokulmaksi voidaan ottaa myös vallankäyttö ja epäsuora kiristys.

Maailmanjärjestys on tilanteessa, jossa valtioiden monopoli hoitaa kansainvälistä politiikkaa on heikentynyt, mutta poliittiset johtajat pyrkivät vahvistamaan toimintaedellytyksiään kansainvälisen integraation avulla. Valtioiden erityisasema maailmanjärjestyksessä hämärtyy ja niistä tulee yksi taso poliittisten yksiköiden hierarkiassa, joka sijoittuu läänien tai osavaltioiden ja regionalististen yhteistyöjärjestöjen väliin. Asem luo uuden tason tähän hierarkiaan, sillä se on ensimmäinen merkittävä

regionalististen järjestöjen yhteistyöelin. Vaikka Asemin konkreettisessa työskentelyssä on toistaiseksi ollut kyse melko pienistä asioista, niiden kautta voi myöhemmin realisoitua suuria poliittisia ambitiesia, kuten EU:n alkutaival osoittaa.

LÄHTEET

- Alagappa, Muthiah: Regionalism and the Quest for Security. ASEAN and the Cambodian Conflict. *Journal of International Affairs* 46:2, 439-467. 1993.
- Anderson, Benedict: *Imagined communities : reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso. Lontoo. 1991.
- Antikainen-Kokko Annamari & Luova, Outi: *Kiina ja Japani, Aasian kilpaileva johtokaksikko*. Teoksessa *Yhdentyvä Aasia*. Gaudeamus. Helsinki. 2006.
- Beck, Ulrich: *Redefining Power in the Global Age: Eight Theses*. *Dissent*, Fall2001, Vol. 48, Issue 4. 2001.
- Beck, Ulrich: *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Suhrkamp verlagt. Frankfurt am Main. 1986.
- Beck, Ulrich: *Riskiyhteiskunnan vastamyrykyt*. Gummerus kirjapaino. Jyväskylä. 1990.
- Beck, Ulrich: *Risk Society: Towards a New Modernity*. Sage Publications. Lontoo. 1992.
- Beck, Ulrich: *Risk Society: Towards a New Modernity*. Sage Publications. Lontoo. 1993.
- Beck, Ulrich: *Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa*. Teoksessa Beck, Giddens & Lash: *Nykyajan jäljillä*. 1995.
- Beck, Ulrich: *The reinvention of politics : rethinking modernity in the global social order*. Cambridge. Polity Press. 1997.
- Beck, Ulrich: *Mitä globalisaatio on? Vastapaino*. Tampere. 1999a.
- Beck, Ulrich: *Democracy beyond the nation-state. A cosmopolitan manifesto*. *Dissent*. Winter. 1999b.
- Beck, Ulrich: *Kosmopoliittinen perspektiivi – toisen modernin sosiologiaa*. *Tiede & edistys*. 1999c.
- Beeson, Mark: *ASEAN Plus Three and the Rise of Reactionary Regionalism*. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International & Strategic Affairs*, Aug2003, Vol. 25 Issue 2, 251-268. 2003.
- Bergsten, Fred: *Towards a tripartite world*. *Economist*, 07/15/2000, Vol. 356 Issue 8179, 23-26. 2000.
- Buzan, Barry: *Security : a new framework for analysis*. Rienner. Boulder. 1998.
- Buzan, Barry & Segal, Gerald: *The Rise of 'lite' Powers: A Strategy for the Postmodern State*. *World Policy Journal*, Fall96, Vol. 13 Issue 3, 1-10. 1996.

Castells, Manuel: Maailma syyskuun yhdennentoista jälkeen. Teoksessa Sota ja rauha tällä vuosisasalla. Työväen sivistysliitto TSL. Helsinki. 2003.

Cooper, Robert: The Post-modern state. The Foreign Policy Center. 2002.

Delanty, Gerard: Inventing Europe: idea, identity, reality. Macmillan. Basingstoke. 1995.

Dent, Christopher M: From Inter-regionalism to Transregionalism? Future Challenges for ASEM. Asia Europe Journal 1:2, 223-235. 2003.

Economist. Whom can we rely on? 5/9/2009, Vol. 391 Issue 8630. 2009.

Emmers, Ralf; Greener-Barcham, Beth; Thomas, Nicholas: Institutional Arrangements to Counter Human Trafficking in the Asia Pacific. Contemporary Southeast Asia: A Journal of International & Strategic Affairs, Dec2006, Vol. 28 Issue 3, p490-511, 22p. 2006.

Everts, Steven: Unilateral America, Lightweight Europe? Center for European Development. Lontoo. 2001.

Feldt, Mikael: Israelin sotilaalliset vastatoimet intifadan kukistamiseksi Länsirannalla ja Gazassa. Maanpuolustuskorkeakoulu, jatkotutkinto-osasto. Helsinki. 1997.

Fukuyama, Francis: Historian loppu ja viimeinen ihminen. WSOY. Juva. 1992.

Giddens, Anthony: The Consequences of Modernity. Polity Press. 1990.

Giddens, Anthony: The Third Way: The Renewal of Social Democracy. Polity Press. Cambridge. 1998.

Habermas, Jürgen: Järki ja kommunikaatio: tekstejä 1981 – 1985. Gaudeamus. Helsinki. 1987.

Habermas, Jürgen: The postnational constellation : political essays. Cambridge. Polity Press. 2001.

Henrich, Dieter: What is metaphysics – what is modernity? Twelve theses against Jürgen Habermas. Teoksessa Peter Dews: Habermas: a critical reader. Blackwell. Oxford. 1999.

Harle, Vilho & Moisio, Sami: Missä on Suomi?: kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka. Vastapaino. Tampere. 2000.

Heikkilä-Horn, Marja-Leena: Kaakkois-Aasia: historia ja kulttuurit. Helsinki. Otava. 2000.

Held, David: Democracy and the global order : from the modern state to cosmopolitan governance. Cambridge : Polity Press, 1995.

Hidetaka, Yoshimatsu: Political Leadership, Informality, and Regional Integration in East Asia: The Evolution of Asean Plus Three. European Journal of East Asian Studies, Sep2005, Vol. 4 Issue 2, 205-232. 2005.

Hobbes, Thomas: Leviathan. Penguin Books. Harmondsworth. 1982.

Hobsbawm, Eric: Äärimmäisyyksien aika, 1914-1991. Vastapaino. Jyväskylä. 2000.

Holsti, K.J: Dividing discipline: hegemony and diversity in international theory. Lontoo. Allen & Unwin. 1985.

Holsti, K.J: Taming the sovereigns: institutional change in international politics. Cambridge University Press. New York. 2004.

Kagan, Robert: Paratiisin vartijat: Yhdysvallat, Eurooppa ja uusi maailmanjärjestys. Helsinki. Tammi. 2003.

Kagan, Robert: The End of The End of History. New Republic, 4/23/2008, Vol. 238 Issue 7, p40-47. 2008b.

Kagan, Robert: The return of history and the end of dreams. New York (N.Y.). Alfred A. Knopf. 2008a.

Kaldor, Mary: Make Law, not war. Teoksessa Sota ja rauha tällä vuosisadalla. Työväen sivistysliitto TSL. Helsinki. 2003.

Kaupparehti ”USA:n verosopimus vei sadan miljoonan euron verotulot” 7.3.2007

Kesseli, P: Kumouksellinen ja vastakumouksellinen sota; tutkimus Malaijan (1948-60), Vietnamin (1946-75) ja Algerian (1954-62) sodista. Gummerus kirjapaino. Saarijärvi. 1998.

Kettunen, Erja: Aseanin ja EU:n kauppayhteistyö. Teoksessa Outi Luova & Annamari Antikainen-Kokko: Yhdentävä Aasia. Gaudeamus. Tampere. 2006.

Kiljunen, Kimmo: EU:n perustuslaki – suomalaisen konventissa. Ulkoasianministeriö/Eurooppa-tiedotus. J-paino Oy. Helsinki. 2004.

Korhonen, Pekka: Japan and Asia Pacific integration : pasific romances 1968-1996. London, New York. Routledge. 1998.

Korhonen, Pekka: The Theory of Flying Geese Pattern of Development and Its Interpretations. Journal of Peace Research, Vol. 31, No. 1 (Feb., 1994), pp. 93-108. 1994.

Korvela, Paul-Erik: Kirja-arvostelu Robert Kaganin teoksesta The Return of History and the End of Dreams. Poliittikka-lehti 4/2008. 306-308. 2008.

Kosonen, Pekka: Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot. yhdentymistä ja hajaantumista. Gaudeamus. Helsinki. 1995.

Krugman, Paul & Obstfeld, Maurice: International Economics. Theory and Policy. Boston (MA) : Addison-Wesley, cop. 2003.

Leskinen, J: Taktisista voitoista strategiseen tappioon Yhdysvalloissa käyty väittely Vietnamin sodan (1965-75) strategiasta, taktiikasta ja opetuksista. Gummerus kirjapaino. Jyväskylä. 1998.

Locke, John: Tutkielma hallitusvallasta : tutkimus poliittisen vallan oikeasta alkuperästä, laajuudesta ja tarkoituksesta. Gaudeamus. Helsinki. 1995.

Luova, Outi: Muuttoliikkeet ja alueellinen yhteistyö. Teoksessa Yhdentyyvä Aasia. Gaudeamus. Helsinki. 2006.

Maailmanpolitiikan Atlas. Le Monde Diplomatique. Like. Helsinki. 2009.

af Malmberg, Mikael & Stråth, Bo: The meaning of Europe. Berg. Oxford. . 2002

Marcuse, Herbert: Yksiulotteinen ihminen: teollisen yhteiskunnan tarkastelua. Weilin + Göös. Helsinki. 1969.

Mahbubani, Kishore: The new Asian hemisphere : the irresistible shift of global power to the East. Public Affairs. New York. 2008.

Marx, Karl: Kommunistinen manifesti. Vastapaino. Tampere. 1998.

Nye Jr., Joseph S: Soft Power and American Foreign Policy. Political Science Quarterly; Summer2004, Vol. 119 Issue 2, p255-270. 2004.

Pakaslahti, Johannes: Euroopan sosiaalisen mallin aineksia. Gaudeamus. Helsinki. 2001.

Pakkasvirta, Jussi: Kuvittele kansakunta. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.) Nationalismit. Wsoy. Helsinki. 2005.

Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. Wsoy. Helsinki. 2005.

Palmujoki, Eero: Yhdysvallat, Aasian talouskriisi ja kansainvälinen poliittinen taloustiede. Kosmopolis. I/1999.

Palonen, Kari: Re-thinking Politics. Finnish Political Science Association. Helsinki. 2007.

Pinder, John: Euroopan Unioni. Erään yhteistyön tarina. Karisto. Hämeenlinna. 1995.

Sihvola, Juha: Toivon vuosituhat. Eurooppalainen ihmiskuva ja suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuus. Atena Kustannus. Jyväskylä. 1998.

Skinner, Quentin: The foundations of modern political thought. Volume 2, The age of Reformation. Cambridge : Cambridge University Press, 1978.

Sun Tzu: Sodankäynnin taito. Helsinki. Tietosanoma. 2007

Synnott, Hilary: The Second Asia-Europe Summit and the ASEM Process. Asian Affairs, Feb99, Vol. 30 Issue 1, p3, 8p. 1999.

Thompson, Robert: War in peace: an analysis of warfare since 1945. Orbis. Lontoo. 1981.

Tiilikainen, Teija: EDA osana kehittyvää turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Teoksessa EU:n tiivistävä puolustus. Euroopan puolustusvirasto. Eurooppatiedustus.fi. Helsinki. 2009.

Tuomi, Osmo: Uusi geopolitiikka. Helsinki. Gaudeamus. 1996.

Urwin, Derek: The Community of Europe: A History of European Integration since 1945. Longman publishing. New York. 1995.

Vaahtoranta, Tapani: Suomi yrittää pysyä piilossa. Helsingin Sanomat. 11.3.2007.

Vilén, Ville: Aseanin alueellinen turvallisuusfoorumi. Aseanin mallista Tyynenmeren Aasian alueen malliksi? Teoksessa Luova, Outi & Antikainen-Kokko, Annamari: Yhdentyvä Aasia. Gaudeamus. Helsinki. 2006.

Vilén, Ville ja Luova, Outi: Aasian ja Euroopan yhteistyöfoorumi Asem. Teoksessa Outi Luova & Annamari Antikainen-Kokko: Yhdentyvä Aasia. Gaudeamus. Tampere. 2006.

Väyrynen, Raimo: Globalisaatio: uhka vai mahdollisuus? WSOY. Juva. 1998.

Yeo, Lay Hwee: Asia and Europe: the development and different dimensions of ASEM. New York. Routledge. 2003.

When, Francis: Kuinka humpuuki valloitti maailman: nykyajan harhojen lyhyt historia. Ajatus. Helsinki. 2006.

Zhang, Jun: EU in ASEM: its role in framing inter-regional cooperation with East Asian countries. Asia Europe Journal 6:3-4, 487-505. 2007.

Verkkolähteet:

Arrighi, Giovanni: Historical Perspectives on States, Markets and Capitalism, East and West. Japan Focus. 2008. <http://japanfocus.org/-Giovanni-Arrighi/2630>. [Viitattu 19.2.2010]

ASEM Infoboard. ASEM Summits. Thematic Declarations.

http://www.aseminfoboard.org/page.phtml?code=Summits_TD [Viitattu 23.2.2009]

ASEM Infoboard. About ASEM. Main Pillars.

<http://www.aseminfoboard.org/About/MainPillars/> [Viitattu 6.3.2009]

Australian ulkoministeriön kotisivu: <http://www.dfat.gov.au/geo/asem/index.html>

[Viitattu 15.9.2009]

Eurobarometer 68. European Commission. 2008.

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb_68_en.pdf [viitattu 18.2.2010]

Euron käyttöönotto: lähentymiskriteerit. Euroopan unionin portaali. 2006.

http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/125014_fi.htm [Viitattu 18.2.2010]

IMF World Economic Outlook Database, October 2008.

<http://www.imf.org/> [Viitattu 16.6.2009]

Ojala, Marjo: Uusi kilpailupolitiikka hyödyttää kuluttajaa. Helsingin Sanomat. 28.1.2010.

<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Uusi+kilpailupolitiikka+hy%C3%B6dytt%C3%A4%C3%A4+kuluttajaa/HS20100128SI1MA01m13> [Viitattu 18.2.2010]

Prodi, Romano: Puhe Institut D'Etudes Politiquesissa Pariisissa 29.5.2001.

<http://www.cie.gov.pl/futurum.nsf/0/89E3C36770C7CBD8C1256CAB0028A5EE>

[Viitattu 1.3.2010]

WTO. Members and Observers.

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm [Viitattu 23.2.2009]

Helsingin Sanomat, digilehti:

Georgia aloitti sotilasoperaation kapinallisessa Etelä-Ossetian maakunnassa. Helsingin Sanomat 8.8.2008.

<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Georgia+aloitti+sotilasoperaation++kapinallisessa+Etelä-Ossetian+maakunnassa/HS20080808SI4UL01kru>

Etelä-Ossetian johto: Jo 1400 uhria. Helsingin Sanomat 9.8.2008.

<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Etelä-Ossetian+johto+Jo+1400+uhria/HS20080809SI2UL01uom>

Tshinvalissa rajuja taisteluita. Helsingin Sanomat 9.8.2008.

<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Tshinvalissa+rajuja+taisteluita/HS20080809SI1UL01uot>

Taistelut laajenivat Etelä-Ossetian ulkopuolelle. Helsingin Sanomat. 10.8.2008.

<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Taistelut+laajenivat+Etelä-Ossetian+ulkopuolelle/HS20080810SI1UL01aua>

Venäjä pelasi itselleen edullisen tulitaukosopimuksen. Helsingin Sanomat. 15.8.2008
[http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Venäjä+pelasi+itselleen+edullisen+tulitaukosopimukse
n/HS20080815SI4UL01b06](http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Venäjä+pelasi+itselleen+edullisen+tulitaukosopimukse
n/HS20080815SI4UL01b06)

Venäläisjoukot etenivät jo 50 kilometrin päähän Tbilisistä. Helsingin Sanomat. 16.8.2008
[http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Venäläisjoukot+etenivät+jo++50+kilometrin+päähän+T
bilisistä/HS20080816SI1UL02snv](http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Venäläisjoukot+etenivät+jo++50+kilometrin+päähän+T
bilisistä/HS20080816SI1UL02snv)

Ranskan uusi tukikohta Persianlahdella kuvastaa turvallisuuspolitiikan muutosta.
Helsingin Sanomat 27.5.2009

[http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Ranskan+uusi+tukikohta+Persianlahdella++kuvastaa+t
urvallisuuspolitiikan+muutosta/HS20090527SI1UL02u0r](http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Ranskan+uusi+tukikohta+Persianlahdella++kuvastaa+t
urvallisuuspolitiikan+muutosta/HS20090527SI1UL02u0r)

Azerbaidzhan rakentaa öljyputkea länteen. Helsingin Sanomat 10.10.1995.
[http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Azerbaidzhan+rakentaa+%C3%B6ljyputkea+l%C3%A
4nteen%C3%96ljyn+ohjaaminen+Turkkiin+vahvistaa+Yhdysvaltain+mielest%C3%A4+
Kaukasuksensiteit%C3%A4+l%C3%A4nteen/951010181](http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Azerbaidzhan+rakentaa+%C3%B6ljyputkea+l%C3%A
4nteen%C3%96ljyn+ohjaaminen+Turkkiin+vahvistaa+Yhdysvaltain+mielest%C3%A4+
Kaukasuksensiteit%C3%A4+l%C3%A4nteen/951010181)

Venäjän ote Kaspianmeren energiasta vahvistui. Helsingin Sanomat 21.12.2007
[http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Ven%C3%A4j%C3%A4n+ote++Kaspianmeren++ener
giasta++vahvistui/HS20071221SI2UL01i70](http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Ven%C3%A4j%C3%A4n+ote++Kaspianmeren++ener
giasta++vahvistui/HS20071221SI2UL01i70)

Jäämeren rantavaltiot pelaavat kuumeisesti arktista strategiapeliä. Helsingin Sanomat
27.3.2009
[http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/J%C3%A4%C3%A4meren+rantavaltiot+pelaavat+kuu
meisesti+arktistastrategiapeli%C3%A4/HS20090327SI3UL016ga](http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/J%C3%A4%C3%A4meren+rantavaltiot+pelaavat+kuu
meisesti+arktistastrategiapeli%C3%A4/HS20090327SI3UL016ga)

Lyytinen, Jaakko. Viimeinen presidentti. Helsingin Sanomat. 6.12.2009.
<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Viimeinen++presidentti/HS20091206SI1VS019ng>

[Kaikki viittaukset tehty 1.3.2010]

Aineisto:

EU:

Euroopan unionin kilpailulainsäädännön vaikutus kansalaisiin. Euroopan yhteisöt. 2000.
Belgia.

Sopimus Euroopan perustuslaista. Ulkoasianministeriö/Eurooppa-tiedotus. J-paino Oy. Helsinki. 2005.

Euroopan Unionin turvallisuusstrategia. Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa. Euroopan komissio. 2003.

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf> [Viitattu 18.6.2009]

Lissabonin sopimus. Euroopan komissio. 2009.

http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_fi.htm

[viitattu 18.2.2010]

Asean:

Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration. Kuala Lumpur. 1971.

<http://www.aseansec.org/3629.htm> [Viitattu 9.6.2009]

Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia. Indonesia. 1976.

<http://www.aseansec.org/1217.htm> [Viitattu 10.6.2009]

ASEAN Plus Three Relations.

<http://www.aseansec.org/16580.htm> [Viitattu 10.6.2009]

ASEAN Declaration Against Trafficking in Persons Particularly Women and Children. Vientiane. 2004.

<http://www.aseansec.org/18642.htm> [Viitattu 11.6.2009]

ASEAN Declaration on Transnational Crime. Manila. 1997.

<http://www.aseansec.org/5640.htm> [Viitattu 11.6.2009]

ASEAN Declaration on the 13th session of the Conference of the Parties to the UNFCCC and the 3rd session of the CMP to the Kyoto Protocol. 2007.

<http://environment.asean.org/index.php?page=agreements:asean13unfccc> [Viitattu 11.6.2009]

Singapore Declaration on Climate Change, Energy and the Environment. 2007.

<http://environment.asean.org/index.php?page=agreements:singaporedeclaration> [Viitattu 11.6.2009]

Declaration of ASEAN Concord. Indonesia. 1976. <http://www.aseansec.org/3630.htm>

[Viitattu 15.6.2009.]

Declaration of ASEAN Concord. Indonesia. 2003. <http://www.aseansec.org/15159.htm>
[Viitattu 16.6. 2009]

Asem-huippukokousten puheenjohtajien lausunnot:

Chairman´s statement Of the Asia-Europe Meeting. Bangkok, 2 march 1996.

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/chairmans_statement_asem_1.pdf

[Viitattu 23.2.2009]

Second Asia-Europe meeting, Chairman´s Statement. London, 3-4 April 1998.

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/chairmans_statement_asem_2.pdf

[Viitattu 23.2.2009]

Chairman´s statement of the Third Asia-Europe Meeting. Seoul, 20-21 October 2000.

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/chairmans_statement_asem_3.pdf

[Viitattu 24.2.2009]

ASEM 4 – Chairman´s Statement. Copenhagen, September 22-24 2002.

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/chairmans_statement_asem_4.pdf

[Viitattu 24.2.2009]

ASEM 5 – Chairman´s Statement. Hanoi, October 2004.

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/chairmans_statement_asem_5.pdf

[Viitattu 25.2.2009]

Chairman´s Statement of the Sixth Asia-Europe Meeting. Helsinki, 10-11 September

2006. http://www.aseinfoboard.org/content/documents/060911_ChairmanStatement.pdf

[Viitattu 25.2.2009]

Chair's Statement of the Seventh Asia-Europe Meeting. Beijing, 24-25 October 2008.

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/ASEM7_Chair-Statement.pdf [Viitattu

26.2.2009]

Huippukokousten temaattiset julistukset ja konferenssien yhteenvedot:

Seoul Declaration for Peace on the Korean Peninsula (ASEM 3)

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/Seoul_Declaration_for_Peace_on_the_Korean_Peninsula.pdf [Viitattu 26.2.2009]

Political Declaration for Peace on the Korean Peninsula (ASEM 4)

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/Political_Declaration_for_Peace_on_the_Korean_Peninsula.pdf [Viitattu 27.2.2009]

Declaration on Cooperation against International Terrorism (ASEM 4)

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/Declaration_on_Cooperation_against_International_Terrorism.pdf [Viitattu 27.2.2009]

Declaration on Climate Change (ASEM 6)

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/060911_ClimateChange.pdf [Viitattu 29.9.2006]

Beijing Declaration on Sustainable Development (ASEM 7)

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/ASEM7_Beijing-Declaration-Sustainable-Development.pdf [Viitattu 28.2.2009]

Statement on the International Financial Situation (ASEM 7)

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/ASEM7_Statement-International-Financial-Situation.pdf [Viitattu 28.2.2009]

Chair's Summary on the Sixth ASEM Conference on Counter-Terrorism. Madrid. 2008.

http://www.aseinfoboard.org/content/documents/ASEMCT6_Chair-Statement.pdf [Viitattu 28.2.2009]